

edirne eğitim

ocak-haziran 2015
eğitim-kültür-sanat dergisi

Hikâye: Hatıraların Rengi

Şiir: Kafes

Röportaj: Tayyip Yılmaz ve Nejat Atlığ

Dosya: Edirne'de Sanat ve Zanaat

Makale: Lale Devri Minyatürcüsü Edirneli Levnî

Eleştiri: Ruhun Şiirle Harmanlandığı Hayatlar

BU ŞEHİR

Bir sabah evden çıktım
Sokaklar ışıl ışıldı.
Dört yanım günlük güneřlik
Tertemiz bir hava cięerlerimde
Nereye baksam mutluluk, umut, sevgi
Nereye gitsem bir uğarılık yüreğimde
Alışmadığım iyimser duygular
Gökyüzü inadına mavi
Yaşamak inadına güzel
Bu nasıl Őehirdir böyle
Bütün sokaklar Utrillo'nun ellerinden çıkmış
Bütün evlerde Dufy'nin renkleri
Beyaz beyaz güvercinler damların üzerinde
Hava ılık mı serin mi belli değil
Kadife gibi
Gözleri namuslu namuslu parlar insanların
Gökyüzü inadına mavi
Yaşamak inadına güzel
Bu Şehirde sen varsın...

Ümit Yaşar OęUZCAN

"Milletimizin güzel sanatlar sevgisini her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkiřaf ettirmek
milli lkmzdr."

H. Atatürk

İÇİNDEKİLER

8

Kafes

12

Kuş Olup Cennete Gitmek

Şehit Üstteğmen Efkan Yıldırım Anısına

18

Yeniden Eski

Beşinci Mevsim

Seni Diledim

22

Sessiz Çılgınlık - Bir Efsanesin Sen Benim için Bambaşka

Yaşamak Son Anda Bir Tebessümdür

Dosya:Edirne'de Sanat ve Zanaat

30

Lale Devri Minyatürcüsü Edirneli Levni

II. Murat Han'ın Rüyası

Edirnekâri'nin Klasik Bir Örneği

36

Bir Minarede Kaybolmak

XV-XVI. Yüzyıl Edirneli Divan Şairlerine Genel Bir Bakış

Gündüz Düşü

46

Hüseyin Usta

Edirne'de Bir Garip Orhan Veli Tarifsiz Sevdalar İçinde

Maziyi Âtiye Taşıyan Şehir: Edirne

08

09

10

12

14

15

16

18

19

20

21

22

25

26

30

32

35

36

38

41

42

46

48

50

52

53

54

56

60

63

64

65

66

68

70

73

74

76

78

Tayyip Yılmaz'la Resim ve Fotoğraf Sanatı Üzerine

Edirne Defterleri

Edirne'de Köklü Bir Sivil Toplum Örgütü:EFOD

Edirne'nin Unutulmaya Yüz Tutmuş Zanaatları

Zamanı Süpürürken

Tankut Öktem ve Edirne

Kültür Sanat Şehri Edirne ve Onun Dışarıya Dönük Yüzü

Nejat Atlı ile Müzik Üzerine Bir Söyleşi

B.Sanat Eğitimi ile Çocuktaki Yaratıcılığın Geliştirilmesi

Sınırları Aşmak

Kim Bu İlhan Koman

Baştan Başa Edirne

Tarihten İzler

Neme Lazım

Bir Gün

Bilir misin

Tarihçi Osman Nuri Peremeci

Yemek Kültürü

Ruhun Şiirle Harmanlandığı Hayatlar

42

53

56

64

68

74

76

İmtiyaz Sahibi:
Hüseyin ÖZCAN
Edirne İl Millî Eğitim Müdürü

Genel Yayın Yönetmeni:
Filiz SUGÖZLEYEN
Edirne İl Millî Eğitim Şube Müdürü

Editör:
Arzu ULAŞDIR
80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Türk Edebiyatı / Dil ve Anlatım Öğretmeni

Yayın Kurulu:
Elif ACAR
Edirne Anadolu İmam-Hatip Lisesi
Türk Edebiyatı / Dil ve Anlatım Öğretmeni

Nilgün ISSİGÜN
80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Türk Edebiyatı / Dil ve Anlatım Öğretmeni

Şadi KULOĞLU
Edirne Lisesi
Türk Edebiyatı / Dil ve Anlatım Öğretmeni

İsmail KASAPÖĞLU
Edirne Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Tarih Öğretmeni

Genel Sanat Yönetmeni:
Nadide Dilek ALTAY
Edirne Lisesi Müdür Yardımcısı

Tasarım:
Çivi Yaratıcı Fikirler

Basım:
Seçil Ofset

Yönetim Yeri:
Edirne İl Millî Eğitim
Müdürlüğü
Vilayet Binası EDİRNE

İletişim:
Tel: (284) 225 30 75 – 225 16 32
Web: edirne.meb.gov.tr
E-posta: edirnemem@meb.gov.tr

Edirne Valiliği İl Özel İdaresi
Tarafından Bastırılmıştır.
Ocak - Haziran 2015

*Dergide yer alan yazı ve fotoğrafların sorumluluğu sahiplerine aittir. Yazılar ve fotoğraflar izinsiz kullanılamaz.

Değerli Edirne Eğitim Okurları,

Yeni bir yılda yeni sayımızla sizlerle birlikteyiz. “Edirne’de Eğitimin Dünü ve Bugünü” konusunu ele aldığımız dergimizle ilgili sizlerden gelen olumlu dönütler bizleri çok mutlu etti. Sizlerin değerli fikirleri bizlerin daha da şevkle çalışmamızı sağladı. Dergimizin dosyasında çok köklü medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan ve ev sahipliği yaptığı medeniyetlerin sanat eserlerini yüzyıllardır bağrına basan Edirne’imizde sanatı ve zanaatı ele aldık.

Asya ve Avrupa arasında stratejik bir konuma sahip olan Edirne; Trak, Makedon, Roma, Bizans ve Osmanlı medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır. Edirne’nin en eski yerleşim yeri olan Enez’de yapılan kazılarda MÖ 5500-5000 yıllarına ait arkeolojik kalıntılar bulunmuştur. Binlerce yıllık bir geçmişe sahip olan Edirne’de sanatın ve zanaatın gelişmemesi mümkün değildir.

İnsan, işine gücünü katıyorsa işçi; gücünü ve yeteneğini katıyorsa zanaatkâr; gücünü, yeteneğini ve ruhunu katıyorsa sanatçıdır. Edirne zanaatkarlarının en eski ürünleri Hocaçeşme Höyüğü’nde bulunan çömlekler ve takılardır. Osmanlı İmparatorluğu’na yaklaşık bir asır başkentlik yapan, Osmanlı medeniyetini her bir taşına sindiren Edirne’de bugün eyerci, derici, ayakkabıcı, kılıç ustası, bakırcı, silahçı, süpürgeci, fayton ustası görebilmek çok zordur. Yerini endüstriyel üretime bırakan veya değişen koşullara ayak uyduran bu zanaatlardan misk sabunculuğu varlığını hâlâ sürdürebilmektedir.

Sultanlar şehri olan Edirne, aynı zamanda sanat şehridir. Cemil Meriç; “Bu Ülke” adlı eserinde, “Tarihimiz, mührü sökülmemiş bir hazine.” demektedir. Tarihimizin mührünü açarsak o hazineden Edirne’nin camileri, külliyesi, köprüleri, hanları, hamamları, divânları, minyatürleri çıkar. “Selimiye’nin yapısı, Üç Şerefeli’nin kapısı, Eski Cami’nin yazısı” dillere destandır. Otuz dokuz yıl padişahlık yapan ve vaktinin çoğunu Edirne’de geçiren, elçilerini dahi Edirne’de kabul eden IV. Mehmet; Afife Sultan’a aşkını belki de Edirne’de dizelere dökmüştür:

“Beyazlar giydüğünce bir dürr-i yektâya benzersin
Siyahlar giydüğünce sen hemân Leylâ’ya benzersin
Yeşiller giydüğünce tûtî-i gûyâya benzersin
Benüm hoş-bû Afife’m sen gül-i ra’nâya benzersin”

Amansız bir ölüm kalım mücadelesinin ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti, “muasır medeniyetler” seviyesine çıkma yolunda birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu yenilikler, Edirne’yi de derinden etkilemiş; Edirne’nin semalarında Senfoni Orkestrası’nın melodileri duyulmaya başlanmıştır. Heykeltıraşlarımız, ressamlarımız, fotoğrafçılarımız, mimarlarımız, şairlerimiz ve müzisyenlerimiz Edirne’ye çağdaş bir şehir hüviyeti kazandırmıştır. Asya ile Avrupa arasında bir geçiş noktası olan Edirne, sanat eserleriyle de geçmiş ve gelecek arasında bir köprü görevi görmektedir.

Edirne’de sanat ve zanaatı irdelediğimiz bu sayımızda bizlere maddi ve manevi desteğinden dolayı İl Millî Eğitim Müdürümüz Sayın Hüseyin Özcan’a teşekkürlerimizi arz ediyorum. Dergimizin hazırlanmasında büyük emeğe sahip olan dergi ekibimize; eserleriyle dergimizi nitelik ve nicelik bakımından zenginleştiren değerli akademisyen, araştırmacı, öğretmen ve öğrencilerimize minnetlerimi sunuyorum. Bilgisi ve tecrübeleriyle dergimize büyük emeği geçen değerli meslektaşımız Sayın Murat Çandır’a emekleri için teşekkür ediyor, yeni görev yeri olan İstanbul’da kendisine başarılar diliyorum. Yeni sayımızda görüşmek dileğiyle... Hoşça kalın.

Hüseyin ÖZCAN
Edirne İl Milli Eğitim Müdürü

SANAT ŞEHİRİ EDİRNE

Şehirler; hayallerin barınağı, aynı zamanda da kurucusudur. Kaleiçi'nin sokaklarını gezerken eski Edirne evlerini gördüğünüzde yok olmuş yaşamlara tanık olursunuz. Hacı Adil Bey Çeşmesi'ne vardığımızda suyu halkına bir sanat eseriyle sunan ecdadı yâd eder, sıcak yaz günlerinde bu çeşmeden içtiği suyla ferahlayan insanları hayal edersiniz. Eski Camii'nin hat yazılarını okurken Hacı Bayram Veli'nin vaazını işitirsiniz. Selimiye Camisi'nde alnınız secdeye varırken hem Allah'ın hem de "cedlerin mağfret iklimi"ne girdiğinizi hissedersiniz, gözyaşlarınızı tutamazsınız. "Muradiye Camisi'nin firuze renkli çinileriyle semaya dalar, caminin bahçesinde, caminin bahçesinde medfûn olan Neşâtî'nin dizelerini duyarsınız:

"Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

Devr-i meclis bana girdâb-ı belâdır sensiz
Mey-i rahşânı değil sâgar-ı gerdânı bile

Bağa sensiz varamam çeşmime âteş görünür
Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile"

Tüm bunların sonunda anlarsınız ki geçmişle gelecek arasında köprü kuran, taşın nesnellliğini anıların hüznü ve hayallerin güzelliği ile harmanlayan, şehri şehir yapan sanatçılardır.

Geçmişin şifreleri, sanat eserlerinde gizlidir. Sanat eserleri hem şehrin kurucularını hem de şehrin kullanıcılarını daha iyi kavrayıp değerlendirmemizin yolunu açar. Bunun sonucunda

da şehirde yaşayan insanlar yaşamlarının zenginlik kotasını artırır. Geçmişinden kopan veya kopartılan insan nasıl düşlerini, özgürlüğünü ve sonunda da ruhunu kaybederse geçmişle bağını koparan şehirler de şehir olma hüviyetlerini yitirirler ve kimliksiz gettolar hâlini alırlar. Bu nedenledir ki şehirler sanat eserleriyle ayakta kalabilir.

Aristoteles, şehri "soylu bir amaç için ortak yaşam" olarak açıklar.

Yüzyıllar sonra Ahmet Hamdi Tanpınar da şehri şu sözleriyle tanımlayacaktır: "Şehir, bir terbiyenin ve zevkin etrafında teşekkül eden müşterek bir hayattır." Edirne'nin "bir terbiye ve zevk" etrafında şehir kimliğini kazanması, yüzlerce hatta binlerce yıl öncesine dayanır. Günümüzden binlerce yıl öncesine ait olduğu düşünülen mermer heykeller, steller, amforalar, mozaikler, masklar, süs eşyaları, bronz ve cam eserler bunun kanıtıdır. Arkaik, Klasik, Helenistik dönem ile Roma ve Bizans dönemlerinden kalan bu eserler arasında en dikkat çekici olanı, Afrodite heykeldir. Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası olan Afrodite'in betimlendiği bu heykel, Edirne'nin en eski yerleşim yerlerinden biri kabul edilen Ainos, bugünkü adıyla Enez'de yapılan kazılarda gün ışığına çıkar.

XIV. yüzyılda Osmanlı topraklarına katılan Edirne'nin ortak "terbiye ve zevk" anlayışında da önemli değişiklikler meydana gelir. Artık bir İslam diyarı olan Edirne; camilerle, külliyelerle, çeşmelerle yepyeni bir kimlik kazanacaktır. Nitekim şehrin fatihi Sultan I. Murat, fetihten sonra şehirde bir cami ve kendisi için bir saray yaptırarak Edirne'nin çehresini değiştirmeye başlar. Bundan yaklaşık yarım asır sonra ise I. Mehmet Han, Fetret Dönemi'nden çıkmanın huzuruyla başkentine Eski Camii'yi hediye eder.

Rüyalara itibar eden sultanların Edirne'ye hediyeleri ardı ardına gelir. II. Murat, rüyasında gördüğü Mevlânâ'yı kıramayıp Muradiye Mevlevihânesi'ni, Peygamber Efendimiz'i kıramayıp da Dârülhadis Camisi'ni inşa ettirir. Ama Edirne'yi Edirne yapan eser, II. Selim'in rüyasında gül kokulu Muhammet'i görmesinden sonra yapılacaktır. Kafkasız Prag, Michelangelosuz Floransa, Beethovensiz Viyana nasıl eksiksiz Sinansız Edirne de eksiktir, henüz Edirne olamamıştır.

Cansız taşı diriltmek, uçurtmak, aşka getirmek; "gerçek mimar" denen adama vergi bir hüner. Cansız taşı, canlı kılmak; işte, bütün marifet burada. Selimiye'nin inşasında kullanılacak her bir taş, Selimiye olmak için iki yıl bekler. Usta mimara göre önce zemin oturmalıdır. Selimiye'yi yaparken Sinan'ın yaşı seksendir. Bedeni yorgun ama zihni dinç olan Sinan, Selimiye'yle bir ilke imza atar: otuz bir metre çapında tek bir kubbe... Gökyüzü adeta yeryüzüne iner ve Selimiye'ye kubbe olur. Mimar Sinan, Tezkiretül-Bünyân'da tüm kudretini sarf ettiği Selimiye'si için şunları söyler:

"Kalfalığımlı İstanbul'daki Şehzade Camii'nde icra ettim. Üstadlığımı da Süleymaniye Camii'nde tekmi l ettim. Ama cümle makdûrumu bu Selim Han Camii'ne sarf edüp yed-i tûlâmı ayân ve beyân eyledim. Bu fakir dahi bir resm-i câmi-i âli eyledim ki Edirne içinde manzûr-ı halk-ı âlem olmağa lâyıktır."

Ve Edirne, Edirne'dir artık. Mühründe "el-fakîrül-hakîr ser-mîmârân-ı hassa" yani "değersiz ve muhtaç kul, saray özel mimarlarının başı" yazarak mütevazılığını gösteren bu büyük mimar, Selimiye'yle Edirne'ye Osmanlı'nın mührünü vurur.

Edirne, bir camiler şehridir ama camilerden ibaret değildir. Osmanlı'da eğitim kurumları olan medreseler, farklı temel ihtiyaçların karşılandığı çeşmeler, hamamlar; günlük hayatın birer parçası olan köprüler, hatta ticaret hayatının önemli merkezleri olan çarşılar, kervansaraylar birer sanat eseri hüviyetindedir. Mimar Sinan imzasını taşıyan Sokollu Mehmet Paşa Hamamı, Rüstem Paşa Kervansarayı ve Alipaşa Çarşısı asırlar sonra da konuklarını ağırlamaya devam etmektedir.

Kadim medeniyet sahibi Osmanlı'da yaşam ve ölüm iç içedir. "Ölmeden önce ölüünüz." hadis-i şerifini düstur edinen ecdat, mezarlıkları şehrin içine yapar ve şehzade de olsa şeyhülislam da olsa bu rüya âleminden bir gün göçüleceğinin unutulmasını istemez. Mezar taşlarını kılı kırk yarararak birer sanat eseri hâline getiren Osmanlı, eski başkenti Edirne'ye de birçok zâtını medfûn etmiştir. Bu nedenle hem sosyolojik hem de sanatsal açıdan büyük önem arz eden mezar taşlarına Edirne'nin birçok yerinde rastlamak mümkündür. Nitekim Fazıl İsmail Ayanoglu, Edirne'deki mezar taşlarının önemini şu cümlelerle ifade eder: "Ortada mevcud yüksek sanat abidelerimiz olmasaydı bile mezarlıklarımızda bulunan nihaysiz eserler, bu milleti medeniyet göklerine çıkarmaya kâfi gelirdi."

Mezar sahibinin mesleği, ailesi, soyu, cinsiyeti hakkında bilgiler veren mezar taşları; Edirne'nin birçok yerinde ayakta kalmayı başarmıştır. Mezar sahiplerinden bazıları oldukça ilgi çekicidir. İlgi çekici şahsiyetlerden biri, Fatma Hatun'dur. Ustalık eseri Selimiye ile Edirne'yi Edirne yapan Mimar Sinan, torunu Fatma Hatun'u Edirnelilere emanet eder. Hacılar Ezanı'ndan dedesinin şaheserini asırlarca izleyen Fatma Hatun, yanından geçenlere hayatın geçiciliğini fısıldar hiç kimse tarafından duyulmasa da. Fatma Hatun'un yanında Yeniçeri Mehmet ve Yeniçeri Emin medfûndur. Bu iki mezar taşı, ayakta kalmayı başaran yeniçerilere ait nadir mezar taşlarındandır ve Fatma Hatun'a can yoldaşı olur. Birçok şehzadenin, hanım sultanın, valide sultanın, haseki sultanın mezar taşı arasında en hazine iki baş taşı vardır ki bunlar, II. Viyana bozgunu sonrasında idam ettirilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'ya ve Budin Valisi Melek İbrahim Paşa'ya aittir. Sarıca Paşa Camisi'nde yan yana olan bu iki baş taşı, bizlere Nâbi'nin şu dizelerini hatırlatır:

"Bir gün eyler destbeste pâygâhı caygâh
Bîadet mağrur-i sadr-i i'tibârın görmüşüz"

Hastalarını müzikle tedavi eden Osmanlı İmparatorluğu'nda şiir de oldukça gelişmiştir. Nitekim tezkirelerde Edirneli olan veya Edirne'ye mal edilen yüzlerce şair vardır. Bu şairlerin arasında en çok dikkat çekenleri Fatih Sultan Mehmet'in hocası Ahmet Paşa, Divan şiirinin büyük şairlerinden Necâtî, Osmanlı sahasında ilk tezkire yazarı olan Sehi Bey, Muradiye Mevlevihânesi şeyhlerinden Neşâtî, Lale Devri'nin en ünlü minyatürcüsü de olan Levnî, Gülşenî tarikatının büyüklerinden Hasan Sezâî'dir.

Edirne'de doğan veya yaşayan, Edirne'nin güzellikleriyle vecde gelen şair sultanların ilki, Yıldırım Bayezid'dir. Şiirlerinde "Yıldırım" mahlasıyla karşımıza çıkan bu sultan şairimizi I. Mehmet ve II. Murat takip eder. Fethiyle dünya tarihini değiştiren Fatih Sultan Mehmet; "Avni" mahlaslı şiirleriyle gönülleri de fethetmeyi başarır. Babası gibi Edirne'de doğan Cem Sultan'ın şiirleri ise

şehzadenin hüznünü yansıtır. Oğlu Oğuz Han'ın küçük yaşta öldürülmesi üzerine yazdığı mersiye, yüreği yangınlara dönen bir babanın feryadıdır:

"Mülk-i Yunân'a serâser hükmederken âh kim
Eyledin mesken bize şimdi Frengistân'ı felek

Bir kılına verseler vermezdim Oğuz Hân'ımın
Genc-i Kârûn ile binbir milket-i Osmân'ı felek
Sînemi çâk eyle cânım hâk ü gönlüm derd-nâk
Çünkü Oğuz Hân'ım oldu hâk ile yeksân felek"

Osmanlı İmparatorluğu'nda gelişen sanatlar arasında adını Edirne'den alan "Edirnekârî" unutulamaz. Osmanlı ve Avrupa sanatının sentezinden oluşan bu sanat, hem coğrafi hem kültürel açıdan Asya ile Avrupa arasında bir köprü görevini üstlenen Edirne'de ortaya çıkmıştır. "Çiçek ressamı" da denilen Edirnekârî ustaları; tavanları, kapıları, çekmeceleri, faytonları, sandıkları birer sanat eseri hâline getirmiştir.

XX. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyılıdır. Yeni bir devletin doğum sancılarının yaşandığı bu yüzyılın ilk yıllarında resim sanatıyla tanışan ve Balkan Savaşı'nın o çetin günlerinde şehit edilen Ressam Hasan Rıza, okulunu bitirdikten sonra Edirne'ye atanan milli şairimiz Mehmet Akif Ersoy'la aynı yolları arşınlar belki de hiç tanışmadan. Bu iki sanatçının yüreği de aynı acıdan muzdariptir. Biri tuvaline resmeder savaşı, diğeri dizeleriyle haykırır. Ömer Seyfettin de aynı yıllarda Edirne Askerî İdâdisi'nde öğrencidir. Henüz hikâyelerini kaleme almamıştır ama Edirne'nin hüznü ona ilk şiirlerini yazdırır lise sıralarında.

Bursa'da bir aşiretten altı asır dünyaya hükümran olacak bir devlet yaratan ecdat, küllerinden doğmayı başarır ve muasır medeniyetler seviyesine çıkabilecek yeni bir devlet kurar. Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bir devletin bekâsının sanata verdiği önemle mümkün olacağını farkındadır. Nitekim bir toplantı sırasında sanatçı misafirlerin kendisinin elini öpmek istemeleri üzerine, "Olur mu öyle şey? Sanatçı el öpmez, bilakis sanatçının eli öpülür." diyerek sanatçıya verdiği önemi gözler önüne serer.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde kurulan yeni devlette ortak "terbiye ve zevk" anlayışı da yenidir. Müzik, resim, heykel, mimari, edebiyat artık yeni bir çehre kazanır. Edirneliler, klasik Türk müziğiyle de klasik Batı müziğiyle de hülyalara dalar artk. Edirne'ye sevgisini tuvalinde resmeden Tayyip Yılmaz; mermere ruh veren heykeltıraşlarımız İlhan Koman, Hüseyin Anka Özkan, Tankut Öktem; mısralarıyla Edirne'yi ölümsüzleştiren Arif Nihat Asya, Ahmet Kutsi Tecer Edirne'yi geleceğe taşır.

Birçok medeniyete bağrını açan Edirne, barındırdığı eserlerle iki hayatı birden yaşar ve yaşatır. Selimiye'de, Tunca Köprüsü'nde maziye bir yolculuğa çıkarken insan, Balkan Senfoni Orkestrası'ndan gelen ezgilerle geleceği hayal ediverir. Artık ebemkuşağının renkleri daha bir canlıdır, Meriç daha bir nazlı... Geçmiş günlerimiz, acılarımız, sevinçlerimiz, âtiye dönük ümitlerimiz Cem Sultan'ın dizelerinde, Tayyip Yılmaz'ın tuvalinde, Tankut Öktem'in heykelinde dile gelir ve sanatın aynasında Edirne'ye bakıldığında anlaşılır ki: "Her şey biter, Edirne bitmez."

KAFES

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

Şener İZCİ
Maarif Müfettişi

Gönül âlemlerinde çocuk masumiyeti
Beslenir incecik köküyle kara topraktan
Ayırırlarsa ruhunu, kemiğinden eti
Posasıdır caddelerde beden dolaşan

Her gün aynı zamanı haber veren saat...
Kurulur kafası koparılarak sokakta
Uçsa göklere, takıp kollarına bir kanat
Bulur mu insan sonsuzu yumuşak yataкта.

Deniz dalgasıdır elbisemde boğum boğum
Yeni hikâyeler seçen kaderin yazısı
Kanattım fikirlerimi; yaptım yeni doğum
Dağlarda yankılanan yüreğimin sızısı

Yüzüm güneşe döndüm bir tokatla nihayet
Gölgeler ardında koşmaktan yorulduğum
Sendeymiş letafet, sanaymiş istikamet
Beden hapsine anne karnındayken konuldum

Yıllar geçti; hala eşikteki çocuğum...
Boş verdim; bir elimde cımbız birinde ayna
Can kafesinde ben, senelerdir konuğum
Kendinden kaçamazsın; istediğinle oynar

09.10.2009 Asarcık / Samsun

Selene CABALAR
Edirne İlhami Ertem Anadolu Lisesi Öğrencisi

Pijamasının koluyla gözyaşlarını silen çocuktum. Sessiz kaldığımda, seslerin beni boğduğu bir anda, karanlığın tek ses olduğu anda... Annenin, babanın, kardeşlerinin hatta benim bile kendimi dinlemediğim bir anda, üç şey ait olurdu geceme: karanlığım, gözyaşlarım, pijama kollarım.

Küçüktüm; canım sıkıldığında annemle babam kavga ettiğinde, istediğim oyuncak alınmadığında, karşı komşunun bahçesinden erik çalamadığımda, sadece dedeme gittiğimde, yediğim kaval kurabiyesinin tadını özlediğimde ve sevmenin ne yüce bir duygu olduğunu anladığımda sessiz sakin giderdim odama, pijama kollarım vardı, mutluydum. Onlarla mutluydum. Sağ kolumla silerken sol kolumla seviyordum gözyaşlarımı.

Yine o günlerden biriydi benim için. O zamanların ağlamalarını bile özleyorum. “Ben” diye başlıyorum söze, biliyorum ki herkesin pijamasının cebinde büyüttüğü bir çocukluk var. Bu da benim hikâyemdi.

Küçük, kare ve kırmızı bir çantam vardı. Dondurmacı Bekir Amca, Manav Süleyman Ağabey, Tuhafiyeci Selma Teyze beni “kırmızı çantalı çocuk” olarak bildiler. Memnundum. Ben bile kendime “kırmızı çantalı çocuk” derdim. İnsan eskilere bakınca ağladığı şeylere bile ne kadar çok gülebiliyor. Ve insan ağladıklarına ileride güleceğini bildiği halde mütemadiyen neden ağlıyor?

Dar, keskin virajlı bir yoldan gidiyordum okula. Ödevimi yapmamanın pişmanlığı o virajları daha da keskin yapıyordu. Yollar daha dar gelmişti, kendimi annesini sevmeyi beceremeyen bir çocuk gibi hissetmişim. Okuldayken yaparım diye çantama koyduğum toplama işlemlerini yapamadım, öğretmenimiz bağırды, ben ağladım. Sayılar yerine, çantamı topladım; hâlâ toplama işlemlerini yaparken zorlanırım.

“HATIRALARIN RENGİ”

“Ben” diye başlıyorum söze, biliyorum ki herkesin pijamasının cebinde büyüttüğü bir çocukluk var. Bu da benim hikâyemdi...

Eve geldim, dedemin bana aldığı seneye de giyersin diye beş yaşında üzerime giydirdiği pijamalarımı giydim, herkesin yatmasını bekledim ve ağladım. Küçük bir çocuğun pijamasına sarılıp ağlamasını bilirler, hâlâ yüreği çocuk olanlar.

Yaz tatiliydi, dedeme gidecektim. İçimdeki sevincin tarifi yoktu. On beş gün boyunca sabah, öğle, akşam olmak üzere bir sürü kaval kurabiyesini yiyecek; koşacak, zıplayacak ama dedemi hiç kızdırmayacaktım. Giderken içimdeki umut, yollar bittikçe kedere dönüşmüştü. Dedemin evi kalabalıktı. “Dedemin evi neden bu kadar kalabalık anne?” diye sordum. Annem sustu. Annem her sustuğunda korkardım ben. Kapının önünde ağlayışlar, çığlıklar vardı. Babama sordum. “Baba, dedemin evine ne olmuş?” Babam konuştu. Babam her konuştuğunda daha da çok korkardım. Ne dediğini hatırlamıyorum bile. Gözüm kapıya ilişmişti. Dedemin en sevdiği ayakkabılar kapının önüne koyulmuştu. Oysa dedem bunları çok sevdiğinden dışarı bile çıkartmaya kıyamazdı. Dedem onlara kızacaktı, bağıracaktı. Gittim, ayakkabıları aldım, göğsüme bastırdım. Beni görenler daha çok ağlamaya başladı. Anlamadım ama kavradım, dedem gelmedi, bağırmadı. Ve dedem her bağırmadığında daha çok korktum. Ayakkabılarını benden aldılar, dedemi benden parçaladılar. Ayakkabıları kapının önüne yeniden koydular. “Bir daha gelmeyecek.” dediler. Bu evden bir daha çıkmayacak birinin ayakkabısını kederli bırakmak niyeydi? Anlıyordum; dedemi kızdırmayacağım sözünü içten, yürekte söyleyememişim. Dedem bana küsmüş ve kızmıştı, hayalini kurduğum kuşa binmiş ve uzaklara gitmişti. Bir daha hiçbir sözümü yerine getirmemezlik yapmadım, hâlâ beni dedemin yanına götürecek kuşu beklerim. Gittim pijamaları giydim, artık ağlayabilirdim. Bu pijamalar benim kederimi biliyordu, hüznümü tadıyordu ve en güçsüz anımı hatırlıyordu.

Bir çocuğun, dedesini görebilmek için pijamasını giymesini anırlar, sevdiğini kaybedenler.

KUŞ OLUP CENNETE GİTMEK

Ebru BOZTÜRK TUNA

Edirne Süheyl Ünver Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı Öğretmeni

Selimiye Meydanı'nda kuşlara yem atarken ne büyük bir coşku yaşadım. Karınları doyacaktı, ne güzel! Bu kuşlardan biri Hakan olabilirdi...

“Anne, Hakan nerede?”
“Kuş oldu, cennete gitti kızım...”

Annemle uzun yıllar, belli aralıklarla aramızda geçen diyaloglardan biriydi bu. Yılmadan sorduğum bu soruya annem yılmadan aynı şefkat, aynı titreyen ses ve aynı avutan gözlerle cevap verdi.

“Kuş oldu cennete gitti kızım...”

Aslında ne gelişini beklediğimi ne de yüzünü hatırlayabiliyorum. Üç yaşındaki Ebru'nun bunları hatırlaması çok zor. Ama gidişinden sonraki günleri çok iyi hatırlıyorum. Yıllarca aynı soruyu soruşumu ve annemin aynı cevabı verişini...

“Kuş oldu cennete gitti kızım...”

Sonra ne zaman, kaç yaşındaydım bilmiyorum ama bu soruyu sormaz oldum. Sanırım ölüm kavramını anladığım zaman bitti bu soru. Kuşpalazı nasıl bir hastalığı ki kardeşimi, Hakan'ı öldürmüştü? Bu soru cümlesi aslında yetişkin dilimin sorduğu bir soruydu. Oysa çocuk gönlüm/dilim o zamanlar şöyle derdi: “Kuşpalazı ne ki kardeşimi cennete götürdü? Bu cennet çok mu uzaktı? Beni de alıp kardeşimin yanına götürür müydü ya da onu geri getirirse olmaz mıydı?”

“Kuş olup cennete gitmek...”

Sırf bu yüzden çocukluğum boyunca ve dahi şimdi, kuşlar benim için hep Hakan demektir. Ellerinde sapanlarıyla kuş avlamaya giden çocuklar benim düşmanımdır. O sapan ne dehşetli bir şeydi öyle ya Rabbi! Vurdukları kuş Hakan olabilirdi...

Selimiye Meydanı'nda kuşlara yem atarken ne büyük bir coşku yaşadım. Karınları doyacaktı, ne güzel! Bu kuşlardan biri Hakan olabilirdi...

Anneannemin konağın sarı penceresine bıraktığı bulgurlar, buğdaylar ve oraya konup bu yemleri yiyen kuşlar ne sevimliydi! Cama yaklaşırken onları ürkütmemeye çalışırdım. Kaçmasınlar. Onlardan birini ki bu çoğunlukla kaçmayan kuş olurdu, gözüme kestirirdim. İşte o kuş Hakan olabilirdi...

“Kuş olup cennete gitmek...”

İlkokula başladığım günü çok net hatırlıyorum. Diğer arkadaşlarımda gözyaşları içinde annelerini bekledikleri günlerde ben metanetimle tüm arkadaşlarıma örnek gösteriliyordum. Oysa ben gücümü çok başka bir şeyden alıyordum. Zira okuma yazma öğrenecektim ve yapacağım ilk iş cennete, Hakan'a mektup yazmak olacaktı. Öyle de oldu...

Uzunca bir zaman her hafta bir mektup yazıp kenarına da bir kuş motifi kondurdum itinayla. Onları zarflayıp anneme teslim ettim. Bunlar annem tarafından cennete gönderiliyordu. Bilmiyorum artık, ölüm ve cennet kavramlarını iyice algıladığım zaman mı ya da bu mektuplardan hiç birine cevap gelmediği için mi bir süre sonra mektupları yazmaz oldum.

Kız kardeşim Bakü'ye gurbet yolculuğuna çıkacağı günün arifesinde anneme iki muhabbet kuşu aldı. Beyaz, oval bir kafese koyup ona teslim etti. Annemin telefondaki sesini hiç unutamiyorum: “Ebru, Esra bana iki muhabbet kuşu almış, o yokken onlarla konuşayım diye...” Annemin telefondaki sesi ve anlattıkları gittikçe uzaklaşıyordu. Kelimeler o kadar uçuşmaya başlamıştı ki bir süre sonra sadece bir uğultu halini almıştı. Zira çocuk Ebru geri dönmüştü ve onun sesi tüm sesleri bastırır olmuştu: “Acaba onlardan biri Hakan olabilir miydi?”

İlk günlerde pek iltifat etmedim kuşlara. Annemlere gittiğimde şöyle bir göz ucuyla süzüp salona geri döndüm. Ama anneme her telefon açtığımda kuşların çılgın gibi ötüşlerinden konuşamaz olmuştuk. Annem bir gün: “Ebru, bunlar sen her telefon açtığında çığlık çığlığa bağırıyor.” dedi gülerken. Ben eski bir çocukluk halini, belki de avuntusunu, tekrar hatırlamak istemediğim için pek üzerinde durmadım. Ancak annem dayımın ameliyatı için babamla İstanbul'a gideceğini söylediğinde çiçeklerden çok kuşlar aklıma geldi. Tabii ki her ikisi de bana emanet edilecekti. Çiçekleri değil ama kuşları evime getirmem gerekiyordu. Birkaç günde bir babamlara uğrayıp yemlerine, sularına bakabilirdim ama annem: “Olmaz, yalnızlıktan ölür onlar.” deyip boynunu büktüğünde geriye yapılacak tek şey kalıyordu: yeşil tüyü ve sarı kafasından dolayı Sarı Kafa, mavi ve beyaz tüylerinden ötürü Maviş diye sesleneceğim kuşları benim eve taşımak... Sarı Kafa ile pek iletişime geçemedim ama geldiği günden beri Maviş ile bayağı bayağı konuşup anlaştık. (Bu durumda Maviş, Hakan'dı...)

Annem ve babam bir aylık İstanbul seyahatinden geri döndüklerinde kuşları alıp geri götürmek çok zor gelmişti bana. Öyle bir haldeydim ki bir yanım olmaz ya giderlerse diyordu. Uzunca bir bocalamanın ardından kuşları yüklediğim gibi anneme götürdüm. Odaya girdim ve kafesi beyaz askısına asıp yerleştirdim. Ameliyatın yarattığı gerginliği üzerinden atamadığı her halinden belli olan annem, dayımın durumunu anlatmaya öyle bir dalmıştı ki ona cılız bir sesle sorduğum soruyu ilkin duymadı. Çok derinlerden, çocuk Ebru'nun sesinden bir ses, bu cümleyi ikinci kez tekrarladığında annemin merhamet dolu bakışlarını ve aniden susuşunu hemen fark ettim.

“Anne, Hakan nerede?”

Yine aynı şefkat, aynı titreyen ses... Ancak bu kez benim yetişkin gözlerimin görebildiği kederli ve buğulu gözlerle cevap verdi:

“Kuş oldu, cennete gitti kızım...”

Not:

Ben bu satırları kaleme aldıktan yaklaşık iki ay sonra Maviş, “Ne olur ölme!” diye yalvaran annemin narin avuçları arasında can verdi.

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

ŞEHİT ÜSTEĞMEN EFKAN YILDIRIM ANISINA

“Dağlarda kar sesi var” diye seslenir türkü. Nasıl bir çekim gücü ise şu dağların sesi...Esrârengiz bir davet... Bilmeyen bilmez bu davetin cazibesini... Seni çeken her neyse ardından muhakkak gitmelisin.

Rıza KARACA

Edirne Fahri Yücel İlkokulu / Sınıf Öğretmeni

Hayat sıfır noktasından zirveye tırmanıştı aslında. Bir varış yolculuğunun hikâyesinde yaşadığımız her olay bu hakikatin bir gölgesi... İşte bu gölgelerden birisiydi benim tırmanma hobim. Hobi diyorum çünkü sadece yaz tatillerimi dolduran bir heyecandı, vazgeçemediğim... Yıl içinde dağcılıkla ilgili yaptığım tek şey, dağları sevmek ve yeniden bir tırmanma özlemi ile günlerimi geçirmek. Amatördüm, profesyonel olamazdım. Çünkü ne o kadar cesaretim ne de o kadar vaktim vardı. Ancak bu işi yapanları da hep takip ettim. En büyük hayalim ise bir ekiple Ağrı Dağı'na tırmanmaktı.

“Dağlarda kar sesi var” diye seslenir türkü. Nasıl bir çekim gücü ise şu dağların sesi... Esrârengiz bir davet... Bilmeyen bilmez bu davetin cazibesini... Seni çeken her neyse ardından muhakkak gitmelisin. Yağmurla birlikte düşerdim yollara... Yeşil, ıslak yayla yolculukları. Deli dolu heyecanla çağlayan Fırtına Deresi'nin yârenliğinde ne mütevazı hayatlara ne sislerin ardındaki berrak yaşamlara şahit oldum.

Doğanın insanları nasıl da sadeleştirdiğini gördüm. Yıl boyunca biriktirdiğim şehrin ağırlığını rüzgâra ve yağmura bırakarak yol alırdım. Kaçkar zirve yolculuğumun ikinci durak noktası, zirve dibi olurdu. Burada gece konaklamak zorunlu. Ancak kulağımda, “Gökyüzüne bak evlat, para kadar bulut varsa bekle, yoksa çetin olur zirvenin yolu.” sözleri... Bulutsuz bir gün temenni ederek uykuya dalardım lakin yalnızlığın verdiği bir tedirginlikle geçerdi gece. Ve çoğu zaman da duam kabul olur, düşerdim yola. Dağcıların kaderi yalnızlıktır ama yine de bilirdiniz, sizden önce geçilmiştir buralardan. Baba taşlardan anladınız bunları.

Önden giden yol açmıştır yani size. Bir nefesin varlığını, taşın altındaki yemiş kabuklarını gördüğünüzde hissederdiniz ve ben de gözyaşlarımın akmasına izin verirdim o zaman. Bu nedenle hüznün de olurdu bazen.

Kaçkar Dağı zirvesi... Önceki deneyimlerimin ve baba taşlarının rehberliğinde ulaştığım doruk noktası. Öyle muhteşem bir duygu bu.

Hem yalnızlık hem güven, azim, bulutlara dokunduğunu hissettiğinde yaşadığın hafiflik ve kendine itiraf etmekte zorlandığın korku, ürperti... Zira bütün heybeti ve haşmeti ile seni kucaklar, sarar... Hem küçüksündür orada hem de en az onun kadar ulu... Zirvedir, daha ötesi yok. Davetkâr sesin anlamı bu mudur? Neler yapabileceğini görmek mi tüm imkânlarının sınırlarını zorladığında ulaştığın son nokta mı? Ve bu zirveyi yaşayan dağcılarla bütünleşmek mi?

Bütün bunları niçin anlatıyorum? Benim için en manidar tırmanış 17 Ağustos 2013 tarihinde gerçekleştirdiğim zirve tırmanışımıdır. Öğretmenlik mesleğini yaptığım duraklardan biri de Şehit Üsteğmen Efkan Yıldırım İlköğretim Okulu oldu. Gencecik hayatını vatanına, adını okula armağan eden şehidim, koçum... Her gün koridorda göz göze geliyorduk. Ve bir ukdeydi içimde yıllardır. “Ben ne yapabilirim senin için yiğidim, adını bir kez daha nasıl taçlandırırım?” Nasip oldu elbette. 17 Ağustos 2013 yılında bu sefer bir ekiple dağ tırmanışı gerçekleştirdim. “Şehit Üsteğmen Efkan Yıldırım Anısına” yazılı Türk bayraklı flama'yı büyük bir özenle, ulvi bir duygu ile tırmanışım boyunca elimden hiç bırakmadım. İşte şimdi olmuştu; benim bile çoğu zaman adlandıramadığım dağcılık tutkum, bu tırmanışım ile anlam kazanmıştı. Üstelik yalnız da değildim. Flama'yı tırmanışın anısına diğer arkadaşlardan da taşıyan olmuştu. Onlar da çok gururlanmıştı. O ki hakikat yolculuğunu zirve ile taçlandırmıştı ve makamların en yücesi şehâdet makamıydı.

Hem yalnızlık hem güven, azim, bulutlara dokunduğunu hissettiğinde yaşadığın hafiflik ve kendine itiraf etmekte zorlandığın korku, ürperti...

GÖLGELER ISLANMAZ

Ben bu taşları, bu kuyuya atıyorum işte bakın
Sayıyorum, seninle yürüttüğüm eflatun gemilerimi
Suya düşen her gölgenin maviye yaptığı akın
Kapı arasından tutuyor karamsarlık ellerimi

Ah bu seslerin sessizliği, kimseler yok gibi
Bir derdi var yakında geleceği beklemenin
Kalbimin gidip de bir daha dönmeyen galibi
Rüyası görülüyor bu gece yalnızlığı sevmenin

Ben bu sesleri dinlerim hep, bu tıkırtıları
Silinir hilesi yüzünden akşam olunca herkesin
Bu açılıp kapanması kapıların, saatin tiktakları
Niçin peşinden gittim beni çağıran o sesin?

Bir düşenler, bir kez daha düşüyormuş uykuya
Başında okunsa bilinir belki başımdan geçenler
Uygun adım çekiliyor bak heveslerim kuytuya
Titriyor üzerime lambada üşüyen yalnız alevler

Üşürsün giderken bu şiiri al sırtına
Arayı kapatmak için koşar belki ardından günler
Yağmur ve bulutları getiriyor en şiddetli fırtına
Yaşam sınırlıklam etse bile ıslanmaz gölgeler

Çağla KARAGÖZ

80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi Öğrencisi

YENİDEKİ ESKİ

Ayşe YILMAZ SAÇ

Şehit Üsteğmen Efkan Yıldırım Ortaokulu / Türkçe Öğretmeni

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

Ve bir gün ki o senin son günündür, "Sessiz Gemi" ile
limandan demir alırken arkandan nakışlı mendiliyle sana el
sallar eski. Bildiğin gibi kalmaz hiçbir şey yenide, bugünün de
adı bir gün olur "eski".

Bir tutam eski, incelik ve duygu katmaktır yeniye. Göz alıcı ışıkların
arasına derin bir gölge koymaktır belki de. Beton bir binada
tuğladan giriş ne sıcaktır, renkli bir fincanın yanındaki bakır cezve
yahut modern bir salonun sehpasında duran siyah beyaz bir
fotoğraftaki gülümseme ne zariftir...

Düz çizgide derin bir nefes alıp maziye selamlamaktır, eski. Mesela
şöyle bir beyit mırıldanıp aradığın ifadeyi bulmaktır:

Ehl-i dildir diyemem sînesi sâf olmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek insâf değil
(Nef'î)

Gürültüden kaçmak, anlamsızlıkla boğuşurken içsel bir köşe
bulmaktır yenideki eski. Bir hicaz, bir acemaşiran dinlemektir ki
geceyi, koyu mavi dalgaları yahut ıssız bir sokağı Tatyos Efendi ile
daha iyi duyumsamaktır:

Elem beni terk etmiyor hiç de fasıla vermiyor
Nihayetsiz bu takibe doğrusu ömür yetmiyor

Yeni güzeldir elbet, alımlıdır, parlaktır, tüketime davettir. Ama eski,
işte o eski düşünmek, hissetmek ve belki de sebepsiz ağlamaktır:

Fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor,
eski zamanlardan bir cuma çalıyor
durup köşe başında sessizce dinlesem

(Atilla İlhan)

Çeşm-i siyahı tanımdır eski. Unutamamak; veda ettiğini söylese
de dilin, ondan asla vazgeçememektir:

İşte gidiyorum çeşm-i siyahım
Aramızda dağlar sıralansa da
Sermayem derdimdir ey dost, servetim ahım
Karardıkça bahtım karalansa da.

(Âşık Mahsuni Şerif)

Bir fincan kahve olup kırk yıl hatırı olmak bir yana, takımından
geriye kalan tek bir fincanı atamamaktır eski. Onu "yadigar"
diyerek özenle saklamak ve çocuğunun da saklamasını istemektir:

Bir tek bu fincan kaldı yüzyıllık sevdalardan
Bir gün senin olacak birikmiş anılarıyla
Düşüp kırılma bile topla tamir et oğlum
Kahve yaşın gelecek bu fincanı iyi sakla.

(Barış Manço)

Çemberdeki gül oyayla dertleşip köşe başında çaresizce
beklemektir, eski. Hüznünü asil bir duruşla "sade" yaşamak, neşeni
vakur bir eda ile kahkaha yerine içten bir gülüşle göstermektir.

Hani ol gül gülerek geldiği demler şimdi
Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz.

(Mâhir)

Dokuzuncu Hariciye Koğuşu'nun umutsuz genci, Çalılıkşu
Feride'nin Kâmrân'ıdır eski. Maddenin ağırlığına karşın duyguların
yolunu açmak, Tahir ile Zühre'ye yeniden ses vermek ve sevmenin
ayıp olmadığını bir kez daha söylemektir:

Tahir olmak da ayıp değil Zühre olmak da,
Hatta sevda yüzünden ölmek de ayıp değil.
Bütün iş Tahir ile Zühre olabilmekte
Yani yürekte.

(Nazım Hikmet)

Yaşanmışlığı inkâr etmemek için evin bir köşesinde renksiz yırtık
fotoğrafları saklamak, cildi soluk bir kitabı aralamaktır. Yenide
kalmayıp seni beni de eskiten zamanın gerisinden Fuzûlî'nin
selamını sadakatle almak, Bâkî'nin sitemine karşılık kadrini
yüzyıllar geçse de bilmektir:

Kadrüni seng-i musallada bilüp iy Bâkî
Durup el bağlayalar karşına yârân saf saf

(Bâkî)

Hava güzel ama senin canın sıkınsa ve bir avuntu peşinde
yürüyörsen, Osmanlı mimarisinin tarih kokan bir eserinin önünde
fotoğraf çekmek için değil ruhuna sindirmek için durup öylece
seyretmek ve "Benden önce de bu diyarlarda birileri yaşamış,
benden sonra da yaşayacak." diyerek anlık sıkıntılara "boş ver"
deyip gülümsemeyi bilmektir eski.

Ve bir gün ki o senin son günündür, "Sessiz Gemi" ile limandan
demir alırken arkandan nakışlı mendiliyle sana el sallar eski.
Bildiğin gibi kalmaz hiçbir şey yenide, bugünün de adı bir gün olur
"eski".

BEŞİNCİ MEVSİM

Müge KARA
Meriç Kavaklı Hürmüz ve İbrahim Ataş İlkokul / Sınıf Öğretmeni

Sınıfa giriyorum; biri kuzeyi gören pencere, süslü dört duvar, bir tavan... Ayağa kalkan yirmi yedi çift farklı bacak, yüzümde geziye çıkmış yirmi yedi çift farklı göz, yirmi yedi farklı isim...

Yaz

— Anne! Atandım.

Ben ona henüz söylememişken atandığım ili, annemin gözlerindeki nemin rengi fümelendi. Zaman zaman andığım bir enstantane, bir an.

— Nereye?

— Dört duvar, bir tavan. Taa Van...

Semtine uğramadığım bir tek o bölge kalmıştı ki orada mesleğime, öğretmenliğime başlayacaktım. Sabrıyla, sükûtuyla ailem bugünü bekliyordu ve hayallerinin devamını sağlayacaktım namütenahi gülümseyişimle.

Sonbahar

Ayakkabılarıma sarılmış, onları bırakmak istemeyen ıslak toprak parçalarının, okulumuz girişindeki ızgarada yer çekimine yenik düşmelerini beklerken sürtme eylemimle bahçemize bakıyorum. Duvarları olmadığı için sınırlarını etraftaki hanelerin varlığı çiziyor.

Binamızın yüzü batıyı görüyor, sırtını dayamış doğuya, hafif yorgun... Ön bahçe kısmında ergenlik çağını henüz bitirmiş kasımpatıları taçlarını boyamış beyaza, sarıya, kızıla.

Sınıfa giriyorum; biri kuzeyi gören pencere, süslü dört duvar, bir tavan... Ayağa kalkan yirmi yedi çift farklı bacak, yüzümde geziye çıkmış yirmi yedi çift farklı göz, yirmi yedi farklı isim...

— Gün yağmurlu!

— Gün yağmurlu öğretmenim!

İçimde utangaç bir heyecan var. Sırt çantamdan yirmi sekiz adet mandalina çıkarıp teker teker her birimizin sıralarının üzerine bırakıyorum sınıfı adımlayarak.

— Bu elimdeki nedir?

— Mandalina.

— Mandalina nedir?

— Meyve.

— Haydi yiyelim!

Ben kabuklarını soymaya başlayınca, onlar da mandalinalarına uzanıp bana eşlik ediyorlar; afiyetle yiyoruz. E, l, a, t, i, n, o, r seslerini; harflerini öğrendik. Bugün dokuzuncu harfimizi öğreneceğiz: "M."

— Mmm, leziz bence.

Öğretmenlerinin tekrarını seven yirmi yedi -iki ay içerisinde öğrencilik sıfatını terk etmiş- arkadaşım yanıtlıyor:

— Mmm, çok leziz.

— Sanırım bugün yeni bir harf öğreneceğiz. Mmm.

Şimdiye kadar öğrenmiş olduğumuz harflerle başlayan, içlerinde o harfin olduğu ya da sonu o harf ile biten kelimeler dillendirmek artık alışkanlık olmuştu hepimizde. Harfler arttıkça kendi isimlerimizi de örnek olarak vermeye ve öğrendiğimiz harflerle oluşan bir arkadaşımızın ismini bile yazmaya başlamıştık: Taner. Sıra kimdeydi peki?

— İçinde 'm' olan, 'm' ile başlayan yahut biten birer örnek verelim mi?

Bir meyve olan mandalina ile başlayan günümüzde favori kelimelerimiz pek tabii meyve ve mandalina oldu.

Ayrıca içinde 'm' sesi olan diğer meyveler. Onları başka kelimeler takip etti. Parmaklarımız havada, boşlukta suni 'm' harflerini çizdi, tebeşir ile yeşil tahtamız yavru martılarla doldu, üç çizgili iki boşluklu defterlerimizde kurşunlandı M'ler. Doğru söylenen örneklere, çizilen şekillere sevincim ne kadar artmış olsa da içimdeki o utangaç heyecanın beklentisinin karşılanamamasından ötürü oluşan müteessir ruh halim ve bunun oluşmasını sağlayan beklentimden dolayı duyduğum yeni bir utanç, mahcubiyet...

Arkadaşlarımın gözleri ve kalem tutan parmakları defterlerinde, suretimin güneyindeki tebeşüre pinhan bu duygular kuzeyi ele geçiriyorlar. Yüzümün pencerelerinde kızıl bir iklim, müjgânımda gökkuşağı beliriyor, altından geçemeyeceğim, üstesinden geleceğim. En sevdiğim yazar ve öğretmen olan Sabahattin Ali'nin "Öyle Günler Gördüm ki" adlı şiirinden şu mısralar dimağıma misafir oluyor: "Bir sonbahar yağmuru gibi içim ağlardı. / Bir şeyler fakat beni yaşamağa bağlardı."

Bu melankolik ruh halimden beni "On dakikan var, kendini toparla." notalarına bürünmüş zil sesi uyandırıyor. Öğretmenler odasına gidiyorum. Odada beni karşılayan, güneşimin akrep ve yelkovan göstergesinden çok daha erken batmasını sağlayan, beklentime ukala hor görüsüyle kibirli Süphan... Yine Sabahattin Ali, nefesimle mırıldanıyor aynı şiirinden farklı mısralarıyla: "Sen benim sevgilimsin, sevsen de sevmesen de /Aradığım yerlere benzeyiş buldum sende."

Serdeki üç kişilik bu monoloğu sonlandırıp sınıfıma yöneliyorum. Merdivenler tükenip kapıya çevirince bakışlarımı, minik adımlar sınıfa doğru hareketleniyor hangi öğrencime ait olduklarını kestiremeden. İçeri giriyorum, ışıl ışıl yüzlerinde coşku kıvılcımları... Gülümsüyorum, kırıklarım onarılmış samimi bir şekilde. Masama doğru ilerlerken tahtayı teğet geçen gözlerime takılan harf kolajı... Sınıfın ortasındayım, tahtanın önünde, duraksıyorum, sağ yanımda öğrenciler, sol yanımda yeşil tahta... Önce öğrencilere bakıyorum, gülümseyişlerindeki harfleri okuyorum, ardından sola dönüp yazı tahtamıza...

Toplamı yirmi yedi çizik ve ovalikten oluştuğu deşifre adımı: Maria.

Ömrüm boyunca adımı en güzel iki yerde okudum: Kürk Mantolu Madonna ve bu yeşil tahta. Öğrendim: Adıyla başlanmış kişi özüne inmeye, kendini tanımaya.

Kış

Kazanmış olduğum bir sınavla kendi kentimde, evime uzak köyde ve taşınmalı eğitim yapan bir okulda öğretmenim. Süphan yerine, adını geç öğrendiğim Yunanistan'ın kuzeydoğu dağları sınıfmızın manzarası. Birazdan öğle arası olacak ve ben öğrencilerimden ayrılıp edilgen olarak katıldığım dersime gideceğim.

Zil çaldı, öğrencilerim yemekhaneye koştu. Okulun önündeki yola çıktım, araç bekliyorum. Yol, baktığımda gözlerim dalarken, dimağımdaki mutedil düşüncelerin esikliği... Tanıdık koro: "Öğretmenim, öğretmenim! Gitmeden portakallarımızı soyar mısınız?" Evet, birinci sınıf öğrencilerimle birinci sınıfı okuyoruz. Minik parmaklarıyla soyamadıkları portakalların vesilesiyle onların öğleden sonra giremediğim ders boşluklarını umursamayıp içimin boşluklarını o minik parmaklarıyla şekillendiriyorlar.

— Yarın bence kardan portakal yapalım, kabuklarını soyarken siz bana yardım edersiniz, ne dersiniz?

İlkbahar

"Anne! Ah, biliyorum sensin, göremiyorum ama sesinden tanıdım." demişim, anımsamıyorum. Babam sedyedeki bedenim ben olduğumu ayakkabılarımı fark edip kabullenmiş, hatırlamıyorum. Başımın kötü bir olay geçmiş ama ben çok iyiymişim, yedi tepeli kentten bu vaka ile apar topar taşınan kız kardeşim söyledi, inanıyorum. Zaten artık evdeyim, demek iyileştim. Gözlerimi çevirememsem de karşıdakini görüyorum, konuşmasam da mırıldanabiliyorum. Duyabiliyorum, usul usul yürüyorum da. Günlerden hangi gün bilmiyorum ama pazartesi okula gideceğim, karar veriyorum.

Evdeki yürüyüş egzersizlerimde bir aynaya denk geliyorum... Daha üç öğrencim okumaya geçemedi. Dans gösterimiz olacaktı 23 Nisan kutlamalarında. Karnelerine yapıştıracağım uğur böcekleri sınıf dolabımda. Bugün hangi mevsim?

Öğretmenlik yaptığım kentlerin, öğretmenlik mesleğine bakış açımın, somut olarak ben'in coğrafyası değişti. Mütereddit ben, yaşamaya karar verdi. Zira yeniden tahtada Maria yazısını görmek, kardan portakal yapıp bir sürü minik ellerimle kabuklarını soymak istiyorum.

Sınıfını paylaştığım genç arkadaşlarımın bana "Öğretmenim!" diye seslendiklerinde onların bu kelimeyi mesleğimden ötürü söylediklerini sanıyordum. Şimdi fark ediyorum "Öğretmenim!" derlerken bana seslenmeyip aslında kendi mesleklerini tanıtan öğretmenlerim olduklarını. Daha nice öğretmenlerim olacak, onları huzurla anılaşacak beşinci mevsimimde.

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

SENİ DİLEDİM

Bembeyaz bir kâğıttı bizimkisi.
Önce yemyeşil çimleri çizdik,
Üzerine minik, ahşaptan bir ev konurduk
Adım adım çıktık evden,
Bir ağaç çizdik yanına.
Dallarına sarmaş dolaş, rüzgarla dans eden bir salıncak;
Kanatlarıyla...

Sonra ağacın gölgesine saklanmış
Tahta salıncağa oturttu beni,
Usul usul kapattın gözlerimi
Bir rüya verdin avuçlarıma
Rüzgâr durur mu hiç?
Karışan saçlarımdan
Aldı gitti hayallerimi
Sonra seni diledim.
Omzuma değen ellerinin
Minicik bedenimi alıp
Kırpıklarının üstüne oturtmasını,
Orada yaşlanmayı diledim.
Rüzgârdan kaçarken gözyaşlarının süzülüp
Çehreme hayat vermesini diledim,
Seni, seninle mutlu olabilmeyi diledim
Rüzgâr durur mu hiç?
Uçuşan yaprakların arasından
Aldı gitti bendeki seni...

Cansu TAŞKIN

Edirne 80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi Öğrencisi

Ayça EKİZ
İlhami Ertem Anadolu Lisesi Öğrencisi

SESSİZ ÇIĞLIĞIN

Sen... Karanlığın en çok bastırıldığı anda, sükûn edecek şafağın habercisi ve doğacak olan güneşimin ta kendisi... Senin, sen olduğunu bilmeden, karanlık gecelerimde seni aradığım şu yalnızlık koyunda, bir tılsım dalga sesi... Sessizliği susturan sessizliğin... Sen, sen annem... Sensin bana doğruyu gösteren. Sensin benimle birlikte ilerleyen. Karanlıkları aydınlatan, benimle birlikte tekrar doğan... Aydınlik günleri daha da aydınlatan, yerlerde ve göklerde hırçın, vahşi kuşlar gibi yavrusunu koruyan... Gözleri ışı ışı bakan, dudaklarından ninni misali çıkan o tatlı, hoş ve beni içten içe etkileyen kelimeler, o ses... Sevgi, şefkat, iyilik dolu; hatta onu dışı vuracak kadar mükemmel, tertemiz kalbi... Yalnız gecelerimde, dertli günlerimde yanımda olan; bana desteklerin en kuvvetlisini veren annem... Kalbimde ufacık bir kırıntı olsa onu yerden toplayacak kadar beni seven, bana saygı duyan... Aramızdaki o güçlü bağı koparmamak için canını tırnağına takan... Yumuşak, narin yüzlü annem... Sensizlik koyunun, kahverengi gözlerin misali yıldızlı gecelerinde hırçın dalgaları perçinleyip o gülüşünü aksettiren yakamozların, hanende bülbüller tarafından dillenen, seni andıran... Ufukta denizin zifiri karanlığının, semanın kızıl aydınlığı ile kaynaştığı o ince çizgiden, gün yüzünün tülü ettiği dünya güzeli... Sen... O yaz yağmurunun tanecığı... Bir damlacık sevgi aynı ıstiridyenin midesindeki inciye olan sevgisi, inancı ve aşkı... En nadide... Senden bir parça ben... Benim olmadığım ben de... Bir aşk ile bağlı olan sevgi ve ben... Elinde tuttuğu kaleme söz geçiremeyen ben... Hâkimiyet kurduğu tek varlığın annemin yüreğinin, artık buyruklarının kumpasına sıkışmış ve bir çift kahverengi prangalarına esaret etmiş ben... Senin yanından hiç ayrılmak istemeyen ruhum...

BİR EFSANESİN SEN BENİM İÇİN BAMBAŞKA

Bir fısıltısın kalbimde. Bir gölgesin ayaklarımdan dibinde... Bir "baba"sın gözümde kendin olmaktan "Vazgeçme!" diyen. Kızına olan aşkı hiç bitmeyen... En büyük tecrübe kaynağım... Bir efsanesin sen benim için bambaşka. Her zaman beni saran sevgin var üzerimde. Beni bütün kötülüklerden korumaya çalışan, koruyan ve kollayan... Ne yapsam beni bırakmayacağına güveni içime dolan... Güçlü, kararlı, sert bakışlı fakat yumuşacık kalbi olan, koruyucu, güvenilir... Tanıdığım ilk adam... Nereye gidersem gideyim hep benimle olacak olan... Okumamız için çok zorlu işlere girişen ve en zoru başaran... Üzüldüğümde benimle birlikte üzülen, gülerken benimle gülen... Başarılarımda benimle sevnen, göğsü kabaran, "Bu benim kızım!" diyerek benimle gurur duyan... Sen benim ilk kahramanım, ilk örneğim, ilk koruyucum, ilk aşkımda... İlk, ilk, ilkim... Hayatımda en korkusuz, en doğru en... en... en kudretli adam... Kalbimin her köşesinde yeri olan... Bağırıldığı zaman aslında kalbi acıyan, üzülen... Dışarıdan ne kadar sert görüne de yumuşak biri olan... Her zaman doğru, güvenli olanı görmemi sağlayan... Her zaman en iyisini ve en kötüsünü benim için ayırt eden... Benim doğru olanı yapmamı sağlayan... Hep arkamda olan, bana güvenen... Annemin yanında ayrı bir yeri olan... İlerisi için bana destek çıkan... Ve bana o doğrultuda ilerlememi sağlayacak olan... Umutsuzluğa kapıldığımda benimle birlikte bir umut ışığı arayan... Bana elinden geldiğince yardımcı olmaya çalışan... Tecrübeli, kuvvetli, bilgili büyük bir adam... Ve her şeye rağmen beni çok, kalbi kadar çok seven... Kimseyle tartışılmayacak kadar büyük olanından sevgim senin olsun... Sonsuz olsun canım babam...

Selahattin DEMİRACO
Emekli Tarih Öğretmeni,
Araştırmacı, Yazar

YAŞAMAK SON ANDA BİR TEBESSÜMDÜR

Yaşamak bir tebessümdür
Son anda
Allah'a ismarladık
Bir veadır aslında
İki kardeşin otuz üç yıllık hasretidir
Bir Rumeli hikâyesidir
Son anda hayata gülümsemektir
Yaşama tutkuyla bağlılıktır
Öksüzün yalnızlığıdır yaşam
Bir veadır erkenden yaşama
Hayatın elemünde yaşarken
İki kardeşin otuz üç yıllık hasretidir
Bir Rumeli, Balkan hikâyesidir.
Yaşamak, bir şiir aslında
Yazılmamış
İnsanı ağlatan.

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

DOSYA: EDİRNE DE SANAT VE ZANAAT

Soner TUNA
2014

LALE DEVRİ MİNYATÜRCÜSÜ EDİRNELİ LEVNÎ

Emine CENGİZ
Edirne İlhami Ertem Anadolu Lisesi
Tarih Öğretmeni

Osmanlı minyatür sanatının son büyük temsilcisi diyebileceğimiz Levnî; eğlenceli, ince beğenilerin ağır bastığı ve geçmişe göre oldukça özgür diyebileceğimiz bir dönemin, Lale Devri'nin sanatçısıdır. Ne yazık ki Levnî'nin minyatürleri ve sanat gücü dışında yaşamı üzerine fazla bilgimiz yoktur.

Asıl adı Abdülcelil Çelebi olan sanatçı Edirne'de doğmuştur. Levnî, mesleğinden kaynaklanan lakabıdır. Hem "renkli" hem de "çeşitli" anlamına gelen Levnî'ye bu mahlas, başka kişiler tarafından verilmiştir. Nakkaşlığıyla birlikte bir halk ozanı olduğu da bilinen Levnî, genç yaşta İstanbul'a gelmiş ve saraya girip nakkaşhânedeki ustaların yanında müzehhip olarak yetişmiştir. Ancak daha sonra minyatür alanında ilerleyerek II. Mustafa zamanında (1695-1703) nakkaşbaşılığa yükselmiş, III. Ahmet döneminde (1703-1730) de aynı görevi sürdürmüştür. Kabri, Ayvansaray Mezarlığı'ndadır.

Levnî, sanatta kıvrıdanmanın yaşandığı bu yüzyılda minyatür sanatına yeni bir soluk getirmiştir. Türk resminde büyük başarılar ortaya koyan Levnî, kendisinden önce minyatür sanatında oldukça sık işlenen menkıbevî eserleri resimlemek, çeşitli yerlerin haritalarını yapmak, siyasal konuları veya olağanüstü varlıkları resmetmek yerine Divan şiirinin gazellerinde işlenen kadın, aşk, içki gibi konuları minyatür konusu içine almıştır. Böylelikle minyatürlerde konu; bu dünyaya, yaşanan ve zevk duyulan âleme çevrilmiştir. Bu bağlamda kadın da Levnî'nin minyatürlerinde en sık kullandığı figürler arasında yer alır. Levnî'yi en çok ilgilendiren konular; zamanın neşeli hayatını tasvir eden eğlenceler, sâzendeler, rakkâseler ve çiçeklerdir. Dolayısıyla Levnî'nin belki de en büyük yeniliği, minyatür sanatını konu olarak bir değişikliğe uğratması olmuştur.

Onun bazı özellikleri çalışmalarını imzalayıp imzalanmamasını dahi önemsiz kılmıştır. Zira daha önceki resamlara göre ayrı bir tarz teşkil eden üslubu, eserin kendisine ait olduğunu tereddütsüz ortaya koymaktadır. Levnî, bilinen minyatür perspektifinden farklı olarak resmettiği insanların kişisel özelliklerini bir derinlik eğilimiyle minyatürlerine yansıtmaktadır. Portrelerinde kişinin yüz anlatımını işlemeye yönelmiştir. Vücut hareketlerine doğal bir kıvraklık kazandırmış, dikkati belli bir noktaya toplamak yerine bütün yüzeye yaymayı amaçlayan kompozisyonlar tasarlamıştır. Eski şemacı nitelikleri aşan bir canlılık ve en doğacı resimlerde dahi rastlanması güç olan tensel bir ifade kuvveti göstermiş olması, onun resimlerinin hemen algılanan ve başka ustalarinkinden ayırt edilmesini sağlayan başlıca özellikleridir. Bütün bu özellikler de Levnî'nin Osmanlı minyatür sanatının son büyük ustası sayılmasına sebep olmuştur. İnce ayrıntılarıyla çizilmiş resimler, bir yandan da dönemin toplumsal yaşamı hakkında bilgi edinilmesini sağlamaktadır.

Levnî'nin minyatürlerinin en önemlilerinden bir grup, III. Ahmet'in şehzadelerinin 1720'deki sünnet düğününü anlatan Seyyid Vehbî'nin "Surnâme" (Düğünname) adlı eseri için hazırladığıdır. Bir saray düğününün tümünü hem yazılı hem görsel olarak yansıtan ikinci ve aynı zamanda son kitap, "Surnâme-i Vehbî"dir. Bu şenliklerin yapılmasının en önemli sebepleri arasında iç ve dış dünyaya karşı devletin ve onun sembolü olan padişahın üstünlüğü ve ihtişamının diğer devletlere gösterilmesi gelmektedir. Savaşlarda alınan yenilgileri halka unutturmak için de bu tür şenliklerin yapılmasına Osmanlı'da sık rastlanır. Bu özellikleriyle birlikte şehzadelerin yanlarında binlerce çocuğun sünnet olması, sosyal dayanışma ve kaynaşma unsuru olmaları bakımından önem taşırlar. Dolayısıyla surnâmelerin Osmanlı halkı ve saray mensupları arasında bir çeşit kaynaşma özelliği taşıdığı, bu şenlikler sayesinde halkın padişaha biraz da olsa yakınlaştığı söylenebilir.

Osmanlı dünyasında bir gelenek olan surnâme türünün daha eski örneklerinde görülen minyatürler düğünleri Atmeydanı'nın klişe dekoru içinde gösterirken Levnî bu yazmanın sayfaları kadar yaklaşık 37 x 26 cm. boyutlarında levhalar halinde yaptığı 137 minyatürde şenlikleri şehrin çeşitli yerlerinde, sarayın içinde ve deniz kıyılarında göstererek yerel dekoru zenginleştirmiştir. Çeşitli esnaf gruplarının geçit törenleri, gündüz ve gece düzenlenen eğlencelerle Haliç'in sularında yapılan gösteriler bu minyatürlerin konularını oluşturur.

Türk hayat tarzını ve âdetlerini göstermesi ve kültür tarihimizi belgelendirmesi bakımından büyük değer taşıyan Levnî'nin eserlerinin hemen hemen tamamı Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. 1815 ve 1816'da kayıtlı iki albüme Levnî'nin hepsi imzalı minyatürleri vardır. Birinci albüme 9, ikinci albüme 46 minyatür mevcuttur. Bu minyatürlerinde özellikle Anadolu bir genç erkek, laleli genç, gül koklayan genç, sarık saran genç, Genç Osman silahtarağası, Genç Osman hazinedarağası, İkinci Sultan Mustafa gibi pek çok erkek tipini gösteren figürlerin yanında omzunda testi ile su taşıyan, başına pullu yemeni bağlayan, gül ve karanfilden hangisinin kendisine daha çok yaraşacağını düşünen, yün eğiren, çeşitli kıyafet ve vaziyette bulunan kadın figürlerini de görmekteyiz. Bu figürlerin en dikkat çekici yanı, insanların hareketleriyle yaptıkları işler arasındaki uygunluktur.

Ayrıca Levnî XVIII. yüzyılda kadın ve erkek kıyafetlerini tüm güzellik ve sadelikleriyle yansıtmıştır. Levnî'nin minyatürlerinde Avrupalı ve İranlı tipler de konu edilmiştir. Avusturya frengi madamı, Acem gelini, Acem'de meşhur perendebaz bunlardan bazılarıdır.

Tek kadın ya da erkek tipleri dışında Levnî'nin en çok işlediği konular arasında padişah portreleri de bulunmaktadır. Osmanlı minyatür sanatının yönelmiş olduğu temel konulardan biri olan padişah portreciliği, Fatih döneminden başlayarak XX. yüzyılın başlarına kadar sürdürülmüştür.

XVIII. yüzyılın renkli siması Levnî'nin padişah portrelerindeki en çarpıcı özellik hükümdarların alışılmışın dışındaki canlı bakışlarıdır. Sanatçının padişahlar albümünde Osman Gazi'den III. Ahmet'e kadar gelen padişah portreleri yer alır. Savaşsız bir dönemin minyatür sanatçısı olan Levnî, Osmanlı padişahlarının savaşçı yönünü de kimi portrelerde özellikle vurgulamıştır. Örneğin Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'yi dizleri üzerinde kılıçla göstermiş; İstanbul'u alan Fatih Sultan Mehmet'in barışçı kişiliğini elinde bir mendille simgelemiş, savaşçı ve yılmaz yönünü de belinde kılıçla belirtmiştir. II. Selim elinde bir elma tutmaktadır. Bu kırmızı elma, Osmanlı'nın ve Türk'ün genişleme ülküsünün ve gücünün simgesi olarak kullanılmıştır.

Levnî'nin en güzel ve büyük kıtada yapılmış eserlerinden II. Sultan Mustafa tablosunda hükümdar bir kilim üzerine oturmuş ve arkasına zarif bir yastık konmuştur. Eserin renkleri ve birbiriyle ahengi mükemmeldir. Çağdaşı olan Sultan III. Ahmet minyatürüne daha da çok önem vermiş, devrin yeni süsleme üslubunu bu minyatüründe ayrıntılarıyla göstermiştir.

Levnî, minyatür ustalığının yanında önemli bir şairdir. Topkapı Sarayı Müzesi Hazine Kitaplığı'nda bulunan el yazması bir mecmuada yani şiir defterinde Levnî'nin şarkı, türkü, gazel, semai, gazel-i semai ve kalenderî formunda birçok şiiri de yer almaktadır. Bu şiirlerin konularını aşk, kahramanlık ve savaş oluşturur. Levnî'nin bu şiirleri arasında yaygın olarak bilineni Atalar Sözü Destanı'dır.

Bu yapıtında Levnî; kendisi için önemli bulduğu, değer

verdiği insanî nitelikleri açıklamaktadır. Burada kullandığı dilin diğer yapıtları karşısındaki yalınlığı da dikkat çekicidir. Kolay anlaşılır ve yalın bir dil kullanması, onun bu şiiri okuyan her kişi tarafından anlaşılacak istemesine bağlanabilir. Aşağıda görüleceği gibi şiirde çeşitli öğütler verilmektedir.

Atalar Sözü Destanı

Tut atalar sözünü kalb-i selim ol
Gönülden gönüle yol var demişler
Gider yavuzluğun tab'ı halim ol
Sert sirke küpüne zarar demişler

Her kâra uzatma elin eteğin
Yelkovana döner âhir emeğin
Nitekim göllerde şaşkın ördeğin
Başın kor kıçından dalar demişler

Aldanma cihânın sakın varına
Düşmeyegör onun âh ü zârına
Bugünkü işini koyma yarına
Yar yıkıldığı gün tozar demişler

Çoktur bu âlemde boşa yelenler
Kande bilenler ile bilmeyenler
Eskiden âdettir dağdan gelenler
Bağda olanları kovar demişler

Dediler bu pendî sordumsa kime
Tuz ekme bilmeze müşkilin deme
Kül kömür ye nâmert lokmasının yeme
Gün olur başına kakar demişler

Arz eyle bu pendî kendi özüne
Dost addetme her güleni yüzüne
İncinme dostunun doğru sözüne
Doğru söz insana batar demişler

Bir mürşid-i kâmil bulmayanlara
Pîrlere nasihatın almayanlara
Sözünün ispatı olmayanlara
Bir dipsiz kile boş anbar demişler

Yâr ile ettiğin kavle ver karar
Kâr etmezsen bari eyleme zarar
Aza kanaat et olma tamahkâr
Ucuz satan tezcek satar demişler

Kanâat halkasın bırakma elden
Elinden çıkmasın der isen dümen
Deve âhû gibi boynuz isterken
İki kulaktan da çıkar demişler

Güneş balçık ilen sıvanmaz ey dil
Bîzebân da olsa bellidir kâmil
Kendüden gayruyu beğenmez câhil
Kendi çalar kendi oynar demişler

Hileyi irtikâb etme kıl hazer
Desinler sana bir er oğlu er
Sen elin kapısın çalarsan eğer
El de senin kapın çalar demişler

Gerek şakî olsun gerekse saîd
Kerîm kereminden eylemez teb'îd
Böyledir Mevlâ'dan sen kesme ümîd
Gün doğmadan neler doğar demişler

Levnî nasihatı pirlere böyle
Durûb-ı emsâlden hazm ile söyle
Meydân-ı hünerde ağırlık eyle
Ağır bassa beğni ağır demişler

Sanatkârın bir kasidesini de III. Ahmet'e sunduğu bilinmekte, bu kasidenin son mısralarında ise maddi bir yoksulluk içinde yaşadığını ve yardıma muhtaç bir vaziyette olduğunu ifade etmektedir.

Gelüp arz etmemek hünkârıma hâlim hamakattır
Ne cepte harçlığım vardır ne bayrama libâsım var
Bana gülmek yaraşmaz dâimâ gönlüm kasâvettir

Gelenekle yeni gerçekler arasındaki dengeyi kurmuş az bulunur sanatçılardan biri olan Levnî, Türk minyatür sanatının da son temsilcisi olmuş; bu dönem, onunla parlamış ve onunla sönmüştür. I. Mahmut döneminden sonra Batılı anlamda resim yapılmaya başlanmış, minyatür sanatı ise gerilemeye başlamıştır. Bundan sonra gelen padişahlar, Batılı ressamı saraya çağırmışlar ve portrelerini onlara yaptırmışlardır. Saray nakkaşhânesi de sonradan okul görevini; ilk önce asker resamlara, sonra da Güzel Sanatlar Okulu öğrencilerine bırakmıştır.

KAYNAKÇA:

- ASLANAPA Oktay, Türk Sanatı, İstanbul 1989.
- BULUT Hülya, Yeniliklerle dolu yüzyıldan iki yeni isim: Nedim-Levnî ve Eserlerindeki Sevgili figürleri, Master tezi, Ankara 2001
- ÇAĞMAN Filiz, Tarihî Gelişimi İçinde Osmanlı Sarayı Minyatürleri, İstanbul 1993
- İREPOĞLU Gül, Levnî, İstanbul 1999.
- ÖĞÜTMEN Filiz, XII.-XVIII. Yüzyıllar Arasında Minyatür Sanatından Örnekler, Ankara 1966.
- RENDA Günsel, Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı (1700-1850), Ankara 1977.
- ÜNVER A. Süheyl, Ressam Levnî: Hayatı ve Eserleri, İstanbul 1951;
- YALÇIN Şehnaz, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 27, İstanbul 2003.
- "Levnî", Cumhuriyet Ansiklopedisi, C. VII, İstanbul 1970.
- "Levnî", Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, İstanbul 1983

Filiz MANDACI

Edirne Anadolu İmam-Hatip Lisesi / Tarih Öğretmeni

Uykudan uyandı II. Murat Han. Rüyasında ateşte açan çiçekler gördü

"Bulutlar ağlamasa yeşillikler nasıl güler?" diye fısıldadı bir ses kulağına. Doğruldu, sarayın taş penceresinden karşıya, ağaçlıkların arkasındaki yamaca baktı. Rüzgârların orta yerinde toprağa bakan, çile dolduran postciler gördü. Yamaçta bir dam bir dam kondurdu üstlerine, adını yazdırdı kapısına, çağırdı dervişleri devletli. Çatıyı başlarına koyan devletli olur da çilekeş dervişler gelmez mi? O yamaçta bir günde iki yüz semâzendi semâya dönen. Bir de ezan...

Murat'ın camiinde ateşte açan çiçekler de vardı. İznik'te en güzellerini pişirmişti çini ustaları. Maviler beyazlarla hemhâl olmuş, minberi eşsiz güzellikleri ile bezemişler. Çin'den geldiği için çini demişler demesine de orada yapılan başka bir şey olmuş.

Ayakta dikiliyorum ben de II. Murat Han'ın rüyasında şimdi. Rüya; bina olmuş, cami olmuş bu yamaçta. O rüzgâr, terli avuçlarımı serinletiyor. Ben de yamaçtan eski saraya bakıyorum. Yıkıntılarının üzerinde yeniden yükseliyor ben bakınca. Bu camide, bu bahçede bin bir günlük çilelerini doldurmuş dervişler çıkıp geliyor yüzlerce yıl öncesinden. Sesleniyorlar bana da:

II. MURAT HAN'IN RÜYASI

Fısıldıyorum usulca:
"Varılacak yerin varsa eğer yolcu olmak güzel!"

"İki parmağının ucunu gözüne koy
Bir şey görebiliyor musun dünyadan
Sen göremiyorsun diye bu âlem yok değildir!"²

"Bu âlemi görmeye geldim." diyorum,
"Nefsime köreltmeye geldim."
"Gel! Otur şu duvarın gölgesine,
alınını değer toprağa, secden kurtuluşun olacak."
"Nefsin üzüm ve hurma gibi tatlı şeylerin sarhoşu
oldukça ruhunun üzüm salkımını görebilir misin?"⁴

Gidiyor sesler, uzaklaşıyor. Ruhumun üzüm salkımını görebilir miyim? Özümü, toprağı!.. İçeri giriyorum, serin camiye geçişim ateşten kurtuluşa erişim gibi. İçeride ateşte açmış çiçekler karşılıyor beni. Dünyadaki cennet, toprağın ateşle buluşması!.. Çini değil, İznik'te olmuş burası. Bu renklerin karşılığı yok bugün. Elimi ustaların başyapıtlarında gezdiriyorum. Mavi; gök gibi, sema gibi... Dönüyorum içe doğru. İyime, özüme doğru... Fısıldıyorum usulca, varılacak yerin varsa eğer yolcu olmak güzel!

¹Mevlânâ Celâleddin Rûmî

²Mevlânâ Celâleddin Rûmî

³Mevlânâ Celâleddin Rûmî

⁴Mevlânâ Celâleddin Rûmî

EDİRNEKÂRİ'NİN KLASİK BİR ÖRNEĞİ SELİMİYE CAMİİ MÜEZZİNLER MAHFELİ KALEM İŞLERİ

Dr. Nuran GÜLENDAM
Ressam, Sanat Tarihçesi

Edirne Selimiye Camii (1569-1575) üstün mimari özelliklerinin yanı sıra, iç dekorasyonu ile de Türk Sanat Tarihi içinde önemli bir yer tutar. Mimari ile büyük bir uyum içinde hazırlanan süsleme programı, ince bir zevkin ve Mimar Sinan'ın ustalığının izlerini taşır. Klasik üslubun bu muhteşem yapısında, ne mimari ne de süsleme elemanları izleyiciyi yoran bir gösteriş içindedir. İnsan boyutları hesaba katılarak kademeli bir şekilde yükselen yapıda, süslemelerde aynı ahenk içinde yerlerini bulur. Bu eşsiz uyumun yaratılmasında Osmanlı Süsleme Sanatları kapsamındaki tüm eserlerde üslupları belirleme ve yönlendirmede etkin rol oynayan Ehl-i Hiref Teşkilatı'nın önemi göz ardı edilemez.

15. yüzyıl sonlarında II. Beyazıt döneminde, İstanbul Sarayı'nda oluşan Ehl-i Hiref Teşkilatı'nın bazı bölümleri Fatih Sultan Mehmet döneminde de mevcuttu.¹ Gerek dönem eserlerinin ortak üslup özelliklerinden gerekse Edirne Sarayı'ndan İstanbul Sarayı Ehl-i Hiref Teşkilatı'na nakledilen sanatçılara ait kayıtlardan aynı dönemlerde Edirne'de de böyle bir teşkilatın olduğu açıkça bellidir.² Sarayın Ehl-i Hiref Teşkilatı, süsleme üsluplarının doğup imparatorluğun her köşesine yayıldığı adeta bir "Güzel Sanatlar Akademisi"³ olmuştur. Doğaldır ki böyle bir teşkilatın tezgâhından çıkıp çeşitli yerlerde ve boyutlarda değişik teknik ve malzeme ile uygulanan süsleme örnekleri, ortak bir öğretinin damgasını taşıyacaktır.

Bu makalenin asıl konusunu oluşturan Selimiye Camii Müezzinler Mahfeli ahşap üstü kalem işlerine yukarıda sözünü ettiğimiz perspektiften baktığımızda devir üslubunu tayin eden saray nakkaşlarından Baba Nakkaş, Şah Kulu ve Karamemi üslubunun bir arada uygulanışı ile özgün bir süsleme programı yaratıldığını görürüz.

Caminin içine girildiğinde ana mekânın tam ortasında, merkezi mekân duygusunu kuvvetlendiren Müezzinler Mahfeli 2.40 metre yükseklikte olup 6 x 6 metre boyutundadır. On bir ince mermer ayak üzerine kurulan ahşap mahfilin üstü, dört taraftan ceviz korkuluklarla çevrilidir. Köşeleri mukarnaslı taş merdivenle aşığında mahfilin altında ve tam ortada küçük bir şadırvan bulunur.

Müezzinler Mahfeli'ni "cennet misali bir yeryüzü bahçesine"⁴ çeviren süslemeler üç ayrı zemine uygulanmıştır.

1. Doğrudan, astarsız ahşap zemine,
2. Ahşap üzerine bez gerilip, astarlandıktan sonra üzerine bezeme yapılmış,
3. Tutkallı astar çekildikten ve zemin rengi atıldıktan sonra üzerine kalem işi yapılmıştır.

Edirnekârî süslemelerin genel özelliği olarak altın varak Müezzinler Mahfeli'nde de bolca kullanılmıştır. Diğer renkler suyla çözünen tutkallı kök boyadır.

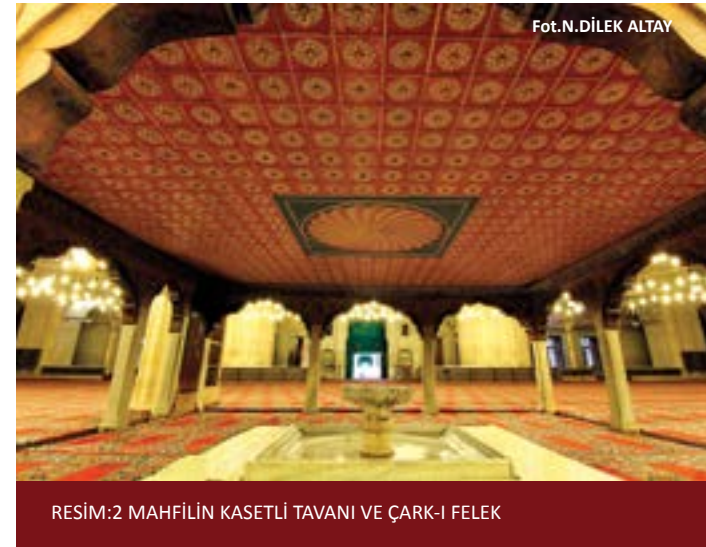
1984'te Müezzinler Mahfeli restorasyonunda bizzat çalışmış biri olarak gözlemim, özgün süslemeleriyle mahfil oldukça iyi durumdadır. Mahfilin dış yüzünde eksik olan bir iki silme (bkz. Resim 1) ve tavanın ortasındaki çark-ı felek (bkz. Resim 2), aslına uygun malzeme, desen ve renk özelliklerine sadık kalınarak yenilendi. Diğer süslemelere ise raspa dışında müdahale edilmemiştir.

RESİM:1 MAHFİLİN DIŞ YÜZEYİNDEKİ SİLMELER

RESİM 1.1

RESİM:2 MAHFİLİN KASETLİ TAVANI VE ÇARK-I FELEK

Mahfilin raspasında kullanılan kimyasal karışımlar şunlardır;⁶

- Su (Aqua) + Amonyak+ Aseton+ Alkol = 4A Formülü
- Oksijen + Amonyak
- Toluene + Tiner 1/1 ölçekli karışım
- Sentetik ve Selülozik Tiner
- Dimetilformamit + Amilasetat = 1/1 ölçekte
- Soğan kullanılmıştır.

Bazı dergilerde yer bulan yüzeysel bilgilere dayalı eleştirilerde "Kimyasal maddelerin artıkları dikkatli gözleri ve eserin orijinalini bilenleri büyük bir üzüntüye sevk etmektedir."⁷ denilmektedir. Müezzinler Mahfeli süslemeleri ilk kez 1983- 1985 Vakıf İnşaat restorasyonu sırasında, kimyasal çözücülerle yapılan raspa işlemleri sonucu açığa çıkarılmıştır. Yukarıda verilen çözücüler uçucu olduğundan yüzeyde bir film tabakası oluşturmazlar.

Müezzinler Mahfeli Kalem İşleri

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Korkulukların hemen altından başlayıp mahfeli dış yüzünden saran silmeler (bkz. Resim 3)

Malzeme ve Teknik: Ahşap (Gürgen) üzerine astar⁸ çekilip nefti yeşil tutkallı boya ile zemin atılmıştır. Suyla çözünen tutkallı boya ve altın varak kullanılmıştır.

Süsleme Türü: Saz üslubu

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Mercan kırmızısı, turuncu, yeşilin tonları ve altın varakla renklendirilmiş hatayiler, rozetler, çin bulutları, karanfiller, kıvrık hançer yaprakları ve bileşik yaprak motiflerinden oluşan kompozisyon dönemin kumaş desenlerini ve kitap süslemelerini andırır. (bkz. Resim 1)

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Silmelerin hemen altından başlayıp mahfeli dış yüzden çevreleyen bordür (bkz. Resim 1)

Malzeme ve Teknik: Masif meşe üzerine astar ve mercan kırmızısı zemin atıldıktan sonra altın varak ve suyla çözünen tutkallı boya ile süsleme yapılmıştır.

Süsleme Türü: Saz üslubu ve rumili karışık uygulama

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Siyah konturlarla çizilmiş hatayiler, kurdeleli bileşik yaprak motifleri ve Rumiler nefti yeşili, kırmızının tonları ve altın varakla renklendirilmiş bahar çiçekleri

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Mahfilin dış yüzünde mermer ayaklar arasında yer alan ceviz ağacından Bursa kemerlerinin köşeleri, üstten ve yandan bordürlerle çevrili dik üçgenler (bkz. Resim 1)

Malzeme ve Teknik: Astarlı ahşap zemin üzerine tutkallı boya ve altın varak.

Süsleme Türü: Hatayi- Rumili üslup

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Dik üçgenlerin zemini açık yeşildir. Vermillion kırmızısı hatayiler, narçiçekleri, rozetler, birleşik yaprak motifleri, hançer yaprakları ve altın varaklı Rumilerle bezlenmiştir.

RESİM:3 MÜEZZİNLER MAHFELİ

⁶ Güleendam, N. (1994). Edirne Selimiye Camii Kalem İşleri ve Devri Üslubu. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

⁷ Ülkücü, M. (1991). Selimiye Camii Kalem İşleri. Antik Dekor, 10, 68-75.

⁸ Ahşap üzeri bezekli Edirnekârî'de kalem işi yapılacak yüzey önce üstübeç ve Osmanlı bezirî karışımı ile yüzey astarlanır. Kuruduktan sonra zımparalanır ve zemin rengi atılır. Desen geçirilir ve suyla çözülen boya ve altın varakla boyanır. Süsleme kuruyunca üstüne gomalak cila sürülür. Doğal bir reçine olan gomalak alkol içinde eritildikten sonra cila topu (seyrek dokulu bir parça bez içine alınan pamuk ile cila topu yapılı) ile boyalı yüzeye tamponlanır. El ayasınaltna yerleştirilen bez dairesel hareketlerle yüzeyde gezdirilerek cila çok ince tabakalar halinde ahşaba iyice yedirilir. Bu cila işlemine lake denilir. Bu işlem aynı zamanda ahşabın dayanıklılığını da artırır.

¹ Edirnekârî; yaklaşık 15. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar çok zengin bir çeşitlilikte uygulama alanı bulmuş mukavva, deri, ahşap üzerine yapılan bezeme, oyma ve kakma tekniklerinin tümüne verilen ad. Bu teknik adından da anlaşılacağı gibi mahalli bir sanat olarak saray kenti Edirne'de doğmuştur. Daha sonra İstanbul, Bursa, Erzurum, Diyarbakır başta olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde uygulanmıştır. Camilerde ahşap mahfillerde, sivil mimari yapılarında dolap kapaklarında, pencere kanatlarında, ahşaptan yapılmış dekoratif eşyalarda (bazen kakma ve oyma teknikleri ile birlikte) uygulanmıştır. Topkapı Sarayı ve Edirne Müzesi'nde Edirnekârî'nin en güzel örneklerini görebiliriz.

² Ünver, A.S. (1958). Fatih Devri Nakışhanesi ve Baba Nakkaş Çalışmaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

³ Çağman, F. (1988). Kanuni Dönemi Osmanlı Saray Sanatçıları Örgütü Ehl-i Hiref. Türkiye Dergisi, 54, 11-17.

⁴ Ünver, A.S. (1958). Fatih Devri Nakışhanesi ve Baba Nakkaş Çalışmaları. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.

⁵ Ögel, S. (1989). Sinan'ın Eserlerinde Süsleme ve Mimarın Bütünlüğü. VI. Vakıf Haftası içinde (s. 347-351). İstanbul: Vakıflar Yayınları.

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Mahfilin kasetli tavanı (bkz. Resim 2)

Malzeme ve Teknik: Balıksırtı çıralı çam üzerine astarlı zemin, tutkallı boya ve altın varak.

Süsleme Türü: Hatayi Üslubu

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Tavanın tam ortasında 1984 restorasyonunda yenilenen çark-ı felek vardır. Bunun dışındaki Edirne kırmızısının hâkim olduğu alan altın varaklı çubuklarla küçük karelere bölünmüştür. Her karenin içinde çark-ı feleği hatırlatan bir kompozisyonda dizilmiş rozetler, bahar çiçekleri ve kıvrık oymalı yapraklarla bezeli dilimli madalyonlar vardır. Dilimler ve çiçekler altın yaldızlı, madalyon zemini beyaz olup kiremit kırmızısı (terra de sienna) ile süsleme zenginleştirilmiştir. (bkz. Resim 4)

Çark-ı felek düzenindeki bu kompozisyonun bir benzeri Sultan Ahmet Camii çinilerinde karşımıza çıkıyor.

RESİM:4

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Tavan bordürü (bkz. Resim 5)

Malzeme ve Teknik: Astarlı, açık yeşil zemin rengi üzerine altın varak ve tutkallı boya.

Süsleme Türü: Saz üslubu ve rumili uygulama

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Toprak renkleri, sarı ve altın varakla renklendirilmiş hatayi, rozet, bahar çiçekleri, hançer yapraklar yerleştirilmiş kompozisyonda sinüsoidal eğriler üzerinde birbirini takip eden dilimli Rumiler, köşelerde simetriyi sağlar.

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Tavan bordürünü mermer ayaklar üzerindeki ters üçgenlere bağlayan astarsız ahşap çita zemin üzerine mercan kırmızısı rengin de geometrik zencerek motifli incecik bir bordür tavanı sarar. Bunun hemen altında yer alan rumili bordü (bkz. Resim 5)

Malzeme ve Teknik: Astarlı ahşap zemin üzerine tutkallı boya

Süsleme Türü: Rumi-Palmet üslubu

RESİM:5
ÖZEL ARŞİV

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Siyah rumi ve palmetlerin altındaki açık ve koyu sarı zemin yer yer kırmızı ile renklendirilmiştir. Dilimli rumilerin palmetlerle oluşturduğu kapalı formların içi atlamalı olarak koyu sarı, kırmızı, açık sarıdır. Tepeliklerin içleri de atlamalı olarak kırmızıdır. Spiral noktalarının zenginleştirdiği çift kollu Rumiler kıvrak eğriler çizer. Bu simetriye dayalı bir kompozisyondur.

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Mahfilin mermer ayakları üzerindeki ters üçgenler (bkz. Resim 6)

RESİM:6
ÖZEL ARŞİV

Malzeme ve Teknik: Astarlı ahşap zemin üzerine tutkallı boya

Süsleme Türü: Hatayi Üslubu

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Krem rengi zemin üzerinde, mahfilin dış yüzündeki süslemeye pek benzemeyen motifler yer alır. Ters üçgen yüzeyin ortasına oldukça iri bir bileşik yaprak motifini yerleştirilmiştir. Onu, simetrik iki yandan iri rozetlere bağlanan kalın sap ve enli oymalı yapraklar sarar. Rozetler ve ortasındaki motifin alt yaprakları açık koyu mavi, rozet ortaları ve orta motifin üstü ve yapraklar turuncu ve koyu sarı ile renklendirilmiştir.

Motiflerin konturları siyahtır. Zeminde ise, tabiatçı üsluba yaklaşan küçük narçiçekleri, rozetler ve ince, helezonik dalların taşıdığı yapraklar yer alır. Zemin boşluklarını değerlendiren bu ikinci simetrik kompozisyonda tek renk kırmızı kullanılmıştır. Üçgenlerin çevresi siyah fletolarla çevrilmiştir.

RESİM:6.1

RESİM 6.2

Kalem İşi Süslemenin Yeri: Müezzinler Mahfeli merdiven altı (bkz. Resim 7)

RESİM:7
ÖZEL ARŞİV

RESİM 7.1

Malzeme ve Teknik: Ahşap üzerine bez gerilerek tutkallı bir yüzey elde edilmiş, üzerine suyla çözünen renklendiricilerle süsleme yapılmıştır.

Süsleme Türü: Hatayi- rumi üslubu birlikte uygulanmıştır.

Motif ve Kompozisyon Özellikleri: Yeşil zemin üzerinde kavuşan iki kollu dilimli Rumilerle kapalı formlar elde edilmiş ve bunların kırmızı zemini üzerine lacivert, açık mavi ve toprak renkleriyle boyanmış hatayiler yerleştirilmiştir. Dilimli Rumiler üstten tepeliklerle birleşirken alt sapları ortadaki rozetle bağlanır. Kare yüzeyi dört eşit parçaya bölerek yerleştirilmiş kapalı formların altında simetrik küçük çiçek ve yapraklar yer alır. Bu kare yüzeyi dört kenarından hatayi üslubunda kırmızı zeminli bir bordür çevreler. Ahşap üzerine bezenmiş kompozisyonda köşelerde iri hatayiler ve simetrik ince bahar dalları aralarda iri rozetler ve dilimli rumiyi andıran bir soyut süsleme elemanı bulunur.

Burada kısaca incelediğimiz Müezzinler Mahfeli kalem işleri Osmanlı Saray sanatının muhteşem bir özeti gibidir. Çin ve Orta Asya etkisiyle stilize çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan hatayiler, Fatih Sultan Mehmet'in sarayında Baba Nakkaş atölyesinde, özellikle Rumilerle bir arada özgün kompozisyonlarla gelişerek Rumi-Hatayi üslubu adını alır. Bu üslup daha sonra 16. yüzyılın ilk yarısında değişik yorumlarla ele alınarak Saz üslubunu oluşturur. Bu üslubun kökeni İran'dır. Osmanlı Sarayı'ndaki temsilcisi de Kanuni Devri Saray Müzehhebi Şah Kulu 'dur. 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren stilize çiçeklerin yerini alan natüralist süslemeler Kanuni Devri Saray atölyelerinde nakkaş başı olan Karamemi'nin imzasını taşır. Çinilerde daha çok görülen lale, gül, karanfil, sümbül, narçiçeği, bahar çiçekleri, orta damarına bir lale yerleştirilmiş saz yaprağı motiflerinin yanında sembolik motifler (Çin bulutu, çintemani) 16. yüzyılın ikinci yarısı için tipik örneklerdir.

BİR MİNAREDE KAYBOLMAK

Tuba HATİPLER ÇİBİK
Yüksek Mimar

Peygamber-i Zîşan, Padişah II. Selim'in rüyasındadır bir gece ansızın. Ona, "Eğer Kıbrıs'ı fethedersen bir cami yaptıracağım diye söz vermiştin. Hâlâ neden sözünü yerine getirmezsin?" diye sorar. II. Selim biraz mahcup biraz da ürkek, "Yaptıracağım Ya Resûlallah lâkin yer arıyorum, henüz uygun bir yer bulamadım." Der. Bu cevap üzerine Resul-u Ekrem, "Bu camiyi Edirne'de yaptır!" diyerek II. Selim'i Edirne'ye, Edirne'nin en yüksek tepesine getirir ve ona, "Vaat ettiğin camiyi buraya yaptır!" der. Sonra da ona camiyi nasıl yaptıracağını anlatır. II. Selim kan ter içinde uyanır. Ertesi gün Mimar Sinan'ı davet eder ve ona yaptıracağı camiyi -Hz. Peygamber'den dinlediği şekilde- anlatmaya çalışır. II. Selim, "Minber şurada olsun." deyince Sinan, "Biliyorum Sultanım, müezzin mahfilini de şurada olmalı." diye sözünü keser. Sinan'ın sözleri tıpatıp Hz. Peygamber'in rüyada II. Selim'e söylediği sözlerdir. II. Selim şaşırır. Şaşkınlığı sürerken Sinan son noktayı koyar: "Dün gece Hz. Peygamber size camiyi tarif ederken ben de arkanızdaydım ey Sultanım."

Caminin yapımı için hazırlıklara başlanır. Sinan, camiyi inşa edeceği yere gelir, yeri görür fakat bir sorun vardır. Caminin inşa edileceği topraklarda iki buçuk dönümlük bir lale bahçesi bulunmaktadır. Sinan araştırır ve en sonunda öğrenir ki bu bahçe yaşlı bir Rum kadına ait. Caminin yapılabilmesi için bu kadının izin vermesi şarttır. Ama yaşlı kadın izin vermeye pek yanaşmaz. İknâ çabaları bir hayli sürdükten sonra yaşlı kadın istemeyerek de olsa bahçeyi vermeye razı olur.

Zihnimden geçen bu hikâyenin eşliğinde bir süre seyrettim müezzin mahfilini ayakta tutan mermer sütunlardan birinin üzerine nakşedilmiş lale motifini. Caminin yapımına başlayınca Sinan'ın mermer ustalarından biri onları oldukça uğraştıran yaşlı teyzenin hatırasına ters olarak işlemiş bu laleyi mermere. Bu mermer sütun, müezzin mahfilini ayakta tutan on bir sütundan biri sadece. Selimiye Camisi'ndeki müezzin mahfilinin varlığı, Hıristiyan mabetlerinin orta yerindeki boşluk hissini ortadan kaldırır. Caminin ortasında yükselen bu yapı sayesinde içeri girildiğinde cami dolu gözükür.

Mimar Sinan'ın Edirne'ye yaklaşık 30 km. uzaktan su yollarıyla getirdiği suyun sesi mahfilin altındaki şadırvandan gelirken kulaklarımı yılların emektar imamının sesi de dolduruyor. Bir grup ziyaretçiye caminin akustiğini göstermek için ezan okuyor hoca. Hiçbir ses düzeni olmadan okunan bu ezan, tüm camiyi dolduruyor. Sinan'ın ana kubbenin ayaklara bağlandığı noktaya yerleştirdiği küpler sağlıyor bu akustiği. Çınlamayan, yankılanmayan, duru ve dipdiri bir ses kaplıyor tüm kubbeyi.

Caminin tam ortasında başımı kaldırıp bir süre seyrediyorum bu büyük kubbeyi. Kulağımda hattat Hasan Çelebi'nin çılgılığı... Ana kubbenin hattatı Hasan Çelebi, kubbenin hattını yazdığı sırada gözüne bir parça siva düşünce gözünü silmek için acıyla yanındaki kovadan bir avuç su atar yüzüne, elini daldırdığı kovada kireçli su olduğunu bilmeden. Bu talihsiz kazayla gözlerini kaybeder, zihninde en son Selimiye Camisi'nin kubbesinin görüntüsüyle karanlığa mahkûm olur Hasan Çelebi.

Selimiye Camisi'nin ana kubbesi, sekiz ayak üzerine oturmuş ve tam yuvarlak olması hasebiyle ayrı bir mimari eserdir. Ayrıca dönemin Ayasofya'nın büyüklüğü ile övünen Hıristiyan mimarlara Sinan'ın verdiği en güzel cevaptır. Kubbenin süslemeleri Sinan'ın diğer eserlerinden farklıdır. Belki de yapımı sırasında Hasan Çelebi'nin kaybettiği gözlerinin acısı, hatırası farklı kılar bu hatları.

İçeri her daim dolan güneş ışığı sayesinde aydınlık olduğu kadar insana eşsiz bir huzur veren bu mabedin en özel kısımlarından biri de hünkâr mahfilidir. Padişahlar için özel olarak yapılan bu mekân, mavi lale ve kırmızı karanfillerle süslenmiştir. Osmanlı'nın vazgeçilmez süsleme unsuru olan mavi lale, bildiği gibi Allah'ı temsil eder. "Lale" kelimesinin ebced hesabıyla "ilâh" kelimesine denk olması, sıradan bir tesadüften çok daha fazla anlam içerir. Hünkâr mahfilinin zeminden yükseltilmiş olması ve etrafı saran delikli paravanlardan içeri sızan ışık huzmeleri, mekânın mahremiyetini yıllardır korur ve ben ne zaman burayı ziyaret etsem Allah'ın padişaha hitâben, "Kıyamette size çoğunuzun çocuğunuz fayda vermeyecektir. Tek fayda kalb-i selimdir." (Şuara-89) demesini duyar gibi olurum.

Süslemeleri, mihrabı, mahfilleri ve kandilleri içeride bırakıp camiye dışarıdan şöyle bir bakınca Sinan'ın ustalığı kendini göstermeye devam eder. Minareler; kubbeleri bekleyen, şehir-i Edirne'yi bekleyen, kalem gibi, asker gibi tek nizamda durur kubbelerin hemen yanında. İçinde üç kişinin -birbirini görmeden- üç farklı şerefeye çıkabileceği üç ayrı merdiven bulunan bu minarelerin çapı sadece 3 metredir. Selimiye Cami'nin ön iki minaresi tamamen taş üzerine oturtulmuştur. Bulutlara degecekmişçesine göğe yükselen bu minareler, ihtişamıyla insanın yüreğini titretirken zarifliğiyle insanı büyüler. Sinan, böylelikle ustalığını bir kez daha kanıtlar ve bu mabedi bir kez daha eşsiz kılar.

Selimiye Camisi, ters laleden minarelerinin ucuna kadar bir Sinan ustalığı... Tüm şehri gören, tüm şehrin gördüğü bir mimari yapı... Mimarının dahi "Ustalık eserim" diyerek takdim ettiği eşsiz bir mabet...

Fotoğraf: N. Dilek ALTAY

XV-XVI. YÜZYIL EDİRNELİ DİVAN ŞAİRLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Sultan GÜNEY

80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı Öğretmeni

Sultanlar şehri Edirne'nin Osmanlı şiir tarihindeki yeri oldukça önemlidir. Bunda Osmanlı şiirinin, filizlenip geliştiği yıllarda başkent olmasının payı büyüktür.

Tarihin hemen her döneminde temsil ettiği değerlerle ön plâna çıkan, birtakım sıfatları hakkıyla almış şehirler vardır. Şehirlere de kimlik kazandıran gönül nakkaşları... Onlar bazen o şehrin ilim adamları olur, bazen gönül telini titreten şairleri, bazen de Mimar Sinan gibi bilimle sanatı buluşturarak ebedi olarak o şehre damgalarını vuran sanatkârları...

Edirne deyince Safiye Erol'un şu sözlerini hatırlamadan edemiyorum: "Trakların kurduğu, İmparator Hadiryâ'nın imar ettiği, Hüdavendigar'ın aldığı, sıra sıra Osmanlı padişahlarının bir metropol haline getirdiği belde... Avcı Mehmed'in İstanbul'a tercih ettiği, Damad İbrahim Paşa'nın Çırağan sefaları tertiplelediği sultan şehir..." Sultanlar şehri Edirne'nin Osmanlı şiir tarihindeki yeri oldukça önemlidir. Bunda Osmanlı şiirinin, filizlenip geliştiği yıllarda başkent olmasının payı büyüktür.

XV. yüzyıl sonlarına doğru sadece tezkirelerde elli civarında Edirneli şairin adına rastlamaktayız. Aslında bu, son derece önemli bir rakamdır. O dönemde Edirne, devletin en çok şairine sahip şehri durumundadır. XV. yüzyıldan sonra kültürel üstünlük yavaş yavaş İstanbul'a kaymıştır.

Edirne'nin şiir tarihimize kazandırdığı ilk şair Atâyî'dir. Asıl adı Ali Çelebi olan Atâyî, Yıldırım Bayezid'in vezirlerinden Edirneli İvaz Paşa'nın oğludur. İvaz Paşa, Bursa'yı Karamanoğlu'nun hücumunda başarılı bir şekilde müdafaa etmiş, bu yüzden Sultan II. Murat'a vezir olmuştur. Vezirliği sırasında bir şüphe üzerine gözlerine mil çekilmiştir. II. Murat, daha sonra paşanın oğlunu saraya almak istediyse de Atâyî, babasının başına gelenlerden dolayı gönlü kırık olduğundan bu teklifi kabul etmeyip padişaha "dirig" redifli şu meşhur gazelini sunmuştur:

"Adline sığınır idi zulm-i zaman eden
Şimdi Atâyî'ye gücü sultan eder dirig"

Atâyî'nin kasidelerindeki dili gazellerine göre daha ağırdır. "Güneş" redifli kasidelerin ilkinde kaleme alan Atâyî'nin bu eserine

Ahmet Paşa da bir nazire yazmıştır. Dîvan'ı olduğu söylenirse de bugüne kadar bununla ilgili herhangi bir belge ele geçmemiştir. Atâyî, Nesimî ve Kadı Burhaneddin'den sonra tuyuğ yazan tek şairdir. Atâyî'nin edebi şahsiyetinde görülen kültürel zenginliğin yetişmiş olduğu şehrin yapısından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

"Görsek ol gonca-lebi çâk-i girîbân ederiz

Gül yüzün yâdına bülbül gibi efgân ederiz"

dizelerinin gerçek bir "Sultan" hem de bir çağı açıp bir çağı kapatacak kadar kudretli bir Sultan'a ait olduğunu söylesem inanır mısınız? Tarihimize baktığımızda birçok sultan şairimizin olduğunu görürüz. Ama içlerinde 1432 yılı 29 Mart Cumartesi günü Edirne'de dünyaya gelen ve bu şairler yurdunu şereflendiren, öyle bir şair var ki o, tarihçilerin yüzyıllardır anlata anlata bitiremediği, Peygamber'in müjdelediği bir Sultan... Fatih Sultan Mehmet, yani nam-ı diğer "Avnî".

Fatih, bir taraftan at sırtında fetihten fetihe koşup devletinin sınırlarını genişletirken diğer taraftan şiirleriyle gönülleri fethetmiştir. Bir "divan"a sahip olan Fatih, şiirlerinde "Avnî" mahlasını kullanmıştır.

Elli yıl gibi kısa sayılacak bir ömür geçiren Sultan II. Mehmet, yaşadığı sürece himayesi altındaki tüm insanlara hoşgörülü davranmıştır. Böyle bir kişiliğe sahip olan Fatih'ten de yardımsever anlamı taşıyan "Avnî" mahlasından başkasını kullanması beklenemezdi.

Avnî, güçlü söyleyişe sahip şairlere bile çekinmeden nazire yazmıştır. Bunun en belirgin örneğini "Gönülnâme" adlı eserinde görebiliriz. "Gönülnâme", dönemin usta şairlerini bile kıskandıracak mahiyette eşsiz bir eserdir.

Fatih Sultan Mehmet, duru söyleyişle ve duygu dolu beyitleriyle dikkat çekicidir. Genç dâhinin duygu dünyasının ne kadar derin ve kırılğan olduğunu şu duygu dolu dizelerinden anlayabiliriz:

"Sevdün ol dilberi söz eslemedün vây gönül
Eyledün kend'özünü âleme rüsvay gönül
Sana cevr eylemede kılmaz o pervây gönül
Cevre sabr eyleyemezsen nideyin hay gönül
Gönül eyvay gönül vay gönül eyvay gönül"

Sâfi, XV. yüzyılın Edirneli bir başka şairidir. Sâfi'nin asıl adı Cezerî Kasım'dır. Fatih Sultan Mehmet'in nişancılığını yapan Cezerî Mehmet Çelebi'nin kölesidir. Edirneli yaşlı bir kadın tarafından yetiştirilmiştir. Oldukça iyi öğrenim görmüş, vezirliğe kadar yükselmiştir.

"Hûn olsa ne gam gamzen okundan ciğer ey dost
Müşkil bu ki zülfünde gönül cân çeker ey dost"

Şiirleriyle gönül dünyamızı ısıtan Sâfi'nin bilinen tek eseri Divan'ıdır. Osmanlı şairleri arasında atasözü ve deyimleri şiirde kullanma geleneği Atâyî ve Sâfi ile başlamıştır. Edirne şairleri içinde önemli bir yere sahip olan Sâfi'nin mezarı, bazı kaynaklara göre Edirne'de Tunca Nehri kenarındaki Kasım Paşa Camii bahçesinde yer almaktadır.

Safer ayının yedinci gecesine Edirne'de dünyaya gelen, Osmanlı saltanatına sadece on sekiz gün sahip olan, Osmanlı çınarının oradan oraya savrulan sararmış bir yaprağıdır Cem Sultan. Onun şahsiyeti, hem tarihî açıdan hem de kültür ve edebiyatımız açısından önem taşımaktadır. Zira kendisi şair olduğu gibi şairlerin de koruyucusudur. Karaman'da bulunduğu sıralarda çevresine topladığı şairler, "Cem Şairleri" adıyla anılmıştır. Cem Sultan, derin duygularını şiirle ifade etmiştir. Oğuz Han isimli oğlunu kaybettiğinde onun için güçlü bir mersiye kaleme almıştır. Ağabeyi II. Bayezid giriştiği taht kavgası sonrası affedilmesi için ağabeyine "kerem" redifli bir kaside yazarak pişmanlığını dile getirmiştir.

Mütevazı söyleyişi mana derinlikli sözleriyle diğer bir söz üstadımız, Necatî'dir. Kimsesiz bir çocuk olan Necatî'yi Edirneli bir hanım, evlat edinerek büyütüştür. Asıl adı İsa'dır. Devletin önemli makamlarında hizmet etmiş, dönemin büyüklerine kasideler sunmuştur. Necatî, o zamana kadar Türk divan şiirini fazlasıyla etkileyen İran şiirinden uzaklaştırmıştır. Halkın diline ve kültürüne önem vermiş, bunu da şiirine yansıtmıştır. Ayrıca divan edebiyatında atasözlerini kullanarak millileşme akımını başlatmıştır.

"Dil oldı şem' bezmüne pervâne şem'üne
Maksûdı yanmadur nice olursa tâ seher"

Ve Ahmet Paşa... Sadece XV. asrın değil, bütün asırların en büyük Türk şairlerinden biridir. Aruz vezni Türkçeye uygulamada ve dili güzel kullanmada o zamana kadar gelen şairlerin en üstünüdür. Fatih Sultan Mehmet'in hocası ve sözüne güvendiği bir insandır. Ancak bir süre sonra Fatih'in bir nedimesine yakınlık duyduğu söylentisi yüzünden gözden düşerek Yedikule Zindanı'na atılmıştır. Yazmış olduğu "kerem" redifli kaside sayesinde kurtulmuştur.

Dest-i ihsânun ile yapıla bünyâd-ı sehâ
Pâye-i kadrün ile yucala eyvân-ı kerem

İstanbul'un kuşatması ve fethi sırasında II. Mehmet'in sürekli yanında olduğu hâlde o büyük zaferi şiirlerinde anlatmamış olması büyük bir talihsizliktir. Divan'ında Arapça ve Farsça şiirlerin yanında bir de Rumca şiir olması, onun bu dili de çok iyi bildiğini göstermektedir.

Türk illerinin her köşesinden İstanbul'a gelen kervanlar, Ahmet Paşa'ya uzak diyarların yeni şiirlerini ve genç şairlerini getirdi hep. Zamanında "Sultânü's-Şuarâ" yani "Şairler Sultanı" olarak onun şiirleri ve şöhreti de Horasan hükümdarı Sultan Hüseyin Baykara'nın meşhur şiir meclislerine kadar uzandı. O, Edirne'den tüm Osmanlı topraklarına uzanan Türkçenin berrak sesli bülbülüydü. O da diğer sanatçılarımız gibi hoş bir seda bırakarak ayrılmış bu dünyadan.

Ve Edirne'de zaman, XVI. asırdır. Gönüller derya olup taşmaya, şairler de gönül deryasından inciler çıkarmaya devam ederler. Bu yüzyılda tam yetmiş beş şair çıkar ortaya. Şiir tarihimizde ses bırakmış önemli şairlerden birisi de yine bu şairler yurdundan çıkmış olan Sâgarî'dir. Uzun ömürlü bir sanatçı olup dört padişahın (Fatih Sultan Mehmet, İkinci Bâyezid, Yavuz Sultan Selim ve Kânûnî Sultan Süleyman) saltanatını görmüştür. Renkli bir kişiliği vardır. Çok iyi tambur ve kopuz çalar, musiki konusunda oldukça bilgilidir.

Onu diğer şairlerden ayıran önemli özelliği, Edirne'ye karşı tarifsiz bir sevgi taşımasıdır. Kış mevsiminde kardan ve yağmurdan çamur deryası haline gelen Edirne'den şikâyet eden şair Amasyalı Refik'e şu dizelerle oldukça sert bir yanıt verir:

“Şu kim şeytan gibi eyler şikâyet âb ile gilden
Yüzüne yellen anın aslı oddur hoşlanır yelden”

Mezarı, muhtemelen şu anda Devlet Hastanesi bahçesi içerisinde bulunan Sarıcapaşa Camii avlusunda olduğu söylenmektedir.

Asrın en renkli simalarından birisi de kuşkusuz gönüller sultanı Revânî'dir. Oturduğu evin Tunca Nehri kıyısında olması ve nehrin akışındaki tatlılık nedeni ile “Revani” mahlasını aldığı ileri sürülür. O, klâsik edebiyatımızda Anadolu'da ilk sâkinâme yazarı olarak bilinir. “Divan”ı ve Yavuz Sultan Selim'e ithafen yazdığı “İşretnâme” adlı mesnevisi, Revânî'nin en tanınmış eserleridir. Döneminde gazellerinden bir bölümü bestelenmiştir.

XVI. yüzyılın hem asker hem de şair olan bir ismi Edirneli Nazmî'dir. En büyük özelliği arı Türkçe kelimeler kullanarak Arapça ve Farsça tamlamaları dilimize karıştırmamaya özen göstermesidir. Türkçe kelimelerin aruz veznine iyi uydurulamayışı nedeniyle yüzlerce gazel yazmasına karşı başarılı bir sanatçı olarak görülmektedir. Yaşadığı dönemin önemli olaylarına eserlerinde yer vermektedir. Ayrıca kukla oyunu hakkında verdiği bilgiler, bu oyunun tarihi hakkında aydınlatıcı bir nitelik taşımaktadır.

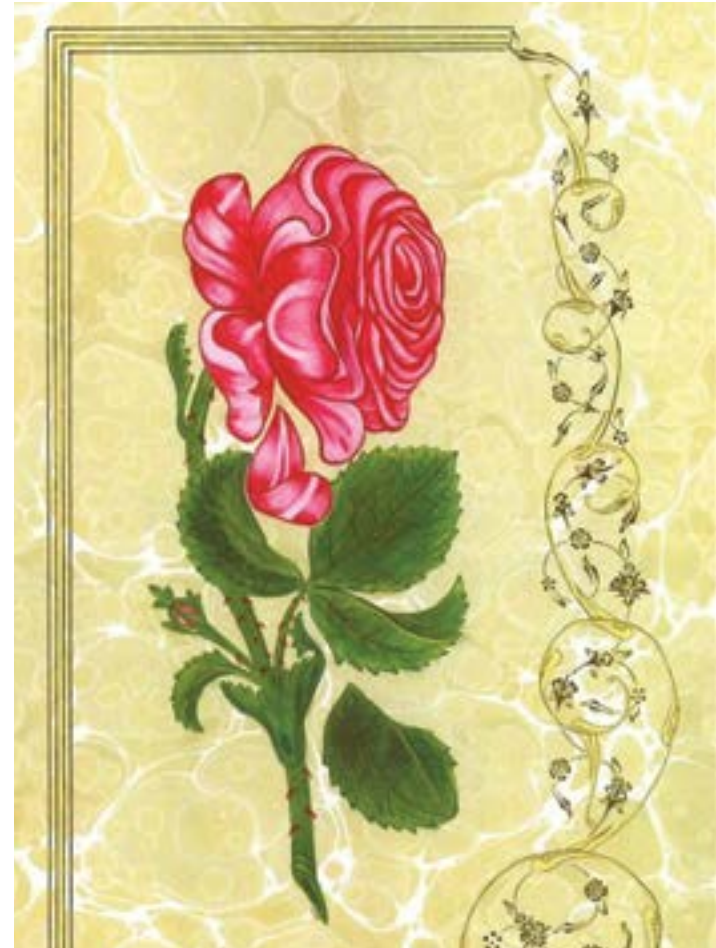
Muammalarıyla meşhur bir üstad, Edirneli Emrî... Klâsik edebiyatımızda “muamma” denildiğinde akla ilk gelen isimdir. Kişilik bakımından çekingen olan, mevki hırsı olmayan Emrî; hiç kimseye kaside sunmak ve karşılığını beklemek ihtiyacını duymamıştır. Belki de bu yüzden, hep ikinci planda kalmıştır. Edirne'de Baki ile tanışmış, birbirlerine hicviyeler söylemişlerdir. Şiirlerinde estetik güzelliklerden çok kapalı söyleyişi tercih etmiştir.

Vaizlik yeteneği ile yaşadığı dönemin takdirini kazanmış bir şair de Şeyh Kurtzâde Vâlihî'dir. Selimiye Camii'nin ilk vaizlerinden olmuş, bir zaman vaaz ve irşad görevini yerine getirmiştir. Tesirli sözleri olan deli dolu bir vaizdir. Bir gün kürsüde vaaz ederken sevgilisine göz koyanlardan birini cemaatin arasında görür görmez derhal kürsüden inmiş, camiden dışarı çıkarıp kovalamış, sonra tekrar kürsüye gelerek vaazına devam etmiştir. Şairin tasavvuf ağırlıklı şiirlerinde edebi sanatlara olan düşkünlüğü hemen göze çarpar. Türkçe ve Farsça şiirler yazmıştır. Düzenlenmiş bir divanı vardır. Tunca Nehri kıyısındaki Şeyh Şücâ Zaviyesi'ne defnedilmiştir.

İşte, sultanlar şehrinin şiir macerası... Edirne'nin semalarında, heybetli kubbelerinde şiirler söyleyen gül nefesli şairlerin hoş sedalarını sizlere duyurmak istedim. Temennimiz, bir zamanlar en güzel duyguları dile getiren bu şiirlerin şairler yurdunun semalarında ebediyen yankılanması ve tüm gönülleri en derin yerinden titretmesidir. Şiirle kalın.

KAYNAKÇA:

CENGİZ, Halil Erdoğan, Divan Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1983.
HALMAN, Talat Sait, Türk Edebiyatı Tarihi, (IV cilt),TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 2006.
KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı (V cilt),Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları 2008.
ÖZKAN, Abdullah, Başlangıcından Cumhuriyete Türk Şiir Antolojisi, Boyut Dosya Yayınları 2003.
PALA, Iskender, Şiirler, Şairler, Meclisler, Ötügen Neşriyat, İstanbul 1997.

Fotoğraf: Hazal ŞENGÜL EVCİMEN

GÜNDÜZ DÜŞÜ

Bir müzikalsin şehrim Edirne,
Göge karışan eşsiz dört minare.
Mimar Sinan'ın usta dekoruyla,
Temiz bir nefes; kuşlu avlusuyla.

Davulla coşup berekete koşan ayçiçeği,
Yurdumun yemişleri görmemiş gördüklerini.
Arda'nın suyuna karışmış Halime'nin beliği,
Suyundan içen bilir yitirdiklerini.

Sen ki başkentlik etmişsin yıllarca,
Üç kıtada at koşturan bir imparatorluğa.
Bağrını açmışsın Balkan diyarına,
Eşlikçisin ki sen Fatih'in doğumuna.

Toprağını vatan yapan ay yıldızın gölgesi,
Hangi bulut kapatabilir kalplerdeki güneşi?
Bizi yücelten binlerce eli öpülesi,
Üç Şerefeli'nin bulunur mu eşi?

Ağacının bir gölgesinde dinlenen ben,
Kulağıma getirdiklerin Murat'ımın sesi midir?
Uzunköprü'den ayrılıkla geçen ben,
Gördüklerim benim dedemin eseri midir?

Zurnası karışmış yanık türkülerine,
Meriç dindirmiş kanlı akan yaşı
Gelin gitmiş yüksek yüksek tepelere,
Anasından babasından aşrı

Tarih boyunca yoğrulmuş bu harmanda,
Nice kalelerin toprağa karıştığı kentsin sen
Seni övüp anlattığı, şiirler yaktığı kâğıtlara,
Nice kaleme yuva, çatı olmuşsun sen

Bir kolun Rumeli'ye uzanır umarsızca,
Üç nehri sahiplenirsin özgürce
Bir tarafın Anadolu göz gördüğünce,
Ceddin sıkı dokunmuş bir kilim uzun ince

Ulu bir çınar bu, kökü kendinden büyük,
Daha anlamlı olamazdı taşıdığı tarihi yük
Görkemlerin en güçlüsü yaraşır sana,
Lale senden daha mı çok yakışır İstanbul'a

Âşığının elindeki sazı, kuşların ezana karışan ötüşü...
Biz bu dev orkestranın bir parçası, kâğıda akan da gündüz düşü...

Kardelen FİDALI
Edirne Lisesi Öğrencisi

Fotoğraf: N. Dilek Altay

Raftaki kitaplar, el feneri ve tahta trenin sırrı da çözülmüş hikâyemin yazılma zamanı gelmişti. Dünya denilen Kerbela'da, bir Hüseyin'den daha öğreneceklerimi öğrenmiş; başım eğik giriyordum camiin kapısından.

Meltem Ayşe KADER
Alper Yazoğlu Ortaokulu
Türkçe Öğretmeni

HÜSEYİN USTA

Kolları dirseklerine kadar kıvrılmış, yüzünde az önceki abdestten kalan birkaç su damlası ile ışıdayarak girdi içeriye. Gözlerinde hep aynı teslimiyet. Selâmını verip yerine oturdu. Bana bakarken gülümsedi. Eline aldığı süpürge demetini sıkıca sarmaya koyuldu.

Kasım başlarıydı. Muharrem ayı gelmişti. Aşurenin kokusu burnuma düşmüştü de mürekkebinin kokusu yoktu hâlâ. Yazamamanın sancısıyla rastladığım bu adamcağız, hikâyeme bir cümle katar mıydı ki?

Bir dergi için artık tarihe gömülen meslekleri araştırması yaptığımı söyleyip takılmışım peşine. Aslına su katılmamış bir yalandı. Hem bir öykü yazmak istiyordum hem de zamanımı geçmişe ayarlamak hoşuma gidiyordu. Onu daha yakından tanıma amacıyla hemen hemen her gün bu süpürge atölyesine gelir olmuştum.

Bir camide rastlamıştım ona. Kapıdan çıkıp ayakkabılarını giymek için eğildiğinde dikkatimi çekmişti. Her hareketi besmele çekerek yapıyor, hareket sonlandığında da "Elhamdülillah!" diyordu. Başka bir dünyadan gelmiş gibiydi. Yüzünde o nurani pırıltı, gözlerinde hep aynı teslimiyet... Konuşa konuşa varmıştık süpürge imalathanesine.

Yeşil ama pastan kahverengiye dönmüş demir kapı, içeride kesif bir kükürt kokusu... Mavi renge boyanmış duvarlar... Bir de raf çakılmıştı duvara. Üzerinde cildi yıpranmış birkaç kitap, bir tahta tren, bir de el feneri. Duvarlarda levhalar vardı. Birçoğu rengi solmuş, hatta çerçevesi kırılmış levhalar... En çok el yazısıyla yazılmış bir levha dikkatimi çekti: İnsan, ancak çalıştığını kazanır.

Derme çatma bir ranzanın üzerinde çalışan birkaç işçi vardı. Alt katta da o çalışıyordu. Gözünde burnunun ucuna indirilmiş bir gözlük, büyük bir dikkatle işini yapıyordu. Her yerde dizili süpürge demetleri, demetlerin birleştirilmesi için kullanılacak demir teller, bıçaklar, kocaman makaslar birkaç renkte iplikler, bir de küçük aynalar... O dağınıklığın içinde şaşılacak bir intizam vardı. Hepsini çalışan işçilerin yanında duruyor, kimin neye ihtiyacı varsa alıyor, süpürgeyi temizlik veya süs için hazır hale getiriyordu. Aslında sırayla yapıyorlardı bu işi. İptidai bir fabrikanın insan gücü zinciriydiler. Zayıf halka yoktu. Biri süpürge tellerini demet yapıp üzerini sarıyor, kalınlıkları inceltiyor, muntazam hâle gelsin diye ayaklarına ve kollarına bağladıkları aletlerle sıkıştırılıyor, diğerleri ellerindeki mavi kırmızı iplikleri kocaman bir iğneye geçirip -çuvaldız mı demeliydim- süpürge demetini sıkıştırarak sıkıştırarak dikimi gerçekleştiriyor, öteki de fazlalıkları makasla alıp sona erdiriyordu bu imeceyi.

O kadar çok malzeme vardı ki: ayakçak, çatal bizi, deste bıçak, deste ipi, zincir, tokmak, kefane, mengene, şip, taktak, tel çıkırık... Bunların hepsini tek tek sorup öğrenmişim. Fotoğraflayıp altına güzel bir yazı ile yalanımın zararsızlığını kendime ispatlayacaktım. Bu kadar zor bir işi gülümseyerek, sohbet ederek yapmaları beni çok heyecanlandırıyordu. Ara ara radyodan duydukları türkülere eşlik etmeleri de cabası. Fotoğraflarını çekmek için izin almam epey zor oldu. En sonunda yüzlerinin tamamen görünmeyeceği garantisini verince ikna olmuşlardı. Hüseyin Usta, "İş zamanı gösteriş olmaz." dediğinden çekinmişlerdi. İsmi kendini mürit addeden işçilerden biri seslenirken öğrenmişim. Belki de sormaya cesaret edemedim.

Oraya üçüncü gidişimdi. "Baba mesleği bu." diyerek girdi söze. Diğerleri gibi ben de pürdikkat dinlemeye koyuldum. Anlatacağı şeyleri ilgiyle dinler, özenle not alırdım.

"Biz baba ocağının talebeleriyiz. Önce Allah'a inanmayı, sonra yaptığın işi ibadet eylemeyi öğretti babam. İşini iyi yapacaksın. İşin ilmini öğreneceksin. Ne yaparsan yap layıkıyla olsun, derdi. Senin bu dünyaya karşı sorumluluklarından biri bu. Rızkını kazanırken de işini yaparken de ademoğullarına hüsn-i misâl ol ki misliyle sevap alsın. Gönlünü de gözünü de hep açık tut. Hele ki ellerin... Bu dünyanın geçiciliğini avuçlarına ezber ettiğinde ne haksız kazanç geçer eline ne de boğazından haram lokma. İçini temiz tut ki ellerin de temiz kalsın. O ellerle eve ekmeğe götüreceksin, o ellerle evinin kapısını açacaksın, o ellerle evlâdını seveceksin. Kimselere veremeyeceğin hesabın olmasın."

Hüseyin Usta'nın hiç çocuğu olmadığını, hiç evlenmediğini çok sonra öğrenecektim. Duvarda asılı duran aynalı süpürgeyi alıp havaya kaldırdı: "Şimdi mesela bu süpürgeyi bu hâle getirene dek nasıl uğraşılır bilir misin? Okullarda bu anlatılmaz."

Hayat okulu diye başlarsa ona olan inancım tökezleyecekti ki bir cümlesiyle ayakta kaldı. "Bu iş bazen babadan oğula, bazen ustadan çırağa geçer; okulu yoktur. Deneye yanıla öğrenirsin. İş öğrenirken kükürtle zehirlenmek de var nasibinde, elini kesip kanını süpürge telinden ayıramamak da."

Fotoğraf: Nehir Ağırseven

Bu el sanatıyla ilgili yaptığım araştırmaların özeti cümleler kuruyor, beni şaşırtıyordu. "İşlik hangisi, hurda hangisi, tepelik nasıl olur iyi bileceksin. Zâre nasıl inceltilir, öğreneceksin. Dikkat edeceksin. Kendini koruyacaksın. Kükürt fırınına havalandırmadan girmeyeceksin içeriye. Eline kefaneyi almadan dikime başlamayacaksın. Yoksa maazallah çorba kaşığı tutamaz hâle gelersin. Bak bu mengeneği iyi sıkıştıracağını ki dikiş otursun. Halı dokurken nasıl özeniyorsa usta sen de öyle özenli dikeceksin. Taktak ayağına öyle bir alırsın ki yolda adım atar gibi kullanacaksın bunu."

Bunları anlatırken yanındaki süpürge tellerini özenle sarıp diğer yanına koyuyordu. Gülümseyerek anlatmaya devam etti. "Hem alt tarafı süpürge deyip geçmeyeceksin. Bu bazen bir hanımın yüz akı bazen de bir gelin kızın tek süs eşyasıdır. Hem temizliktir hem güzelliştir. Sohbetin müsaadesi de süpürge alınır. Önce evini, sonra kapının önünü temizler; sonra konu komşuya hasbîhâle gidersin."

Bu yöredeki h harfi tasarrufu, Hüseyin Usta'da yoktu. İlk dikkatimi çeken de buydu. Sormalıydım. Çünkü belki de bu yazacaklarımın çıkış noktası olacaktı. Sordum. Gülümsedi. İkinci vaktinin girdiğini söyleyip aşağıya indi. Ben de onunla çıktım atölyeden. Yolda soruma cevap buldum. "Babam zamanında annemi de peşine takıp evini yuvasını terk edip gelmiş buraya. Trenle gelmişler iki günde. Bir adamcağız varmış. Hüseyin Usta dermişler ona. Babam onun yanında çirak olmuş. Çok yardımı olmuş babama. Ben adımı ondan almışım. Babam çok okurdu. Gecenin bir yarısı gelirdi eve. Ciğerlerinde misafir ettiği kükürtle, öksüre tıksıra. Ama el feneriyle de olsa birkaç satır okumadan uyumazdı. Ondan öğrendim ben okumayı. Dünyayı hem çalışarak hem okuyarak öğrendim. Rabb'im asıl dünyamızın ilmiyle donanmayı nasip etsin."

Raftaki kitaplar, el feneri ve tahta trenin sırrı da çözülmüş hikâyemin yazılma zamanı gelmişti. Dünya denilen Kerbela'da, bir Hüseyin'den daha öğreneceklerimi öğrenmiş; başım eğik giriyordum camiin kapısından.

EDİRNE'DE BİR GARİP ORHAN VELİ TARİFSİZ SEVDALAR İÇİNDE

Dilara KELLEÇİ
Emel Özgür Subaşıy Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı Öğretmeni

Yaşadığı zorluklar içinde hep sevdıyla soluk almış, hep sevdadan beslenmiş bir insan... Bir gün gökyüzünü boyamış masmavi, bir gün yırtılan denizi dikmiş. Bir gün efkârlanmış, bir gün yelkovan kuşlarının peşi sıra gitmiş.

Bir adam, "Bir Garip Orhan Veli..." Bir kadın, "Aşk Resmi Geçidi"nin protokolü Nahit Hanım... Bir şehir, çok zamanlar tanıdığı Edirne... Üçünün sırrını fısıldadı zaman bize...

Orhan Veli KANIK

Orhan Veli... Hem Garip'in şairi hem garip şair hem gariban şair... Otuz altı yıl sürebilen yaşamının bir bölümünü Ankara'da, büyük bir bölümünü de İstanbul'da geçirmiş bir yoksul adam...

Yaşadığı zorluklar içinde hep sevdıyla soluk almış, hep sevdadan beslenmiş bir insan... Bir gün gökyüzünü boyamış masmavi, bir gün yırtılan denizi dikmiş. Bir gün efkârlanmış, bir gün yelkovan kuşlarının peşi sıra gitmiş. Bir gün umutlanmış, "Elime üç beş kuruş geçer/ Karnım doyar benim de" dizesini dökmüş kaleminden de öyle dinmiş karnının gurultusu... Ama hiç malda mülkte gözü olmamış. Hele "sirk hayvanı falan" asla olmamış.

"Evela adamım yani... / Burnum var, kulağım var/ Pek biçimli olmamakla beraber"

Ispanağı ve puf böreğini severmiş en çok, bir de en yakın arkadaşları Oktay Rifat'la Melih Cevdet'i... Gönülünün çilingirine gelince... Hiç söylememiş adını ama çok şiirin kapısını açtırmış bu çilingir ona.

"Bir de sevgilim vardır, pek muteber; / İsmi söyleyemem, / Edebiyat tarihçisi bulsun."

Orhan Veli, edebiyat tarihçilerine bir görev verir de onlar hiç yerine getirmezler mi bu tarih görevi? 64 yıldır bir sandıkta bekleyen mektuplar nihayet o sandığı terk ettiler. Şairin bu kısacık ömrünün en büyük sevdası Nahit Gelenbevi. Edebiyat ortamlarında bilinen adıyla Nahit Hanım.

Nahit Hanım

Peki, Nahit Hanım kimdir, nasıl biridir? Gazeteci Zeynep Oral, bir yazısında şöyle anlatıyor: "Nahit Hanım kim mi? Bu soru her sorulduğunda kendisi şu yanıtı verir: 'Beni bilen bilir. Nahit Hanım dersin, o kadar...'" Bir edebiyat öğretmeni Nahit Hanım. O da yaşamının büyük bir bölümünü İstanbul ve Ankara'da geçirmiş. Dirençli, ketum ve konuksever olmasıyla tanınmış çevresinde. Öyle ki evinde verdiği yemekler, edilen sohbetler adeta eski zamanların edebiyat kahvehanelerini, pastanelerini anımsatmış. Kimleri ağırlamamış ki evinde... Hasan Âli Yücel, Sabahattin Ali, Peyami Safa, Sabahattin Eyüboğlu, Edip Cansever, Metin Eloğlu, Alp Kuran, Gürdal Duyar, Ahmet Muhip Dıranas, Nihal Atsız, Cahit Külebi, Muvaffak Şeref... Daha niceleri... Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'i saymıyoruz zaten. Cemal Süreya'nın deyişiyle, "Bir sanat albümü Nahit Hanım'ın evi."

1930'lardan da sanatçıları görüyor- sunuz, 2000'lerin başından da.

"Yahya Kemal'le de yemek yemiş, günümüz şairlerinden Küçük İskender'le de. Özellikle de şairlere yakın. Dostlukla berkitilmemiş aşkı aşk saymaz. Dostluk için de aforizmasını belirlemiş: 'Herkesin yeri ayrı.' Yaşama felsefesine dönüştürmüş bunu."

İki evlilik yaşamış Nahit Hanım. İlk eşi Halil Vedat Fıratlı, öğretmen bir bey. İkincisi ise bir başka şairimiz, Arif Damar. Hiç çocuğu olmamış ama Cemal Süreya, "Cumhuriyet dönemi küçük burjuva duyarlılığının anası" diye söz etmiş ondan. Bununla da yetinmemiş ve eklemiştir:

"Samet Ağaoğlu anılarında Nahit Hanım için 'Rönesans gibi kadın' sözlerini kullanır. 'Bin dokuz yüz yirmi üç gibi kadın' da diyebiliriz ya da 'Cumhuriyet gibi kadın'.

Bu, onun mistik kişilerden hoşlanmasına hiçbir zaman engel olmamıştır. Sözelimi ilk kavalyelerinden biri, Necip Fazıl." Atatürk'le de üç kez dans etmiş bir hanımefendi.

Nahit Hanım hakkında pek çok yazı, şiir yazılmış. Sabahattin Ali'nin yazdıkları belki de bunların en dikkat çekici olanlarından... Sabahattin Ali; öğretmen olmak için açılan kursta tanışmış onunla, pek hoşlanmış Nahit Hanım'dan. Kısa bir zaman içinde herkes, onun Nahit Hanım'a âşık olduğunu öğrenmiş. Sabahattin Ali, sevgisinin tek yanlı kalacağını kesin olarak anlayınca Nahit Hanım'a 20 Şubat 1928'de yazdığı mektupta bundan böyle ona bir âşık gibi değil, bir dost gibi davranacağını bildirmiş. Bildirmiş bildirmesine ama bizim, Nükhet Duru'nun sesinden bir şarkı olarak duyduğumuz, 13 Şubat 1932'de Boratav'a yolladığı "'Eskisi Gibi" şiirinde onu hâlâ için için sevdiğini, içi burkularak itiraf etmiş:

Sabahattin ALİ

Seneler sürer her günüm,
Yalnız gitmekten yorgunum;
Zannetme sana dargınım,
Ben gene sana vurgunum.

Başkalarına gülsem de,
Senden uzakta kalsam da,
Sevmediğini bilsem de
Ben gene sana vurgunum.

Dağları aşınca başım,
Geri kaldı her yoldaşım,
Gel sevgilim, gel kardaşım,
Ben gene sana vurgunum
(...)

Bir başka şairimiz Gülten Akın da Nahit Hanım'ın öğrencisiymiş ve o da bir şiir yazmış öğretmenine:

Gülten AKIN

(...)
Ondan çekinmezdik, örtük kapıdan
Duvargeçen gibi sessiz girerdi
Usluca yürürdü, kürsü susardı
Ufalırdı. Genişçe solurduk biz kızlar
Düz ve kumral dökülürdü yüzüne saçları
Ve yüzü solgun bir azizenin yüzüydü
(...)

Şiirimizin önemli isimlerinden Can Yücel de şiir yazarlar arasında Nahit Hanım için. Öyle bir şiir ki başlığı bile pek çok şeyi anlatıyor: (Buradaki Şair Necati'nin Necati Cumalı olabileceğini sanıyoruz.)

**DOSTUM ŞAİR NECATİ BAŞLADI
MADEM ANLATMAYA,
KIRILDI BU SANSÜR, BEN DE
KONUŞMAYA BAŞLAYABİLİRİM
NİHAYET**

Can YÜCEL

Nahit Hanım ki şimdi bir Eski Ahit
İlk eşi, Haliç Vedat, menfi olamazdı ki zait
Babamsa o Balkan Harbi'nden müdevver
nikâhlarında şahit
Üçü de mülazım-ı evvel, sonra mülazım-ı
sani

Asıl paşalığı ama Nahit Hanım'ın İkinci Dünya Harbi'ne ait Nahit Hanım yıktığı Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Yenişehir'deki 50 metre karelik kira katında Olanca insanlığıyla kurmuş yeni bir saltanat Dizinin altındaki o kara ben kadar güzel bir ben, sevgiden Bakardım geçtikçe Zafer Meydanı'nın or'dan O ikinci kattaki pencereye değil, zafere Aşkla kurulmuştu sanki dünyanın en meridyenindeki o daire

Ben de ondan bundan değil. Nahit Hanım'la Orhan Veli'den Başladım şiire ve sevişmeye Sırf Orhan'ın başlattığı o Aşk Resmi- geçidi Yarım kalmasın diye...

Nahit Hanım

Nahit Hanım; görüldüğü üzere pek çok insanın yaşamında yer etmiş ve önemli izler bırakmış bir kadındır ancak Orhan Veli'de bıraktığı izden daha derinini bıraktığı olmamıştır. Çünkü Orhan Veli'nin dizelerinde karşılaştığımız "pek muteber" sevgili, Nahit Hanım'ın ta kendisidir.

Şiirin diğer bölümü şöyledir:

"Ehemmiyetsiz şeylerle de uğraşır-ım,
Meşgul olmadığım 'ehemmiyetsiz'
Sadece üdeba" arasındadır."

Bu şiirde sözünü ettiği "üdeba" (edebiyatçılar) fısıldadı sanırız sevgilinin kim olduğunu... Çünkü Nahit Hanım, Orhan Veli'nin hem edebi hem de ebedi sevgilisidir.

Gelelim "çok zamanlar tanığı" sıfatını hak eden şehrimiz Edirne'nin bu sevdadaki payına... O yıllarda Nahit Hanım, Edirne Lisesinin edebiyat öğretmenidir. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Mahmut Dikerdem'e yazdığı mektupta şöyle der: "Orhan'ı şimdi İstanbul'da arayıp da bulamamak mümkün mü Mahmut?"

Sahiden hiçbir yerde bulunmaz mı dersin? Lambo'da? Balık Pazarı'nda? Öyleyse Sarıyer'e gitmiştir. Yahut Edirne'ye, Nahit Hanım'a..."

Nahit Hanım, o sıralar (1950) Edirne'ye sürgün edilmiştir. Orhan Veli, 15 Eylül 1950'de İstanbul'dan yazdığı mektubunda şöyle der:

"Sevgili Nahit'im, İki gündür canım çok sıkılıyor. Ama inşallah uzun sürmez, geçer. Sebep de Yeni İstanbul gazetesinde senin Edirne'ye nakil edildiğini okudum. Acaba doğru mu, yoksa bir balondan, bir rivayetten mi ibaret?"

Bir zaman sonra bu haberin doğru olduğu anlaşmış ve 1950'de Nahit Hanım, Edirne Lisesinde çalışmaya başlamış. (Ekim ya da Kasım ayında göreve başladığını sanıyoruz; çünkü Nahit Hanım, Kasımın ilk günlerinde Orhan Veli'ye Edirne'den bir mektup yazmış.)

Nahit Hanım'ın Edirne'de olması nedeniyle Orhan Veli de Edirne'ye gelip gitmiş. Orhan Veli'nin "Keşan" başlıklı bir şiiri var ancak şiire 21.08.1942 tarihi notuyla başlıyor. Dolayısıyla sanılanın aksine, bu şiiri Nahit Hanım için yazmamış olduğunu düşünüyoruz. Şair, çok zamandır şair Nahit Hanım'a ama Nahit Hanım, o sıralar henüz Edirne'de değil. Belli ki şair, Edirne'ye başka bir nedenle gelmiş ve o zaman kaleme almış bu şiirini:

KEŞAN
21.8.1942
Cumhuriyet Hanı'nda;
Ne güzel bir geceydi!
Sabaha karşı yağmur yağdı.
Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;
Çorbam geldi, sıcak sıcak;
Kamyon geldi kapımıza dayandı.
Karnım tok,
Sırtım pek;
Ver elini Edirne şehri.

Mektuplarından anladığımız üzere Nahit Hanım, Orhan Veli'nin şiirlerinin

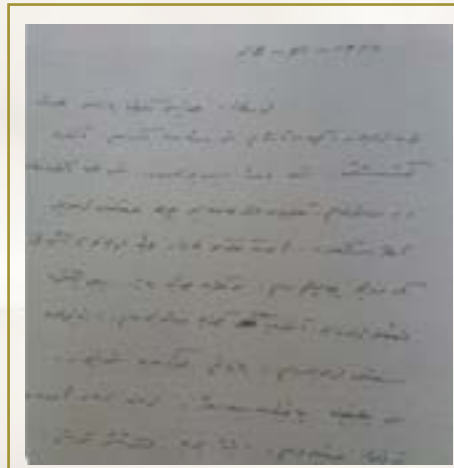
ilk okuyucusu aynı zamanda. Çoğu şiirini ilk kez onunla paylaşmış ve yorumlarını önemsemiş Nahit Hanım'ın. Hatta şair; bir süre sonra iki defter vermiş ona, el yazısıyla yazılmış şiirlerinin olduğu iki defter... "Ölürsem bunları bastırır mısın Nahit Hanım?" diyerek... Ancak ne yazık ki Orhan Veli; aynı yıl 10 Kasım'da bir haftalığına gittiği Ankara'da, belediyenin kazdığı bir çukura düşmüş ve başından hafifçe yaralanmış. Sonra İstanbul'a dönmüş ve 14 Kasım günü bir arkadaşının evinde öğle yemeği yerken fenalaşan şairi hastaneye kaldırmışlar. Önce alkol zehirlenmesi sanılmış, beyin kanaması geçirdiği sonradan anlaşılmış. Aynı akşam, henüz 36 yaşında iken ölen şairin cenazesi 16 Kasım 1950'de, Beyazıt Camisi'nden kaldırılarak Aşiyen Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Rahatsızlandığı sırada üstünde bulunan ceketin cebinden, bir diş fırçasının sarılı olduğu kâğıda yazılmış "Aşk Resmi Geçidi" başlıklı şiiri çıkmış. Bilindiği üzere şair, bu şiirinde yaşamı boyunca âşık olduğu kadınları anlatır; ancak son aşkı yine gizemini korumaktadır. Fakat gün gelmiş, devran dönmüştür artık. Bu son sevdası, gün ışığına kavuşmuştur sanırız. Yanıtımız, siz de tahmin edersiniz, Nahit Hanım'dır. Cemal Süreya'nın söyledikleri de iyice aydınlatır düşündüğümüzü:

"Nedense Orhan Veli'nin, ölümünden sonra müsveddesi diş fırçasına sarılı bir kâğıtta bulunan tamamlanmamış 'Aşk Resmi Geçidi' adlı şiiri, bende her zaman Nahit Hanım'ın yüzünü çağırıştırır:

"Hiçbirine bağlanmadım
Ona bağlandığım kadar.
Sade kadın değil, insan.
Ne kibarlık budalası,
Ne malda mülkte gözü var.
Hür olsun der,
Eşit olsun der.
İnsanları sevmesini bilir
Yaşamayı sevdiği kadar."

Nahit Hanım; Orhan Veli İstanbul'da öldüğü zaman Edirne'dedir. 12 Kasım 1950 Cumartesi günü bir mektup yazar Orhan Veli'ye. Ne var ki; bu mektup, tarihte gönderilmemiş mektuplar arasında yerini alacaktır artık. Çünkü şairin ölüm haberi, mektubu göndermeden önce gelir. Aşağıda paylaşacağımız bu mektup, gönderilemese de aralarındaki son mektuptur ve Edirne Lisesinde bir cumartesi günü kaleme alınmıştır:

Mektubun Özgün Hali ve Türkçe ye Çevrilmiş Hali

"Cumhuriyet gibi kadın" 17 Mayıs 2002'de yaşamını yitirir. Ardında birçok ilham, birçok anı bırakarak... En önemlisi de birçok insan biriktirecek...

Edirne'de "Bir Garip Orhan Veli..." Edirne'de bir garip sevdiceği... "Öyle bir rüzgâr ki, Kendi gitti, İsmi bile kalmadı yadigar. Yalnız şu beyit kaldı, Kahve ocağında, el yazısıyla: Ölüm Allah'ın emri, Ayrılık olmasaydı..."

KAYNAKÇA:

- KALAFAT, Haluk(2014).ORHAN VELİ'DEN SONUNCU AŞKINA MEKTUPLAR. İstanbul:Bia Haber Merkezi
- SÜREYA, Cemal (2004). 99-YÜZ (1.Baskı). İstanbul: Adam Yayınları.
- VELİ, Orhan(1982).ORHAN VELİ BÜTÜN ŞİİRLERİ. Haz. ASİM BEZİRCİ(18.Baskı).İstanbul:Can Yayınları
- VELİ, Orhan (2014). YALNIZ SENİ ARIYORUM NAHİT HANIM'A MEKTUPLAR (1.Baskı).İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- http://www.zeyneporal.com/yazilar/2002/nahit.htm. Erişim Tarihi:25.09.2014
- http://indigodergisi.com/2014/03/cunku-icimdekilerden-baska-hayatim-yok/. Erişim Tarihi:25.09.2014

MAZİYİ ATİYE TAŞIYAN ŞEHİR: EDİRNE

Bir gelin gibidir Edirne. Nazlı, süzgün, üzgün bir gelin... Sevdiklerinden ayrılmış bir gelin... Bu yüzden Meriç, Arda ve Tunca'sıyla yaşlar akar gözünden ve yüreğinden. Bir parçası burada olan, diğer parçası gurbette kalan bir gelin...

Sümeyye GÖKGÖZ

Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğrencisi

Edirne'yi severim ben. Ama bir şehri sever gibi değil, bir insanı sever gibi severim. Elinden tutar gibi, yanağından okşar gibi, sıcacık kucaklar gibi severim.

Bir gelin gibidir Edirne. Nazlı, süzgün, üzgün bir gelin... Sevdiklerinden ayrılmış bir gelin... Bu yüzden Meriç, Arda ve Tunca'sıyla yaşlar akar gözünden ve yüreğinden. Bir parçası burada olan, diğer parçası gurbette kalan bir gelin... Bir yandan da hayat gibidir Edirne. Şefkatli kucağında acı da vardır, mutluluk da. Anne gibidir. Yeşil doğasıyla acılara teselli verir, yaraları onarır. Biraz da çocuksudur Edirne. Nehirlerindeki coşkusunu kaybetmeksizin her an heyecanlıdır. Öte yandan ihtişamlıdır Edirne. Selimiye'sinin eteklerinde, Eski Cami'nin gölgesinde şefkatle barındırır geçmişini, vefalıdır.

Üç Şerefeli'nin minareleri gibi farklılıkları kucaklar. Bu şehir, gün gelir ev sahibi olur Anadolu'nun dört bir yanından gelen göçmenlerine; bir yandan da Avrupa'dan misafirler ağırlar göğsünde. Kimine bir porsiyon ciğer ikram eder, kimine yağlı köfte...

Geçmişten bugüne başkentliğinden tutun da Eski Cami, Üç Şerefeli, Bezayit Külliyesi, Adalet Kasrı, Darülhadis ve Saray kalıntıları gibi daha nice eserleriyle bir tarih şölenidir ve bununla birlikte Selimiye'siyle tek taş misali eşsizdir, tektir. Miskiyle büyüler, güreşleriyle eğlendirir. Kırkpınar'ının kırk değil, 651 yıllık hatırı vardır.

Bu serhat şehir, gurur duyar kendisiyle. Özellikle de Şükrü Paşa'sını ağırladığı için başının üstünde... O anıtın hüznüyle hüzünleniyor, onuruyla gururlanıyor insan. Bir kez anıta çıktığında bağımsızlığa olan tutukuyu hissediyorsun damarlarında. Hele de o bayrağın gölgesinde rüzgar, yavaş yavaş yüzümüzü okşarken Şükrü Paşa'mın sözünü fısıldıyor kulaklarımıza: "Düşman hatları geçtikten sonra ölürsem kendimi şehit kabul etmiyorum. Beni mezarı koymayın. Etimi itler ve kuşlar çeke çeke yesinler. Fakat müdafaa hattımız dağılmadan şehit olursam kefenim, lifim, sabunum çantamdadır. Beni bu mahale gömeceksiniz ve gelen nesiller üzerime bir abide dikecektir." Öyle de oldu. Şimdi gelen her yeni nesil o abidenin gölgesinde özgürlüğü ciğerlerine çekiyor ve bir kez daha seni anıyor Şükrü Paşa'm.

Fatihler Fatih'i, bu şehirde dünyaya geldi. Burada eğitim gördü, burada büyüdü. Tophane'de döktü toplarını ve o toplarla yıktı koskoca surları. O muhteşem fethi buradan atıldı ilk adımlar. En eski tarihiyle, en antika haliyle diriliğini, duruluğunu hâlâ koruyan bir şehir Edirne. Adım attığım her yer, atalarımı hatırlatıyor bana. Başımı her çevirdiğimde gözüm ecdadıma ilişiyor. Ve her köşesi buram buram tarih kokuyor. Öyle mübarek bir şehir ki Efendiler Efendisi bile rüyada burayı işaret ediyor.

Edirne için, bu serhat şehir için anlatacak çok şey, söylenecek çok söz, yazılacak çok şiir, bestelenecek çok şarkı var. Ama işte nasıl diyordu Süheyl Ünver: "Her şey biter, Edirne bitmez!" Edirne'ni anlatmaya kelimeler yetmez.

TAYYİP YILMAZ'LA RESİM VE FOTOĞRAF SANATI ÜZERİNE

Nilgün ISSIGÜN

80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı Öğretmeni

“Bak, bu çocuk karanfilleri ne güzel çizmiş. Daha iyi olacak inşallah.” dedi. Ben orada o coşkuyu, o tadı aldım. O dersteki çizimlerim hâlâ durur. O çiçekler bana başlangıç oldu.

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

burada okuyarak mezun oldum. Kepirtepe'yi iyi bir derece ile bitirdim. Burada Resim Öğretmenimiz Selahattin Taran'ın ilgisini çekmişim. Beni sürekli teşvik etti. Çok iyi, bilgili bir öğretmendi. Bizleri her konuda çok iyi eğitti. Benim Gazi Eğitim'e muhakkak gitmemi istedi. 1949-50 yıllarında Gazi Eğitim'e girdim. Yüz seksen beş kişi arasından buraya birincilikle girdiğimi Asistan Muammer Bakır, sınıfta söylemişti. Mutlu oldum tabi bunun için. Burada da resim ve fotoğrafçılık konusunda çok iyi bir eğitim alarak iyi bir derecele mezun oldum. Çok iyi hocalarımız vardı. Sonra Bingöl Ortaokulu'na resim öğretmeni olarak atandım. Okuldayken Bingöl'ü şiiirlerde sevmiştim. Bingöl'ün o zamanki hâli çok haraptı. Burada iki buçuk yıl çalıştım. Bu süre zarfında oranın benim kadar resmini yapan yok gibidir. Hâlâ saklıyorum o çalışmalarımı. Bingöl'ü bilen bir kardeşimiz var burada. “Bunları kopyalayıp Bingöl'e gönderelim; sergi açılsın orada.” diyor. İnşallah, yaparız. İki buçuk yıl sonra askerlik görevi için ayrıldım Bingöl'den. Askerliğimi Ankara'da yaptım. Ankara'da kalmak benim için bir ihtisas oldu. Askerliğim bitince Malatya Akçadağ'a tayinim çıktı.

Üç yıla yakın burada çalıştım. Burada da sergiler açtım. Yaşlı anne ve babamın yakınında olmak isteğiyle dilekçe yazarak Edirne'ye tayin istedim. 1958 yılının Haziran ayında Edirne'ye geldim. İyi bir okula tayin olacağımı düşünerek geldiğim Edirne'de -şimdi I. Murat Anadolu Lisesinin olduğu yerde- harap bir okula atandım. Üçü öğretmen, ikisi idareci -ben başmüdür yardımcısıydım- beş kişi bu okulu kurduk. Okulda resim ve fotoğrafçılık konusuna ağırlık vererek Edirne'de ilk yaygın sergi çalışmalarını başlatan biriyim. 1968 yılına kadar bu okulda çalıştım. Zamanın Milli Eğitim Müdürü Necip Güngör Kısaparmak, bu faaliyetlerimi görünce Edirne'de Devlet Güzel Sanatlar Galerisi'ni kurmak isteğini benimle paylaştı. Bu nedenle okuldan ayrıldım ve Galerie Müdürlüğüne başladım. Dokuz yıl Galerie Müdürlüğü yaptım. Bu süre içinde çok fazla çalışma yaptım ve sergi açtım. 1977 yılında Mimarlık ve Mühendislik Akademisi açıldı. Oraya fotoğraf ve serbest resim öğretmeni olarak atandım. Bu görevde beş yıl çalıştım. Akademinin üniversiteye dönüştürme sürecinde de çalıştım. 1985'te kendi isteğimle emekliye ayrıldım.

▼ Yeteneğinizi keşfeden biri var mıydı?

Bunu bir anımla anlatayım. Kepirtepe'de ilkokul beşinci sınıftaydım. Resim dersindeydik. Sınıfımıza gelen tarım dersi öğretmeni Hikmet Yüzbay, resim öğretmenimiz Selahattin Taran'a, “Bu çocukları çalıştırıyorsun da var mı içlerinde özel kabiliyeti olan, resim yapabilen?” diye sordu. Biz de karanfil çiçeği çiziyorduk derste. “Var, var.” dedi. Hikmet Bey'i benim yanıma getirdi. “Bak, bu çocuk karanfilleri ne güzel çizmiş. Daha iyi olacak inşallah.” dedi. Ben orada o coşkuyu, o tadı aldım. O dersteki çizimlerim hâlâ durur. O çiçekler bana başlangıç oldu. Böyle başladı. Hocamın itinası ile çok iyi eğitildim orada. Arkadaşlarım bisiklete binmek, spor gibi farklı etkinlikler yaparken ben hep resim yaptım. Boyaları bile kendim hazırladım. Gazi Eğitim'de de Refik Epikman Öğretmenimin gözüne girmek, eleştirilerinden yararlanmak için her ders çalışmalarımı önüne koyardım. Bu çabam onu bıktırdı sanırım. Bana birinci sınıfta geçerli not vermedi. O yaz yeğenlerimin portrelerini yaptım. Hatta çelek öküzümüz vardı, onun resmini yapmıştım. Onları götürdüm. Bir de hademeyi oturtular karşımıza resmini çizmemiz için. Kısa sürede resmi

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

yaptım ve sınıftan çıktım. Malik Aksel Hocamız çok espriliydi. Beğenmiş yaptıklarımı. Arkamdan, “Tayyip'i ikmale bıraktık ama adam ettik.” demiş arkadaşlarıma. Ben de, “Adam olduğumuzu anladık.” dedim. Sonra çalışmalarım çok iyi oldu.

▼ Ne zaman kendinizi ressam olarak görmek istediniz?

Hiçbir zaman. Hâlâ kendimi ilk hâlîmle görür ve itina etmeye çalışırım. Bu sonsuz bir iş. Ustalık kolay değil. Siz gelmeden önce İngiliz ressamların kataloğuna göz atıyordum. Binli yıllardan başlayıp yirminci yüzyıla kadar olanların resimleri var. Koleksiyonlar, müzeler, o kadar şahane ki resme o kadar değer vermişler ki bu branşı tercih ettiğim için sevindim. Yaptıklarım kalıcı olursa benden sonra da takdir edilirse mutluluk duyarım. Ama doyumsuz bir şey. Sanat şurada bitmiş, denemiyor. Daha yapmak istiyorum. Diğer atölyede çizilmiş, boyanmayı bekleyen resimlerim var. Tuvaller hazır, çizimler hazır. Boyaya başlamak lazım. Kısacası sonsuz bir olay... Biraz ilgi görüyorsunuz, o tada ulaşıyorsunuz. Resimlerin hepsinin anlayan için ayrı ayrı tadı vardır.

▼ Nasıl çalışıyorsunuz? Çalışmalarınızda sizi neler teşvik ediyor veya besliyor?

Benim içimden geliyor. Yapmazsam huzursuz oluyorum. Çalışmak için günün herhangi bir zaman dilimi yok benim için. Her gün buraya gelir, çalışmalarımı istiflemeye çalışırım. 8 Aralık'ta seksen beş yaşına başlayacağım. Hâlâ bir şeyler yapmak istiyorum ve bu, ümit veriyor bana; yaşama hırsı veriyor. Fakat bütün bunların arkasında eşim Kutsal Hanım var. O beni teşvik eder, destekler.

▼ Eserlerinizin içeriğinden bahsedebilir misiniz?

Benim resimlerimde daha çok doğa hakimdir. Portrelerim de var. Figürlü resimlerim de var. Fakat doğayı insan figürü olmadan çizmek de hata. O figür doğaya bir tat katıyor. İnsanın doğa karşısında gücü veya güçsüzlüğü... Çalışmalarımda manzara içinde insan figürü olmasını seviyorum.

▼ Tercih ettiğiniz renkler var mı?

Daha çok maviler ve morlar... Onları açacak çiçekler... Ağaçlardaki dallar, figürler... Pastel renkler... Çok aşırı renklere kaçmadan, izleyiciyi korkutmadan, baktığı zaman o tatlılık içinde bir resim olsun istiyorum. Zamanında heyecanlı olduğumuz dönemler de oldu Gazi Eğitim'de. Üst düzeyde sanatçılar gelir, bizi tenkit ederdi. Karpuz ve seftali resmi yapmıştım. Eliyle resmi kapattı. “Bu kadar kırmızı olmaz.” dedi. Korkuttu adeta beni. Kırmızı veya sarının tadı oraya renk katacak kadar olmalı.

▼ İlham aldığınız ve hayranlık duyduğunuz ressamlar var mı?

Çok tabi. İbrahim Çallı çok güzel resimler yapıyor. Hocam Refik Epikman... Malik Aksel, mahalli konuları işleyen böyle naif denecek kadar basitçe ama sulu boya çalışmaları var. Ona hayranım. Ve çok esprili biriydi Malik Aksel. Türk ressamlardan İbrahim Paşa. Atatürk'ün döneminde sergiler açmış. Bakanların hepsi sergiye gelmiş. Fakat ressamın hiçbir resmini almamışlar. Atatürk gelmiş, çok beğenmiş resimleri. “Bakanlardan ve milletvekillerinden resimlerini alacak çıkmadı mı ?” demiş Atatürk. “Çıkmadı efendim.” demiş İbrahim Paşa. “Bakmışlar ama görmemişler.” demiş. İbrahim Paşa'nın bütün resimlerini bürolara asılması için satın almış Atatürk. İbrahim Paşa'yı mutlu etmiş.

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

izlerdim. Bazen espriler de yapardım çocukları derslerde sıkılmamak için. Ben derslerde karatahtaya ipe çizgiler çizerdim. O ip de cebimde dururdu hep. Bir gün nasıl olduysa cebimde ipi bulamadım. Düşürmüşüm herhalde. “İpi olan var mı?” diye sordum çocuklara. “Yok!” dediler. “Amma ipsiz sınıfa düşmüşüm.” dedim ben de. Bu anımı beni ziyarete gelen eski öğrencilerim hâlâ anlatır bana ve birlikte güleriz.

▼ Fotoğraf mı resim mi, hangisi daha öne çıkıyor?

Resim daha öncelikli. Fotoğraf sonra geliyor. Ama eşitlemeye çalışıyorum. İkisine de değer veriyorum.

▼ Edirne’de bir sokağa adınız verildi. Nasıl bir duygu bu?

Benim öğrencilerim faaliyetlerimden dolayı Hamdi Sedefçi’ye bir sokağa adının verilmesini teklif etmişler. Yapılan toplantılardan sonra kabul edilmiş. Şimdi I. Murat Mahallesi’ndeki pazar yerinin tam kuzeyinde, iki yüz metrelik bir mesafeye Tayyip Yılmaz Sokağı diye yazılı levhalar konmuş. Ben de sonradan öğrendim. Ve mutlu oldum. Şöyle mutlu oldum: Çok mütevazı ama hareketli bir yer. İyi ya da kötü anımsanmamı sağlayacak.

▼ Tayyip Yılmaz, bu sokağı hayalindekilerle resmetse tuvalde ne olabilir?

Selimiye olurdu. Selimiye olmazsa hiç olmaz. Selimiye’nin sulara aksi olurdu. Selimiye benim sembolüm gibidir. Çok salaştı o pazar yerinin kuzeye bakan duvarı. Şimdi daha muntazam hâle gelmiş.

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

▼ İlk tablonuzu kim aldı, hatırlıyor musunuz?

Kepirtepe’de çok çok resim yapardık. Tekirdağ Valisi gelmiş okula. Beni de çağırdılar. Vali Bey, “Kim yapıyor bu resimleri, nereli bu çocuk?” diye sordu. Tekirdağlı olduğumu öğrenince sevindi. Bunu not almış. Tayinim olduğunda kendi köyüne tayin ettirdi beni. Bu bir iltifattı benim için. Kepirtepe Köy Enstitüsü ressamı olarak Galatasaray Lisesinde bir sergi açtık. Hocamız davetiye göndermiş. Çok sayıda ressam, sergiyi görmeye geldi. Sergimizi beğendiler. Benim resimlerimi de çok beğendiler. “Köy Enstitülerindeki bu çocukların başarısı çok iyi bir olay.” dediler. Onlar arasında iyi ressam da vardı. Beyoğlu’ndaki İpek Sineması’nın sahibi Mehmet İpekçi de sergiyi gezenlerden biriyim. Benim “Lüleburgaz Köprüsü” resmimi çok beğendi. “Bu resmi satın almak istiyorum.” demiş. “Satacak mısın?” diye sordular. Resmi satmayı kabul ettim. “Resmin parasını sergi bitiminde gelip büromdan alsın Tayyip.” demiş. Ne kadar alacağımı bilmeden resmi ambalajlayıp İpek Sineması’na gittim. Mehmet Bey’le sinemanın önünde karşılaştık. Resmi aldı. Çekmeceden bana kırk lira verdi. Yıl 1949. O zamana göre iyi bir paraydı bu. Sevindim. Hocama verdim parayı. Benim için saklayacaktı. O paradan bana bir fotoğraf makinesi -kutu bir makine- aldı. O zamana göre 10 lira falandı herhalde makinenin fiyatı. Bana, “Senin pantolonun çok eski. Bir de pantolon alalım.” dedi. Hocam, bir baba gibi üstümü başımı düzetti. O fotoğraf makinesiyle fotoğraf çekmeyi öğrendim. Sonra Bingöl’deyken bir arkadaşımın isteği üzerine makineyi ona hediye ettim.

▼ Eğitimci olarak görev yaptığınız yıllara ait bir anınızı paylaşabilir misiniz?

Ben derslerimi çok itinalı işlerdim. Dersin işlenmesini engelleyecek laf etmezdim. Ders içinde her çocuğun yapılması gereken neyse onunla meşgul olmasını isterdim. Onları sürekli

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

Hep düşünmüşümdür oradan geçerken, “Şunlara bir resim yapabilsem...” diye. Ama enerjim buna el vermiyor. Yine de şu, çok kolay ve mümkün olabilir. Çizgilerle yaptığım çalışmalar oraya konabilir. Beğenilen resimlerimden dilediğiniz kadar poster yapılabilir. En büyük idealim, bu. Bazısı gelip boyayacak çizimleri, bazısı da bakıp geçecek bu resimlere. Dijital tablolara da resimlerim büyütülüp konabilir.

▼ 2013 yılında Edirne Valiliği tarafından “Edirne Resimleri” adlı kitabınız basıldı. Bununla ilgili neler söylemek istersiniz?

Mutlu oldum tabi. İki bin adet basıldı. Eğer tekrar baskısı yapılırsa daha parlak ve iyi bir kağıda basılmasını isterim.

▼ Edirne’de sanat alanında mutlaka yapılmalı dediğiniz bir şey var mı?

Saraçlar Caddesi’ne ya da muayyen yerlere büyük şehirlerde olduğu gibi şehirde yapılacak konser, sergi vb. etkinliklerin duyurulmasını sağlayacak birer pano yerleştirilmeli. Bu çok lüzumlu bir olay. Radyo ve televizyonlar sanat etkinlikleri ile daha ilgili olmalılar. Edirne ile ilgili çizimler yapılmalı akademi ve resim öğrencileri tarafından. Özel galeriler açılmalı.

▼ Bu mesleği yapacaklara neler tavsiye edersiniz?

Çok yönlü olmalılar. Sadece resimle değil; müzikle, tiyatroyla, mimariyle ve diğer sanat dallarıyla da meşgul olsunlar. Kendi alanlarını ilgilendiren konuları araştırınsınlar.

▼ Edirne kültür ve sanat alanında sizce ne durumda?

Atatürk, gençlerle bir sohbetinde gençlere yapılan yeniliklerle ilgili görüşlerini sormuş. Aralarından biri, “Sevgili Cumhurbaşkanımız, yapılanlar çok güzel ama rüzgâr tepelerden gidiyor. Alt düzeyde bunu anlayan yok. Alta ineceksiniz, köylüyü eğiteceksiniz.” demiş. Atatürk, “Çok haklısın evladım.” diye cevap vermiş. Anlatabildim mi? Bilinç olarak bu gerekli. Olanları kabul eden bir üst düzey var ama alt düzeye o rüzgâr esmiyor.

▼ Size sayacağım kelimelerin sizde neyi çağrıştırdığını söyler misiniz?

Edirne : Güzellik ve tarihi eserlerin bolluğu.

Sergi : Sürekli olsun. Herkes anlamaya çalışsın. Anlayarak baksın.

Fotoğraf : Çağımızın belgeselliği en iyi ifade eden çok üstün bir başarısı. Şimdi çok gelişti.

Tuval : Resim.

Boya : Her türlü benim için.

Kurgu : Önce kafada tasarlamak, sonra tatbikata geçmek. Hiçbir hayali gerçekleştiriyorsanız o iş bitmiş demektir.

Ödül : Yerinde olsun ve ödüller alt düzeye de erişsin. Gençlere verilmeli. Çocuklar çeşitli ödüllerle hep teşvik edilmeli.

Tayyip Bey, bizimle paylaştıklarınız için çok teşekkür ederim. Ben teşekkür ederim.

EDİRNE DEFTERLERİ

Tarihi sevenler, Edirne'ye hayran olanlar, medeniyetimize âşık olanlar, mimari mirasımızı merak edenler Süheyl Ünver'in Edirne Defterleri'ni büyük bir zevkle okuyacak ve seyre daleceklerdir.

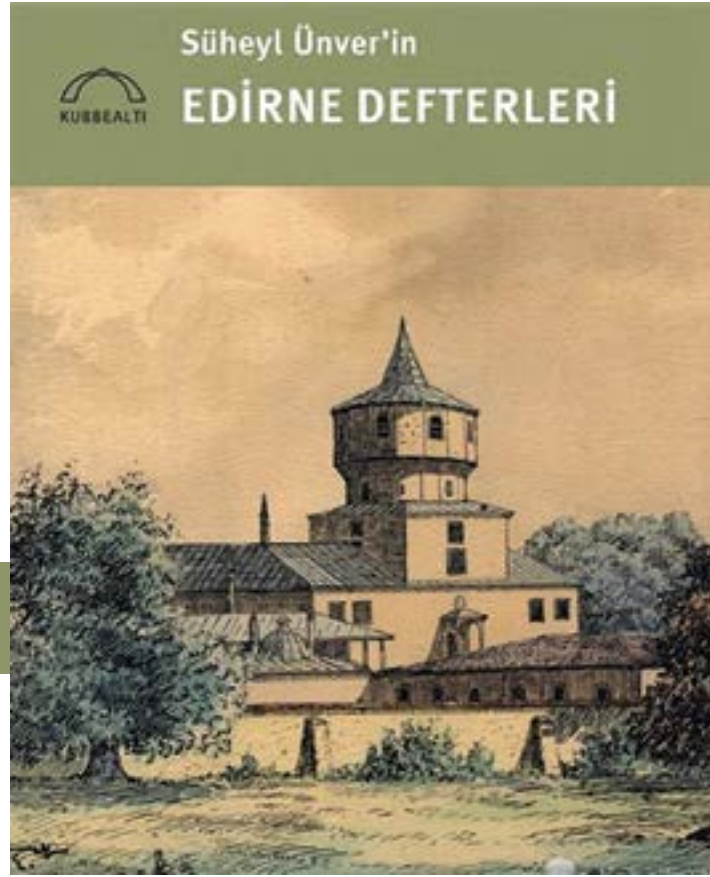
Mehmet Nuri YARDIM
Gazeteci, Yazar, Edebiyat Araştırmacısı

Tezvinî sanatlarımızın tanıtılmasında ve yaygınlaşmasında büyük emekleri bulunan ressam ve müzehhip Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in özellikle tezhip ve minyatür gibi Türk sanatlarının sevdirmesinde çok büyük hizmetleri olmuştur. O, hayatını gelenekli sanatlarımızın ihyâsına adanmış bir âbide şahsiyeti. "Bir müze adam" olarak tanımlanan Ünver, eskilerin 'hezarfen' dedikleri 'bin hünerli' sanatkârlardandı; bir akademi, bir üniversite gibiydi. Tıp doktoru ve tarihçisi, sanat tarihçisi, etnograf, ressam, nakkaş, müzehhip, şair ve yazardı. Minyatür, tezhip ve nakış sanatlarının geçtiğimiz yüzyılın son yarısında ülkemizde geniş bir şekilde duyurulmasında büyük emeği geçen Ünver, bıraktığı eserlerle sanat dünyamızı canlı tutuyor; tuttuğu defterlerle 'hayır defteri'ni her zaman açık tutuyor.

Süheyl Ünver (1898-1986), İstanbul'da doğdu ve çok sevdiği bu şehirde vefat etti. 1916-1923 yıllarında Medresetü'l-Hattatın'e devam ederek hocası Yeniköylü Nuri Bey'den tezhip öğrendi. Necmettin Okyay'dan ebru, Hasan Rıza Efendi'den hat, Hoca Ali Rıza'dan resim dersleri aldı. Tıp sahasında önemli mevkilere geldi, büyük hizmetleri oldu. 1973'te emekli olduktan sonra vefatına kadar sanatla uğraştı.

Aynı zamanda değerli bir ressam olan Süheyl Ünver'in özellikle tezhip ve minyatür sanatının yeniden öğretilmesinde hatırı sayılır emekleri oldu. 1936-1955 yıllarında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde Türk minyatürü hocalığı yaptı. Topkapı Sarayı'nın 500 yıllık Nakışhanesi'ni tekrar ihya ederek yıllarca burada öğrenci yetiştirdi. Pek çok dilde binlerce makalesi bulunuyor.

Mimarîden anlıyor, resim yapıyor; hat, ebru, minyatür ve tezhip ile hemhâl oluyordu. Adeta bütün dünyasını bu güzellikler kaplamıştı. Çizgilerden, renklerden, desenlerden, motiflerden oluşan büyük bir dünyası vardı. İyi bir hocaydı; verici, donatıcı, kuşatıcı ve zenginleştiriciydi. İlmi kıskanmıyor; herkese ve her müesseseye bir şeyler aktarmak, vermek istiyordu. Hoca, arşivinin çoğunu Süleymaniye Kütüphanesi ve Türk Tarih Kurumu'na başlatmıştı.

Süheyl Ünver, İstanbul'u ve diğer tarihî şehirlerimizi karış karış gezdi, notlar aldı ve defterlerine kaydetti. Mütareke yıllarından başlayarak 1986'ya kadar şehri en tenha köşelerine kadar adeta yeniden keşfetti ve çok zengin bir arşiv kurdu. 15 yabancı, 10'dan fazla yerli, ilmi ve tıbbî kuruluşa üyeydi. Yorulmaz araştırmacımıza birçok ödül verildi. Başlıca eserleri İslâm Tababetinde Türk Hekimlerinin Mevkii ve İbn-i Sina'nın Türklüğü, Anadolu Beylikleri ve Tıp Tarihimiz, Yılan Remzi ve Selçuklular Tababeti, İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Albümü, Türk Motifi ve İstanbul Risaleleri. Süheyl Bey hakkındaki en önemli eseri ise Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar kaleme aldı: A. Süheyl Ünver Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri.

Vefatından bir yıl önce kendisini ziyaret etmiştim. Hoca o görüşmede, gelenekli sanatların yeniden ihyâ edilmesi gerektiğini söylüyor, bu yolda devlet ve millet olarak büyük çabalar harcanması gerektiğini ifade ediyordu. Orhan Okay, klâsik sanatlarımızın dünden bugüne ulaşmasında Süheyl Hoca'nın bir 'köprü' görevi üstlendiğini söyler. Merhum hocam Mehmet Kaplan ise, "Süheyl Bey, bir değil on profesörün yaptığından daha fazlasını yaptı." der. Ahmet Hamdi Tanpınar ve Süheyl Ünver Hoca, Beyazıt Câmii'nin önündeki meydana karşılaşırlar. Tanpınar'ın acelesi vardır, çünkü üniversitede derse girecektir. Uzaktan kadîm dostuna el salları ve seslenir: "Süheyl, İstanbul sana emanet!" İki üstadın son görüşmesi olur. Birkaç gün sonra Tanpınar vefat eder.

EDİRNE DEFTERLERİ

Daha önce Süheyl Ünver'in Konya Defterleri ile Bursa Defterleri'ni neşreden Kubbealtı, şimdi de kültür hayatımıza Edirne Defterleri'ni armağan etmiş bulunuyor. Eseri yayıma hazırlayanlar Mine Esiner Özen ve Gülbün Mesara. Diğer iki eserin bulunduğu

rafa hemen konulabilecek ve kitap tasarımını Ersu Pekin'in yaptığı çok kıymetli bir eser. Hazırlayanlar eserin başında bir sunuş kaleme almışlar. Burada da son derece çarpıcı bilgiler öğreniyoruz. Ünver'in yüzü aşkın orijinal eser, risale ve kitap halinde iki bin muhtelif dergi ve gazetede etüd, yazı ve makaleleri bulunuyor. Eski Türk resim ve tezhibine ait beş bin adet el yapısı çoğu aslı gibi orijinal örnekleri bulunuyor. Ünver'in Batı dillerinde, Arapça ve Farsça yayınları, makale ve özetler halinde 236 adet bibliyografisi mevcut.

Süheyl Ünver'in Süleymaniye Kütüphanesi'nde 2.000'den fazla defter ve dosyası bulunuyor. Edirne Defterleri de işte bu büyük hazine arşivin sadece bir parçasıdır. Son derece titiz bir sayfa düzenlemesi ile kuşe kâğıda basılan eser, 271 sayfadan oluşuyor.

Süheyl Ünver; bir kültür araştırmacısı, tarihçisi ve tetkikçisidir. Dolayısıyla merhum, bu eserinde de yine bizi zengin bir coğrafyada muazzam nakışlar, çizgiler, resimler, fotoğraflar ve sanat eserleri arasında gezdiriyor. Edirne'ye büyük bir bağlılığı bulunan Süheyl Ünver, "Edirne için yaşar." Başta Selimiye Camii olmak üzere sanatımızın seçkin eserlerini burada görür, inceler ve kaleme alır. Tarihî camilerin, çeşmelerin, medreselerin, külliyelerin, hamamların, köprülerin fotoğrafları, resimleri, krokileri ve bütün bilgileri bu defterlere nakış nakış işlenmiş. Cami hazirelerinde yatanların künyelerini çıkarmış. Bu zatların makam ve mevkilerini tespit etmiş. Minyatürler için açıklamalar yapmış. Edirne'nin olağanüstü güzellikleri sivil mimari örneği olan evlerinin fotoğraflarını çekmiş; fotoğraflara açıklamalar yapmış. Edirne'de kaldığı süre içinde tuttuğu günlükleri de okuyoruz bu eserde. Bir bakıyorsunuz şehrin "EDİRNE-Sonbaharda Tabiat" başlıklı kartpostalına açıklama yapmış, kendi duygu ve düşüncelerini

kaleme almış. "Bir İstanbul medeniyeti yaşatmışız. Bir Edirne medeniyeti vücuda getirmişiz." diyen Süheyl Ünver, Edirneli kadınların zarafetini anlata bitiremez. Sayfa 118'deki başlık dikkatimi çekti: "Edirne Medeniyetinden Örnekler ve İntibalar" Evet, bu başlığı ancak Süheyl Ünver verebilir, bu sözü ancak o sarf edebilir. Çünkü bizim muhteşem medeniyetimizi karış karış gezen, inceleyen, tespit edip bize haber veren odur. Selimiye için yazılan şiiri okuyoruz. Ardından Mimar Sinan'ın temsili resmi... Edirne Sokullu Mehmed Paşa Hamamı önünde seyyar fotoğrafçıda çekilen fotoğrafta Süheyl Ünver'i de görüyoruz. Tarih, 21 Eylül 1960; arkadaki panoda ise "Edirne Hâtırası" yazıyor. Kitabın son bölümünde "Türk Tarih Kurumu'ndaki Resimler"i de görüyoruz. Edirne camileri, sokakları, mahalleleri, çeşmeleri ve diğer tarihî eserleri burada da var. Ve son olarak "Gülbün Mesara Koleksiyonundaki Resimler" dikkatimizi çekiyor. Burada da merhumun çizimleri ile karşılaşılıyor. Evler, camiler, mezarlıklar, köprüler, evler ve bütünüyle Edirne... Eski Cami, Sokullu Mehmed Paşa Camii, Taşhan, Süleymaniye, Kirazlı Mescid Muradiye, Cihannuma harabesi, Silli Hâtun Camii, Kuşçu Doğan Camii, Uzun Köprü, Keşan'da Eski Hamam, Edirne Sarayı, namazgâh, mezartaşları...

Süheyl Ünver hakkında değerli bir eseri Ahmed Güner Sayar 1994'te kaleme almıştı: A. Süheyl Ünver: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri. Tarihi sevenler, Edirne'ye hayran olanlar, medeniyetimize âşık olanlar, mimari mirasımızı merak edenler Süheyl Ünver'in Edirne Defterleri'ni büyük bir zevkle okuyacak ve seyre daleceklerdir.

Fotoğraf: Nehir Ağırseven

EDİRNE'DE

KÖKLÜ BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU: EDİRNE FOTOĞRAF SANATI DERNEĞİ (EFOD)

EFOD, son üç yıldan beri Türkiye'de üye bazında en çok ödül alan dernek unvanına sahiptir. Üyelerimiz son iki ayda ulusal yarışmalarda iki birincilik, iki ikincilik, bir üçüncülük ödülü; uluslararası yarışmalarda da beş altın, bir gümüş, iki bronz madalya olmak üzere toplam on beş mansiyon ve doksan yedi sergileme ödülü olarak derneğimizi Türkiye ve yurt dışında gururlandırmış, derneğimizin adını duyurmuştur.

Serdar İYİİZ
EFOD Başkanı

EFOD, 1980 yılında Edirne'de savcı olarak görev yapan Taner Serim önderliğinde kurulmuştur. Kuruluş tarihinden de anlaşılacağı gibi köklü bir sivil toplum kuruluşudur. Dernek, kuruluşundan günümüze kadar yaklaşık 80 dönem temel fotoğraf eğitimi kursu açmıştır. Bu sayıyı göz önüne alırsak binlerce sanatsevere fotoğraf dersi verilmiştir. Kurslar 24 saat teorik, 24 saat uygulama dersleri şeklinde olup kurs sonunda katılımcılara sertifika verilmekte ve kurs süresince üretilen çalışmalardan bir sergi açılmaktadır. Sergi, daha sonra değişik mekânlarda açılarak sanatseverlerle buluşturulmaktadır.

EFOD'un temel eğitim kursları Türkiye'nin birkaç önemli fotoğraf kursundan biridir demekle mübalağa etmiş olmayız. Dernek olarak çeşitli zamanlarda çevre illere fotoğraf çekmek amaçlı geziler düzenlemekte, bu gezilere üye ve kursiyerlerimiz etkin olarak katılmaktadır. Aslında temel amacı fotoğraf olan bu geziler de birer uygulama dersi niteliği taşımaktadır.

Genelde kurslarımızdan yetişen üyelerimiz katıldıkları ulusal ve uluslararası yarışmalarda üstün başarı elde etmektedirler. EFOD, son üç yıldan beri Türkiye'de üye bazında en çok ödül alan dernek unvanına sahiptir. Üyelerimiz son iki ayda ulusal yarışmalarda iki birincilik, iki ikincilik, bir üçüncülük ödülü; uluslararası yarışmalarda da beş altın, bir gümüş, iki bronz madalya olmak üzere toplam on beş mansiyon ve doksan yedi sergileme ödülü olarak derneğimizi Türkiye ve yurt dışında gururlandırmış, derneğimizin adını duyurmuştur.

İlk yıllarda derneğin fotoğraf faaliyetleri üyelerin bireysel çalışmaları ile şekillenirken yaklaşık beş yıldan beri daha örgütlü ve sistematik bir şekilde atölye toplulukları halinde gerçekleşmektedir. Tematik fotoğraf atölyeleri, bir proje konusu çerçevesinde yaklaşık 10-12 ay boyunca 12-15 kişiden oluşan gruplar halinde teorik ve uygulamalı olarak çalışmaktadır. Haftada en az iki gün yapılan fotoğraf çekimi ve fotoğraf değerlendirme toplantıları atölyenin temel ilkelerinden biridir. Bu faaliyetlerin sonunda atölyeler, çalışmalarını bir sergi ve fotoğraf albümü ile taçlandırmakta ve şehrin kültür ve sanat hayatına önemli bir katkı sağlamaktadır. Bugüne kadar EFOD'da kurulan atölyelerden bazıları: Süpürgeçiler, Demiryolu, Edirne'nin Yüzleri, Uzun Pozlama, Ayçiçeği, Kente Karşı İşlenen Suçlar, Time Lapse, Selimiye, Selimiye'de Detay, Fotoğraflıyorum, Dijital Hayaller, İşinin Ustaları, Siyah-Beyaz, Kurgusal Fotoğraf ve Sokak Fotoğrafçılığı'dır. Bu atölyeler, Edirne'nin sosyal ve kültürel hayatı için belgesel niteliği taşımakta ve geleceğe önemli bir miras olarak kalacak EFOD imzalı çalışmalardır.

EFOD, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında zaman zaman Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı okullarda fotoğraf sergileri, sunum ve söyleşileri öğrencilerle birlikte hayata geçirmektedir. Bununla öğrencilere fotoğraf sanatını tanıtmak, onları fotoğrafa teşvik etmek ve okulların fotoğraf kulüplerine destek olmak amaçlanmaktadır. Yine sosyal sorumluluk anlayışıyla köy kahvelerinde fotoğraf sunumları yapılmakta ve söyleşi akşamları düzenlenmektedir. Derneğimiz, bu çalışmalarını Türkiye'de birçok derneğe örnek olmaktadır.

Dernek; yerel faaliyetlerin yanı sıra ulusal ve uluslararası alanda da önemli etkinliklere imza atmaktadır. Kamuoyunda çok tartışılan Bergama yakınlarındaki Alliano antik kentinin sular altında

kalmaması için 2008 yılında Bergama'da EFOD önderliğinde büyük bir miting düzenlenmiştir. Bu çerçevede Ara Güler, Coşkun Aral, Tarkan ve Sezen Aksu gibi sanatçılarla görüşülüp onların da bu sürece destek vermeleri sağlanmıştır. EFOD, Alliano ile başlayan bu duyarlı tepkisini Hasankeyif ve Zeugma antik kentlerinin sular altında kalmaması için genişletmiştir. EFOD, ünlü şarkıcı Tarkan'ın Hasankeyif'te bir konser vermesini de bu dönemde sağlamıştır. Tüm bunlarla yetinmeyerek bu üç antik kenti kapsayan ve antik kentlerin sadece 50 yıl için baraj suları altında yok olması gerçeğine dikkat çekmek için "EFOD - Su İçinde 3 Çığlık" isimli ulusal fotoğraf yarışması düzenlemiştir. Yarışmanın jüri üyeleri arasında Ara Güler, Coşkun Aral, Okan Bayülgen gibi ünlü isimler yer almıştır.

EFOD, uluslararası alanda da ciddi faaliyetler ortaya koymuştur. Çek Cumhuriyeti, Bulgaristan, Almanya, Macaristan, Zambiya, ABD gibi ülkelerin çeşitli şehirlerinde Edirne'yi tanıtıcı sergiler açmıştır ya da bu ülkelerden fotoğraf sergilerini Edirneli sanatseverlerle buluşturmuştur.

EFOD üç yıldan beri Trakya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileriyle iş birliği içinde Türkiye'nin en kapsamlı "Sokakta Sanat Var" etkinliğini Edirne'de hayata geçirmektedir. Bu konuda Edirne Belediyesi'nin önemli katkıları olmuştur. Halkın sanata aktif olarak katılmasını amaçlayan bu etkinlikte resim, kara kalem, heykel, yüz boyama, el sanatları, fotoğraf, baskı, tiyatro, maske, grafiti, karikatür, dans, müzik ve şiir dinletileri gibi etkinlikler yer almaktadır. Her yıl iki gün süren etkinliğe binlerce Edirneli katılmaktadır. Artık bu etkinlik bir marka haline gelmiştir.

EFOD üyeleri davetler olarak sergi, söyleşi ve fotoğraf gösterileriyle etkin bir şekilde Türkiye'nin çeşitli illerinde düzenlenen fotoğraf festivallerine katılmakta; Edirne'yi en iyi şekilde tanıtmaktadırlar. EFOD, uzun yıllardan beri artık geleneksel hale gelen perşembe gösterilerine gerek kendi üyelerini gerekse Türkiye'nin çeşitli illerinden fotoğraf sanatçılarına davet ederek üyeleri ve halkla buluşturmaktadır. Bu gösterilerde fotoğraf sanatçıları çalışmalarını katılımcılarla paylaşmakta ve gösteri sonunda yapılan söyleşi ile etkinlik daha da interaktif hale gelmektedir.

EFOD, yaptığı başarılı çalışmalarla Edirne'nin yerel televizyonu olan ETV'nin 2003 yılından beri verdiği Yılın En Başarıllıları Ödülü çerçevesinde, 2011 yılında Yılın Başarılı Sivil Toplum Kuruluşu seçilmiştir. EFOD www.efod.org.tr isimli profesyonel bir internet sitesine sahiptir. Herkesin üye olabildiği bu site, Türkiye'de dernek olarak en kapsamlı fotoğraf sitesidir. EFOD, etkinliklerini fotoğraf paylaşımlarını bu siteden yönetebildiği gibi popüler sosyal paylaşım sitelerinde "Edirne Fotoğraf Sanatı Derneği" ve "EFOD Fotoğraf Paylaşım Grubu" isimli iki sayfaya sahiptir. EFOD etkinlikleri ve EFOD ile ilgili haberler bu sayfalardan da rahatça takip edilebilmektedir.

EDİRNE'NİN UNUTULMAYA YÜZ TUTMUŞ ZANAATLARI

Melda ERNEZ

Feride ve Mehmet Çuhacı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Tarih Öğretmeni

Sanat ve zanaat büyük bir gönül işidir. Yaptığınız sanata gönül vermezseniz onu yoğurup şekillendiremezsiniz.

Ülkemiz sınırları içinde bulunan Doğu Trakya, başta Edirne ve çevresi olmak üzere çok büyük oranda göçmen nüfusa sahip bir bölgedir. Edirne'nin bazı köyleri "Gacal", "Pomak", 'Arnavut' gibi isimlerle tanınmaktadır.

Balkanlar tarihi, Türk tarihinin ayrılmaz bir parçasıdır. Balkan kelimesi dahi sıradağ veya dağlık anlamında Türkçe bir sözcüktür. Halk kültürü ürünleriyle yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır. Edirne de kendine özgü bir halk kültürü yaratmıştır. Edirne ve çevresi, Anadolu ve Rumeli kültürünün buluştuğu yer olmasından dolayı çok zengin bir kültür birikimine sahiptir. II. Balkan Savaşı'ndan sonra (1913 ve sonrası) başlayan göç hareketleri, dönem dönem hızlanmış; bu göç dalgasının ardından daha da büyük bir dalga, Nüfus Mübadelesi sonucunda (1927 ve sonrası) oluşmuştur. Bu göçmen nüfus, Edirne ve çevresine hızla yerleşmeye başlamışlardır.

Yunanistan, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Arnavutluk gibi ülkelerdeki evlerinden, topraklarından, ailelerinden ve tüm geçim kaynaklarından ayrılmak zorunda kalarak gelen Türk aileleri, yeni yerleşim yerlerinde geçimlerini sağlayabilmek için mecburen el sanatlarına ve zanaat işlerine yönelmişlerdir. Dolayısıyla Balkan kültürünün içinde bulunan sanat ve zanaat faaliyetleri çoğalarak devam etmiş, Anadolu kültürü ile de birleşerek kendine özgü sentez bir Edirne kültürü yaratmıştır. Bu sentez sanat eserleri "Edirne işi" anlamına gelen "Edirnekârî üslubu"nu oluşturmuştur.

Sanat ve zanaat büyük bir gönül işidir. Yaptığınız sanata gönül vermezseniz onu yoğurup şekillendiremezsiniz. Edirnelinin gönlünün yarısı Rumeli'dedir. Selanik'te, Üsküp'te, İskeçe'de, Drama'dadır. Trakya'da sanat ve zanaat denildiğinde biraz Traklı, biraz Makedonyalı, biraz Romalı, biraz Bizanslı, çokça da Osmanlı gelir aklımıza. Yani Doğu-Batı karışımı... Tam da Hümanizma gibi... Tabi ki sonuç kültürel birikim, zenginlik ve miras...

Edirne yaklaşık bir asır Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapmıştır. Nice göçler, savaşlar ve ticaret kervanları görmüş; bilim, kültür ve sanatın çekim merkezi olmuştur. Sosyo-kültürel yapıyı oldukça hoş bir mozaiktir. Başkent olma özelliğinden dolayı padişahların gözde şehri olarak Osmanlı'nın kültür ve sanat şehri olmuştur. XV. yüzyılda Edirne'de kırkın üzerinde medrese olduğu için döneminin üniversiteler şehri kimliğine de sahiptir.

Edirne, tarih boyunca çok önemli ticaret yolları üzerinde bulunmuştur. Bu sayede çok çeşitli sanatçı ve zanaatçıları ağırlamıştır kervansaraylarında. Bu ticaret yollarından en önemlisi Roma döneminde (V. yüzyıl) inşa edilen ve Osmanlı Devleti tarafından "Sol Kol" olarak adlandırılan Via Egnatia yoludur. Edirne'nin özellikle Keşan (Zorlanis-Rusköy) ve İpsala (Kypsala) ilçelerinde inanılmaz bir kültür zenginliğinin doğmasını sağlayan bu ticaret yolu, Arnavutluk'un Draç kentinden başlayıp Konstantinopolis'e (İstanbul) kadar uzanırdı. Dolayısıyla Balkanları baştan başa geçen bu yol üzerinden nice tacirler, bilim adamları, sanatçılar ve zanaatkârlar geçmiş; geçerlerken de tüm diyarların kültürlerini ve sanat eserlerini birbirleri ile tanıştırmıştır.

Via Egnatia yolu üzerinde bulunan Keşan'da bu sayede daha Roma döneminde başlamak üzere zanaat faaliyetleri oldukça hızlanmış ve çeşitlenmiştir. Balkan seferlerini yapan Osmanlı ordusu bu ünlü Roma yolunu yüzyıllarca kullanmıştır. Keşan'da ordunun tüm gıda ihtiyacı karşılanmıştır. Bu yüzden Keşan'da bu dönemde yel ve un değirmenleri sayısı hızla artış göstermiştir. Yel değirmenleri ile anılmaya başlayan Keşan'da erkekler bu işi büyük bir zanaata dönüştürmüşlerdir. O dönemlerde Keşan'da yel değirmenleri sayısının 170'i bulduğu, bu işin önemli bir zanaata dönüşerek geçim kaynağı olduğu bilinmektedir. Hatta yel değirmeni sahipleri oğullarını, öğrenimlerini tamamlamaları için İstanbul'a gönderirler ve eğitimleri sona erince yine Keşan'a değirmenin başına geri getirterek zanaatlarının devamını sağlarlardı.

Edirne XV ve XVI. yüzyılda bir sanat merkezi unvanını taşımaktadır. Tabi ki bu çok haklı bir unvandır. Özellikle bu dönemlerde Edirnekârî (Edirne işi), süpürgencilik, mis sabunu (meyve sabunu) dikkat çeker. Bu zanaatlar aynı zamanda pazara yönelik el sanatlarıdır.

Edirne'de sanat hareketleri daha çok Osmanlı sarayının Edirne ile ilgisi oranında ya artmış ya da azalmıştır. Saray süslemelerine bizzat padişahlar ilgi göstermişlerdir. Bu yüzden Edirne Sarayı ve camilerinin içindeki süsleme sanatı Edirne'ye özgü bir hâl almış ve Edirnekârî, bazı sanat çevrelerince "Türk Rokokosu" olarak adlandırılmıştır. Avrupai bir mimari özellik olarak bilinen rokoko tarzı, zamanla Edirne'de tüm sanat ve zanaat faaliyetleri için de kullanılmıştır.

El sanatları denilince ayrıca çinicilik, fresk ve tahta işçiliği, lake kap, kutu yapımıcılığı, çiçek ressamlığı, kitap kapakçılığı, talik yazı ve oyuculuğu, mezar taşçılığı en eski el sanatları olarak aklımıza gelmektedir. Ağaç işlemleri de oldukça yaygındır. Edirnekârî ağaç işçiliği; oyma, kakma, boya bezekli yapıtlar oluşturur.

Enez ve çevresinde ise ahşap boyama, kumaş boyama, ebru sanatı, yağlı boya ve mis sabunu sanat ve zanaatları yaygın olarak görülür. Bu el sanatları Enez'den geçen Roma Ticaret Yolu (Karadeniz'den gelen kısmı) sayesinde tüm Balkanlara tüccarlar ve sanatçılar sayesinde yayılmış ve ünlenmiştir. El ürünü işlemler, anlamlı motifler, canlılığını yitirmemiş renkler, işlemedeki ustalıklar Edirne kökboyalıcılığının eseridir. Aynı zamanda çömlekçilik ve hasırcılık da oldukça yaygındır. Bu el sanatları da daha çok Bulgaristan göçmenlerinde görülmektedir.

Edirne'de seramik ürünler de gelişme göstermiştir. Çini ve seramik, sultanların vazgeçemedikleri süsleme tarzıdır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin en ihtişamlı dönemlerinde padişahlar ülkenin en iyi çini ve seramik ustalarını Edirne'ye getirtmişler, böylece cami ve saray süslemeleri Edirne'de altın çağını yaşamıştır. Bu durum, Edirneliler tarafından çok iyi değerlendirilmiştir. Şehirlerine gelen en iyi el sanatçılarından dersler alıp onların çırakları, kalfaları olmuşlar ve ustalık kazanmışlardır. Böylece Edirne'de nesilden nesile aktarılan çini, süsleme ve seramik zanaatı oluşmuş ve birçok evin ocağı bu zanaatlar sayesinde tütüştür. Böylece saray, halk sanatını ve zanaatını etkilemiştir.

Edirnelilere zanaat kazandıran diğer bir durum da Kırkpınar güreşleri etkinliğidir. Güreşçilerin bolca yağlayarak giydikleri "kispet" denilen pantolonlar, özel zanaat gerektiren ürünlerdir. Böylece kispet yapımı da Edirne'de bilinmesi gereken bir zanaat dalı ve ustalık unsuru olarak karşımıza çıkmıştır.

"El emeği, göz nuru" sözü çevremizde el sanatlarına için sıkça kullandığımız bir tabirdir. Özellikle Keşan ve çevresinde Pomak nüfus, kültürel anlamda ağırlığını hissettirmektedir. Bu yörede ince el işçiliği, el dokumacılığı çok yaygın bir biçimde yapılmakta; hâlâ da geçerliliğini korumaktadır. El dokumalarında sentetik iplikler, bezeyağı tekniği, canlı renkler, çizgili kareli desenler ön plandadır. Yaygılarında ve giysilerinde süsleyici unsurlar çok önemlidir. Çizgili ve ekosele kumaşların yanı sıra yün, kıl ve pamuk ipliği çokça işlenirdi. Ayrıca yapağı kullanımı da çok görülürdü. Yün tarandıktan sonra eğirme işlemine geçilir, bu işlemden "öreke"den (Pomakça "furka") yararlanılırdı. Elde ettikleri yün ipliklerden çeşitli renkte ve desende kışık çoraplar örerdiler. Bu çorapları da bükülü küçük şişlerden 4-5 tane birden kullanarak örerdiler. Bu şekilde elde ettikleri çoraplara da "yapağı çorap" derlerdi.

Dokuma da değinilmesi gereken çok önemli bir zanaat dalıdır. Dokuma tezgâhları hemen hemen her evde bulunurdu. Bu tezgâhlara "mutaf tezgâhları" adı verilir. Bu tezgâhlar, özel yapımdı. Dört gücülü, mekikli, çulhalık dokuma tezgâhları idi. İnce çamaşırlar, pamuklu ve ipekli dokumalar, aba (paltoluk), destarlar (battaniye), çerge, kilim, yaygı, yanbalar (halı ve yolluk) bu tezgâhlarda yapılırdı. Bu dokumalar aynı zamanda çarşı zanaatı idi. Ayrıca mutaf tezgâhlarında canlı renklerden oluşan ve "cacala" denilen kilimler dokunur ve pazarlarda da satışa çıkarılırdı.

Edirne'de dokuma tezgâhlarında dokunan yaygıların bu işi yapanlar tarafından camilere bağış yapıldığı da bilinmektedir. Hatta bağış yapan kişinin böylece sevap işlediğine de inanılırdı. Aynı şekilde bu yaygılar saray döşemelerinde de kullanılırdı.

Edirne bölgesinde sünnet yatakları süsleme geleneği de oldukça yaygındır. Sünnet yatakları, renkli ve çok şık görüntülere sahne olmuştur ve olmaktadır. Çok canlı renklere sahip ipliklerden işlenen yemeniler (yazmalar), kaneviçeli yatak örtüleri; sırmalı altın renkli telli ipliklerden işlenen duvar süsleri sünnet yataklarının görkemli olmasını sağlamıştır. Çeyizlerde de yine çok renkli desenli çoraplar, çetikler, eldivenler, para ve saat keseleri, dantelli perdeler, yatak takımları, işlemeli peşkirler (havlular), giysiler, başörtüsü (çevreler) ve iğne oyaları en çok görülen el işleme sanatlarıdır. Edirne merkez ve köylerinde ayrıca saraçlık, kunduracılık, yemenicilik gibi deri zanaatları da sıkça görülmektedir.

El sanatları ve giyim örnekleri Balkan gelenek ve göreneklerinin maddi kültür değerlerini oluşturur. Devlet tarafından işletilen kilim dokuma tezgâhlarında büyük kilimler dokunur, Kapalıçarşı ve bedestenlerde satışa sunulurdu.

Günümüzde Edirne'ye özgü el sanatları ve zanaat faaliyetleri yaşatılmaya çalışılmaktadır. Özellikle bu konuda Halk Eğitim Merkezleri her yıl çeşitli kurslar açarak unutulmaya yüz tutmuş el sanatlarımızı yaşatmak için büyük gayretler göstermektedir. El sanatları ve zanaat faaliyetlerimiz, bölgemiz etnografyasını oluşturan temel kültürel değerlerimiz olduğu için bu değerlere sahip çıkmak da kültürümüzün devamlılığını sağlayacaktır.

ZAMANI SÜPÜRÜRKEN

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

Emine Edibe YİĞİT
Havsa Şehit Öğretmen Mehmet Birol Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
Kimya Öğretmeni

Güneşin huzmeleriyle havalanan toz zerreciklerini altın tozlarına dönüştüren bir mucize, belki hayatın katı yalınlığını bir süpürge dokunuşuyla kırar.

Zamanın her şeyi dönüştüren gücü, daha öncesinde hayatımızın temelini teşkil eden bazı objelerin, olayların ve hatta kişilerin anlamlarını da ters yüz ederek bize her seferinde yeni uyum süreçleri sunuyor. Bir önceki neslin gününü, gecesini dolduran, süsleyen, oluşturan şeylerin bir sonraki nesil için hiçbir anlam ifade etmemesi, gerçekten de zamanın geçmesinden ziyade bir zaman kaymasına işaret ediyor. Oysa insan, hatırlayarak ilerlemeli. Zamanın etkisine ancak ve ancak hatırlayarak meydan okunabilir. Ve böylece başıyla sonuyla anlamlı bir hikâye oluşabilir. Anlatmaya geçecek bir hikâye...

Uçsuz bucaksız Trakya düzlüğünde rüzgârın eğleşmeye kuytu bulamadığı sonsuz toprağın bir köşesine ekilmiş süpürge otuydu. Tek başına her dalın bir anlamı varken birleşince bambaşka bir anlamı varmışçasına salınıyordu. Sonra toplandılar, biçildiler, kesildiler. Bir kükürt dumanının yeni bir ruh üflediği süpürge otları, artık sararmış benizleriyle kalınca iplerle bağlanarak başka bir şekle kavuştular. Onları bağlayan elin de gücü ve kuvvetince bir hikâyesi vardı. Sıra sıra süpürge atölyelerindeki onlarca zanaatkârdan biriydi. Kendi sevinçleri, kendi üzüntüleri ne varsa içindeki, önündeki süpürgeye geçen ve onda başka bir biçim alan... Aldığı bu biçim, artık bir eve girmeye, oranın sâkini olmaya layık olduğunu da gösteriyordu.

“Kapı ardı dikilir / Çıkar kapı süpürür”

Cevabı zaten içinde olan bu bilmeceyi başka sorulardan ayıran nedir? Aslında kapı ardında dikilen de çıkıp kapıyı süpüren de süpürge kendisi değil, bir insan. Fakat insanlarla nesnel arasında bazen kendisinin bile farkında olmadığı bir bağ, bir birliktelik, bir yoldaşlık hikâyesi gizlidir.

Güneşin huzmeleriyle havalanan toz zerreciklerini altın tozlarına dönüştüren bir mucize, belki hayatın katı yalınlığını bir süpürge dokunuşuyla kırar. Süpürgeyi yere çalan bir el, bu mucizeye belki tanık olmuştur belki bunun farkında bile değildir. Fakat belki de başka bir kişi farkındadır. O çalımı gören ve orada bambaşka bir şey kavrayan biri... Bir süpürge savrulmuşunu olmayacak biçimde aşkla ilintilendirebilen biri...

“Süpürgesi yoncadan Emine’
Gayet beli inceden
Ben seni sakınırım Emine’
Yerdeki karıncadan”

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

TANKUT ÖKTEM VE EDİRNE

Zuhal BÜKTEL
Edirne Güzel Sanatlar Lisesi
Sanat Tarihi Öğretmeni

Eserlerinde Atatürk’ü bir kaidenin üzerine yalnız göstermektense halkla birlikte göstermeyi tercih etmiş, Cumhuriyet’in öykülerini yeni nesillere anlatmıştır.

Tankut ÖKTEM 7-Figürlü Heykel-Samsun

Sanatın bir toplumun hayat damarları-ndan birisi olduğunu söyleyerek yolumuzu aydınlatan büyük Ata’mız, sanatın hayatımızdaki önemli rolünü bize göstermektedir. Bu vesileyle her gün önünden geçtiğimiz Bedesten Çarşısı önündeki heykelin kimin eseri olduğunu düşündünüz mü? Dört pehlivanın güç gösterisini anlatan bu heykel, Edirne’de cumhuriyetin aydınlık yönünü gösteren bir simge gibidir ve Heykeltıraş Tankut Öktem’in eseridir. Peki, kimdir Tankut Öktem?

1940 yılında Konya’da doğdu. Çocukluğu- nun geçtiği Edirne’de öğrenimini İstiklal İlkokulu ve Edirne Lisesinde tamamladıktan sonra İstanbul’a gitti. 1965 yılında İstanbul Tatbiki Devlet Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Seramik Bölümü’nden mezun oldu. Daha öğrenciyken Dünya Genç Heykeltıraşlar Yarışması’nda birinci oldu. Okuduğu bölüme asistan olarak girdi. 1980 yılında kurulan Marmara Üniversitesi Heykel Bölümü Başkanlığı’na yürüttü. 1986 yılında profesör oldu. 1999 yılında ise Devlet Sanatçısı unvanını aldı.

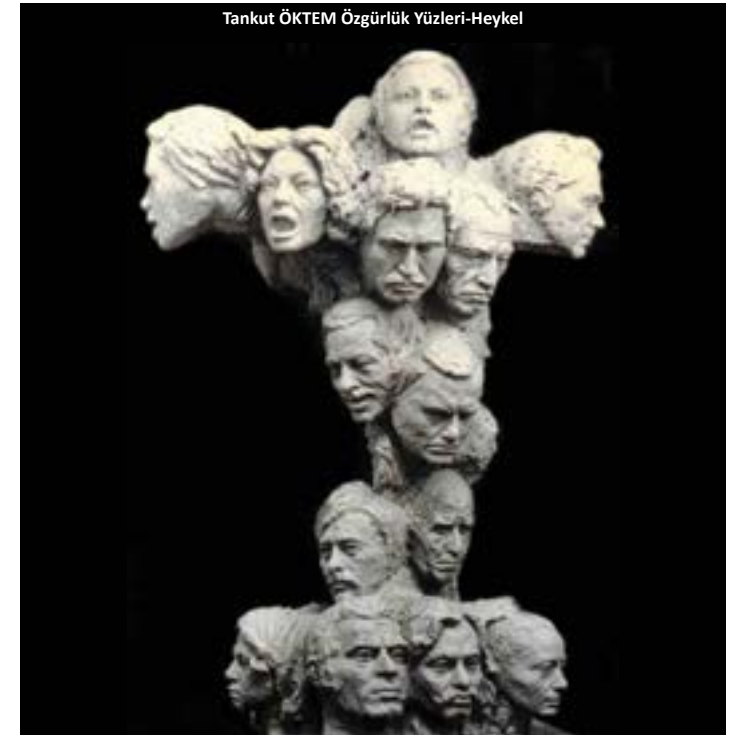
Veteriner olan annesinin teşvikiyle küçük yaşlarda heykel yapmaya başladı. O günleri şöyle anlatır: “Babam benim sanatçı olarak aç kalacağımı düşünerek bir meslek sahibi olmam konusunda beni uyardı ama hayat beni yine güzel sanatlara itti.

Mimarlık Fakültesine yazılmaya giderken şu andaki Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi olan eski Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu önünde otobüs bozuldu. Okulun kapısında gençleri gördüm. Oranın sanat eğitimi veren bir kurum olduğunu öğrenince içimden gelen bir hisle sınava girdim ve kazandım.”

Eserlerinde Atatürk’ü bir kaidenin üzerine yalnız göstermektense halkla birlikte göstermeyi tercih etmiş, Cumhuriyet’in öykülerini yeni nesillere anlatmıştır. Öktem çok ürün veren bir sanatçı olarak da tanınmıştır. Edirne’de mezun olduğu Edirne Lisesi bahçesine bir Atatürk heykeli armağan etmiş, 2007’de İstanbul’da elim bir trafik kazasıyla vefat etmiştir.

Sanat çalışmalarına biçimlendirmelerle başlamış, 1970’lerden sonra natüralist figüratif anlayışa yönelmiştir. Dünya çapında başarılı çalışmaları ve ödülleri olan Öktem’in eserlerinden bazıları şunlardır:

- Mersin Kuvayimillie Anıtı
- Amasya Atatürk Anıtı
- İstanbul Bayrampaşa Fatih Sultan Mehmet Anıtı
- Tekirdağ Saray Atatürk Heykeli
- Milli Eğitim Bakanlığı Başöğretmen Atatürk Anıtı
- Hava Harp Okulu Atatürk Anıtı
- Ankara Kara Harp Okulu Anıtı

Tankut ÖKTEM Özgürlük Yüzleri-Heykel

KAYNAKÇA:
Hüseyin GEZER, “Cumhuriyet Dönemi Türk Heykeli”,
Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 307-310
Sezer TANSUĞ, “Çağdaş Türk Sanatı”, Remzi Kitabevi, s. 328

KÜLTÜR SANAT ŞEHİRİ EDİRNE VE ONUN DIŞARIYA DÖNÜK YÜZÜ

Prof. Dr. Aminbay SAPAYEV
Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı
Balkan Senfoni Orkestrası Şefi ve Genel Müzik Yönetmeni

Edirne ve Balkanlarda sanatseverlerin beğenisine sunulmuş ve büyük yankı uyandırmış olan bu çalışmalar daha sonra meyvesini vermiş ve “Balkan Senfoni Orkestrası” adı altında ilk albüm çalışmasını doğurmuştur.

Sanat, temelinde uygulama olan ve gözle görülür bir nesne olarak ortaya çıkan olgulardan ibarettir. Daha geniş bir çerçeveden ele aldığımızda sanat; toplumsal, düşünsel, bireysel etkileşimlerden şekillenen nesnelere üretir. Bu geniş kavramda sanatın bulunduğu coğrafyadaki yaşayan toplum, sanatçı ve o konuyla ilgili düşünürlerin ortaya koydukları fikirlerin tamamı sanatı, sanat eserlerini ve sanatçıyı her daim etkilemektedir.

Tarihin gelmiş geçmiş en büyük iki imparatorluklarından Roma ve Osmanlı İmparatorluğu'na ev sahipliği yapmış olan güzel şehrimiz Edirne'de “çok kültürlülük ve hoşgörü” üzerinde çok konuşulmuş olduğu kadar sanat ve kültürel anlamda da geçmişten günümüze birçok çalışma yapılmıştır.

Mimar Sinan'ın en gözde eserlerinden biri olarak bilinen ve yakın zamanda UNESCO tarafından koruma altına alınan dünyaca ünlü Selimiye Camisi, Avrupa'nın en iyi müzeleri arasına girmeyi başarmış olan II. Beyazıt Sağlık Müzesi, 1371 yılından bu yana her yıl düzenlenmeye devam eden geleneksel yağlı güreşlerin yanı sıra ağaç işlemeciliği, lake kap ve kutu yapıcılığı, çiçek ressamlığı, kitap kapakçılığı, talik yazı, oyuculuğu ve mezar taşçılığı Edirne sanatının başlıca zenginlikleridir.

Tüm bu saymış olduğumuz görsel sanatlarla birlikte özellikle müzik ve sahne sanatları konusunda da Trakya Üniversitesi bünyesinde 1991 yılında kurulan Devlet Konservatuvarı son 20 yıldır Edirne'ye ciddi bir sanat aktivitesi sağlamıştır. Kurulduğu günden bugüne Emma JOHNSON (İngiliz), Prof. Boris BLOCH (Amerika), Prof. Rudolph PLAGGE (Avusturya), Prof. Dora SCHWAZBERG (Avusturya), Tuluyhan UĞURLU (Türkiye), Fazıl SAY (Türkiye), Prof. Cihat AŞKIN (Türkiye), Münif AKALIN (Türkiye), Prof. Angel STANKOV (Bulgaristan), Prof. Anatoli KRASTEV (Bulgaristan) ve Prof. Bojidar NOEV gibi dünyaca ünlü müzisyenleri Edirne'de sanatseverler ile buluşturmuştur.

Akbank Oda Orkestrası, Moskova Devlet Senfoni Orkestrası, Borusan Filarmoni Orkestrası ve Tekfen Filarmoni Orkestrası'na da ev sahipliği yapmış olmasıyla birlikte kendi bünyesinde de Trakya Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yener YÖRÜK ve Konservatuvar Müdürü Prof. Süleyman Sırrı GÜNER'in desteği ile faaliyet gösteren Balkan Senfoni Orkestrası; kurulduğu 2006 yılından bu yana yurt içi ve yurt dışında Edirne ve Türkiye Cumhuriyeti'ni en iyi şekilde temsil etmektedir. Özellikle son yıllarda Trakya Üniversitesi Rektörlüğünün büyük destekleri sayesinde Bulgaristan (Şumnu, Razgrad, Filibe, Kırcaali), Yunanistan (Atina) ve Romanya'da

(Köstence) çok başarılı konserler gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda Orkestra; Almanya'nın Ahrensbug kentinde 1985 yılından bu yana her iki yılda bir düzenlenen ve 14-18 Nisan 2016'da düzenlenecek olan “Uluslararası Oda Orkestrası Festivali”ne ilk Türk orkestrası olarak davet edilme şerefine nail olmuştur.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Cumhuriyet'in kurulduğu ilk yıllarında dile getirdiği, “Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce musiki kurallarına göre işlemek gerekir. Ancak bu şekilde Türk ulusal musikisi yükelebilir, evrensel musikide yerini alabilir.” sözlerinden ilham alınarak orkestra repertuarında önemli değişikliklere gidilmiş ve kültürümüze özgü birçok türkü ve şiir üzerine polifonik (çok sesli) çalışmalar yapılmıştır. Edirne ve Balkanlarda sanatseverlerin beğenisine sunulmuş ve büyük yankı uyandırmış olan bu çalışmalar daha sonra meyvesini vermiş ve “Balkan Senfoni Orkestrası” adı altında ilk albüm çalışmasını doğurmuştur.

2007 yılından bu yana faaliyet gösteren ve dünyaca ünlü tanınmış şeflerden Cem MANSUR'un da orkestra şefliği ve genel sanat yönetmenliğini yaptığı “Türkiye Gençlik Filarmoni Orkestrası” kapsamında gerçekleşen Berlin, Roma, Viyana, Linz, Essen, Amsterdam ve Layev konserlerine Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'ndan da öğrenciler girdikleri seçmelerle katılmaya hak kazanmış ve bu konserlerde Edirne'yi en iyi şekilde temsil etmişlerdir. Ayrıca Trakya Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, kurulduğu yıldan bu yana bünyesinde yetiştirdiği başarılı öğrencilerini; düzenlenen pek çok uluslararası solo, oda müziği ve orkestra yarışmalarına katılmaları konusunda teşvik ederek önemli başarılarla imza atmalarını sağlamıştır. Bu başarılarından biri; 2008 yılında Mersin'de gerçekleşen “Gülden Turalı III. Uluslararası

Keman Yarışması”nda el yapımı keman ödülü ile onurlandırılan öğrencimiz Merve BİRBİR'in ardından Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde Felix Mendelssohn'un keman konçertosunu televizyon ekranlarında canlı yayında seslendirmesi olmuştur.

Serhat şehrimiz Edirne, her ne kadar tarihî zenginlikleri ve kültür-sanat (müzik, tiyatro, sergi vb.) aktiviteleriyle dolu ve renkli olmuş olsa da şehrin en büyük ve en önemli eksikliklerinden biri tüm Edirneliler tarafından düzenli ve takip edilebilmesi rahat olan merkezi bir kültür sarayının (konser, tiyatro ve sergi salonu) olmamasıdır. Bu sebepten ötürü gerçekleşen birçok sanat aktivitesinin duyurusu pek çok sanatsevere ulaşamamaktadır. Her ne kadar reklam afişi ve internet yolu ile bu duyurular yapılmaya çalışılsa da şehir merkezinde bir kültür sarayının eksikliği, dinleyici ve izleyicilere ulaşım bakımından çok büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Sahnesi ve seyirci kapasitesi büyük ve donanım bakımından (ses akustiği, döner sahne, sahne asansörü, ışıklandırma ve sahne arkası kulislerin konforu vb.) Avrupa standartlarında olması gereken bu kültür sarayı; özellikle hafta sonları alışveriş merkezlerinde veya sinema salonlarında vakit geçirilmesinden ziyade sanata daha fazla yaklaşabilmek adına hem Edirne hem de Edirne halkı için daha fazla aydınlanma sağlayacaktır. Zaten bir yüzü Balkanlara ve Avrupa'ya dönük olan güzel şehrimiz Edirne'ye de en çok yakışan bu olur.

¹Emre ARACI, Ahmet Adnan Saygun Doğu-Batı Köprüsü, YKY Yayınları, İstanbul 2007, s.76

Uzun ISSIGÜN
Edirne Lisesi
Müzik Öğretmeni

NEJAT ATLIĞ İLE MÜZİK ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Öyle büyüklerimiz vardı ki izlemek şöyle dursun, “Biz içiyoruz bu müziği” diye ifade ederlerdi. Öyle bir toplum vardı.

▼ Onda da bir şeyler var.” demiş. Gece yarısından çok sonra geldi babam o gece eve. Uyandırdı beni. Biraz sevdiğimden sonra gözleri yaşlı, “Sen de keman çalıyormuşsun.” dedi. Sonra derslere başladık babamla. Nota öğrenmeye başladım. Nota öğrenince müzik zevkim değişmeye ve gelişmeye başladı. Notayla şarkıları geçmek daha kolay oldu. Lisede arkadaşlarıma konserler verdim bu salonda. Edirne Lisesinde okudum. O zamanlar Türk müziği sosyal alanda ve sanat alanında en yüksek seviyeye ulaşmıştı. Bugünkü gibi müzik türleri yoktu. Halk müziği bile gelişmemişti. Sırf Sanat müziği, Türk müziği, Fasil müziği şeklinde faaliyetler yapılırdı.

▼ O zamanlar etkilendiğiniz kişiler kimlerdi? Size yardımcı olan ve yol gösterenler var mıydı?

Annem çok güzel sesli bir hanımdı. Babamın bildiği bütün eserleri bilirdi. Bu müzik zevkini annemle babamdan aldım. Annemden şarkı öğrenirdik. Pedersahi bir aile yapısı olduğundan babama pek sokulamazdık. Ama o olaydan sonra (kemanın telini değiştirdiğim zaman) babamla beraber çalışmaya, eserleri icra etmeye başladık. Türkiye’de Türk müziği en yüksek durumunu yaşıyordu. Toplum, Türk müziği ile büyüyordu yani. Halk müziği pek gelişmemişti. Muzaffer Sarısözen sayesinde tüm yurttaki türküler notaya alındı. Bunun gelişmesi de 1950’den sonra oldu. Ama Türk müziği, 1930’la 1955-60 arasında en yüksek seviyeye çıkmıştı. Bizim okuduğumuz şarkıları toplum aşağı yukarı bilirdi. Başka bir müzik türü olmadığı için de hayat, Türk müziği ile geçirdi.

▼ Türk müziğindeki arabesk esintiler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Bizim müzik birtakım kalıplara göre icra edilir, tamamen ilmi bir biçimde. Her makamın ayrı bir dizisi, ayrı usûlü vardır. Yani arada çok büyük farklılık vardır. Arabeskin bugün yayılmasında Orhan Gencebay etkili olmuştur. Orhan Gencebay’ın da iki sene burada mazisi vardır. O zaman askere gitmemişti daha. Bende fotoğrafları var kendisinin. Bağlamasıyla konsere iştirak etti. Babam epey uğraştı onunla, ona nota öğretti. Arabesk bizim zamanımızda bu kadar yaygın değildi. Bir radyoevinde Muzaffer Sarısözen’in idare ettiği türküler falan vardı. Ama o da türkü kalıbında... Sonra bu, çok sesli duruma döndü. Arabesk çıktı Orhan Gencebay gibi bestekârlarla. Ama bize ters geliyor tabii yapısı. Biz hiç zevk alamadık o müzikten. Bizimki sanat hâkimiyeti çok fazla olan bir müzik türü.

▼ Edirne’de kurduğunuz korodan bahsedebilir misiniz? Edirne Klasik Türk Müziği Devlet Korosu’nun kurulma aşamaları nasıl oldu?

Edirne Musiki Derneği, 1952’de kuruldu. Ben o zaman üniversitede okuyordum. Amcazadem Vedat Atlı, doktor olarak Edirne’ye gelmişti. Dernek kurulmuş ama faaliyetleri kısır. Musiki Derneği’nin şefi amcazadem Vedat Atlı tambur çalardı. 1955 yılında tahsilim bitince Edirne’ye döndüm. Bu sırada Vedat Atlı da Amerika’ya gitti. Dernek bana kaldı. Ben de 1950’den 1960 yılına kadar Dernek’i idare ettim. 1960 yılında babam emekli olup Edirne’ye yerleşince Dernek’i babama devrettik. Ben de keman sanatçısı olarak faaliyete devam ettim. Babamın İstanbul’a kardeşimi okutmaya gitmesiyle Dernek tekrar bana kaldı. 1964 yılından bu yana faaliyetlerimiz devam etti. Giderek de faaliyetlerimiz gelişti. Mesela bayan eleman koroya zor gelirdi. Biraz tutuculuk vardı. İki üç kişi buluyorduk sadece. Fakat Eğitim Enstitüsü kurulduktan sonra sporcu olduğum yıllardan talebem Burhan İşcan orada müdür muvafıydı. Enstitü’deki kızları koroya göndermek istediğini belirtti. Kızları koroya katılmasıyla karma ve daha büyük bir topluluk meydana geldi. Ben bütün işlerimi terk edip kendimi Dernek’te tamamen müziğe verdim. Böylece faaliyetler daha ilmi bir şekilde başladı. Yıllar yılları kovaladı. Ünal Erkan Bey, vali olarak Edirne’ye atandı. Kendisi hem spora düşkün hem de Türk müziğine aşina biriydi. Konserimize gelmişti. Ayda bir toplantılarımız da olurdu. Tüm konserlerimize de katılırdı. Kendisi İstanbul’da da valilik görevi yapmıştı. Orada müzik otoriteleriyle tanışmış. Bir gün telefon etti. Faaliyetlerimizi takdirle izlediğini, Edirne’de büyük bir sanat gösterdiğimi ve bunu taçlandırmayı istediğini belirtti. Edirne Devlet Korosu’nu kurmak istediğini söyledi. Kültür Müdürü’ne verdiği talimatla benim Kültür Bakanlığına müracaat etmemi sağladı. 1990-1991 senesinde müracaatımızı hazırladık. 1993 yılında Koro kuruldu. Vali Bey, benim yanımda Namık Kemal Zeybek’i (Kültür Bakanı. Vali Bey’in Siyasal Bilimler’den sınıf arkadaşımıymış.) aradı. Ondan müracaatımızı takip etmesini istedi. Ama o ara hükümetin sıkıntılı döneminden dolayı müracaatımız bir bir buçuk sene kadar sünen altında kaldı. Sonra bir ziyaret esnasında – Güzel Sanatlar Müdürü Edirne’ye anıt (Sarayçı’ndeki Şehitler Anıtı) için gelmişti. - Vali Bey müracaatımızı hatırlattı bu sırada. Beni de tanıştırdı Vali Bey. Böylelikle müracaatımız devreye girdi ve Resmi Gazete’de yayımlandı. Yurt genelinde koro için imtihanlar açıldı. Bu imtihanlar sonunda saz ve söz sanatçısı olarak 38-40 kişilik personel sağlandı. Salon temininde zorluklar yaşandı. Bu arada Vali Bey de Diyarbakır’a tayin olmuştu.

▼ Üniversite eğitiminizi hangi alanda yaptınız?

İktisat okudum ben. Eşim de hukuk okudu. Edirne Lisesi’ni beraber bitirdik. Üniversiteye beraber gittik. Son sınıfta da evlendik. Çocuklarımız oldu. Eşim, kendi mesleğini yapmadı. Ziraat Bankası’nda çalıştı. Oradan emekli oldu.

▼ Koro şefliğine atanma sürecinizi anlatır mısınız?

Edirne Korosu kurulduğunda ben şeflik için aday gösterildim. Müracaatımı yaptım tabii. Bana bir yazı geldi. “Nejat Atlı, şefliğiniz onaylanmıştır.” şeklinde. Üç sene koro şefliği yaptım. Altmış beş yaşında emekli oldum. Mehmet Özel, kadro almam için çok çalıştı. Ama hükümetin tasarruf tedbirlerinden dolayı kadro alınamadı. Altı ay daha misafir şef olarak çalıştım. Koronun mali işleriyle ilgili yapılması gerekenler için İstanbul’dan onay alarak bir

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

süre idare ettik. Ama o da zor oluyordu tabii. Sonra başka bir şef geldi. Ayhan Bey... Bu süreçte de korodan ayrılanlar oldu. Şefliğim zamanında Halk Eğitim’de konserler verirdik ve 450 kişilik salona 700 kişi gelirdi. Sanat çevremiz konserlerimize iştirak ederdi. Boş yerlere sandalye koymak zorunda kalırdık.

▼ Geleneksel Türk sanat müziğinin alt yapısı ile günümüz Türk müziğini karşılaştırır mısınız?

Biz klasik üslupta yetiştiğimiz için bizim klasiğin halk tarafında türü vardır: fasıl türü. Biz klasik ve fasıl türünde yetişmişiz. Bunlar eğitim isteyen faaliyetlerdir. Zamanımızın müziğiyle alâkası yok. Mesela her makamın ayrı bir tavrı, ayrı bir usûlü, ayrı bir yorumu var. Bunlara çok büyük emek vermek gerekir. O yüzden arada sanatsal yönden de büyük farklılıklar var. En azından makam farkı var. Aşağı yukarı icra edilen 30-35 tane ana makam vardır. Bunların seyri ayrıdır. Mesela kardeş makamlar vardır: hüzzam makamı, seghah makamı, müstear makamı... O kadar küçük farklılıkları vardır ki bunların ancak işin içine girenlerin anlarsınız makamın zorluğunu. Ama arabesk müzikte bunların hiçbirini olmuyor. Fakat müzik kültürü o kadar yozlaştı ki herkes o tarafa yöneldi. Belki Devlet Korosu da o yüzden izleyici bulamıyor. 1945-1960 seneleri... O zamanlar saat altıda Ankara Radyosu’nun fasıl programı vardı. Bir de “meydan faslı” olurdu. 35-40 tane sazın iştirak ettiği ve 8-10 okuyucusu olan fasıllar... Bunların fasıl dizileri olurdu. Belli programları yoktur. O an içlerine ne doğuyorsa o şekilde program yapılırdı. Türk toplumu da bunları büyük bir zevkle izlerdi. Öyle büyüklerimiz vardı ki izlemek şöyle dursun, “Biz içiyoruz bu müziği” diye ifade ederlerdi. Öyle bir toplum vardı. Şimdi bundan çok uzaklaştık.

▼ Geçmişten günümüze Edirnelilerin Türk sanat müziğine yaklaşımı ile ilgili görüşleriniz neler?

Edirne, bu yönden büyük bir şansa sahip. Burada ne kadar yeni müzik türü olsa da bizim eski müzik türüyle uğraşan yöreler çok var. Ben Devlet Korosu’nu kurduğum vakit çocuklara (koro sanatçılarına) bu durumları anlattım. O zaman bu kadar yozlaşma yoktu. Ama öyle bir yere geldiniz ki siz Edirne’nin her kasabasında musiki dernekleri, çalan topluluklar vardır. İçlerinden belki güldüler bu duruma, ufacak yerde de olur mu diye. Bir gün dönemin bakanlarından biri Meriç ilçesinde konser vermemizi istedi. Programa bizi yazdılar. Orada salon var mı diye Kaymakam’la konuştum hemen. Çünkü Devlet Korosu’nu götürüyorsunuz oraya. “Devlet sanatçısıyınız, aklınıza kötü bir şey gelmesin!” diye çocukları da uyardım. O zaman Meriç de gelişmemiş tabii.

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

Çeltikten başka bir şey yok. Trakya'nın her tarafında musiki dernekleri vardır. Belki orada da rastlarız, diyerek içimden geleni söyledim çocuklara. Otobüsle gittik Meriç'e. İlçeye girişte "Müziyenler Kiraathanesi" yazısını gördüm. "Dur!" dedim şoföre. Durdu. "İşte Müziyenler Kiraathanesi!" dedim. Burada da topluluk var demek. Orada güzel bir konser verdik. Güzel de bir salon yapmışlardı. 1944'te büyükannemlerin yanında Yeniimaret'te oturuyordum. Çünkü babamın tayin olduğu yerde lise yoktu. Bu nedenle Edirne'ye geldim. Lise talebesiyim. Ziraat Bankası'nın karşısındaki o meydanlıkta büyük ahşap kiraathaneler vardı. Geçerken bir baktım, "Müziyenler Kiraathanesi" yazıyor. Köhne bir yer. O kiraathaneye müziyenlerin ismi konulmuş. Bir de eski ekmek fırını vardı çarşıda. (Şimdi orası büyük bir manav dükkânı oldu.) Orada da müziyenler kiraathanesi vardı. Çünkü bizim müzik saraylardan sonra ancak kiraathanelerde olur. İstanbul'da talebeyken Sirkeci'de Borsa Kiraathanesi vardı. Büyük, bin kişilik, borsa binasının altındaydı. Pazar günleri 1.00'den 10.00'a kadar bütün müziyenler orada. Bu anlattığım zamanda da Türk fasıl müziği en şaşıla dönemindeydi. Ancak radyoda dinleyebildiğimiz büyük üstatları 40-50 kişilik kadroyla sahnede seyrederdik. Yıllar sonra ağabeyim Radyo Müdürü olduğunda tanışma fırsatımız da oldu hepsiyle.

▼Günümüzde yorumunu en çok beğendiğiniz saz ya da ses sanatçısı var mı?

Ben klasik müzik yaptığımdan Ankara Radyosu'nun solistleri bile beni tatmin etmiyor. Beni etmediği gibi hanımı da hiç tatmin etmiyor. Hanım, benim bildiğim kadar eser bilir. O sayede bu

konuda iyi anlarız. Beni tatmin edecek maalesef bir sanatçı yok. Mesela radyoda kısa dalgada öyle solistler çıkıyor ki şarkının ne güfte ne beste anlamını veriyor. Gazel atar gibi bağırış, çağırış... O kadar kuvvetli bağırmaıyla güzel okuyor zannediyor. Hocaları da, "Sen nasıl okuyorsun?" demiyor. Müzik tavrı çok değişti artık. Bizim müziğimiz, duyguyu hissettiren bir müzik. İnsanın duygusunu harekete geçiren bir müzik. Biraz acılı falan diyorlar ama neşesi de var, acısı da var.

▼Günümüz gençlerine, öğrencilerimize önerileriniz var mı Türk müziği ile ilgili?

Ben ayrı bir kültürden geliyorum. Bugünkülerin durumu apayrı. Müziğe ulaşmaları da kolay. Bizde nota zorluğu vardı. Ben babamdan kalmış notalarla bu zorluğu çekmedim. Türk müziği şarkılarını temin etmek, zorunlu bir şey. Nota öğrenmeliler. Bir de usûl ağırlıklıdır Türk müziği. Bu ikisi olmalı ki Türk müziği öğrenilsin. Makamlar birbirinden çok farklı. Mesela hüzzam makamı... Hüzzamın çeşitleri vardır: hüzzam, segâh, müstear... Bunların o kadar incelikleri vardır ki işin içine giremezseniz hangisi olduğunu bilemezsiniz. Uşşak makamında da vardır kardeş makamlar. Bazısının diyez ve bemolleri aynı olmasına rağmen şarkının seyrinden fark eder. Çok incelikleri var. Hatta ağabeyim anlatmıştı şunu: Avrupa'ya Devlet Korosu'nu konsere götürdüğünde gelen müziyenler büyük dikkatle izlemişler konseri. "Kulağımıza bizde olmayan sesler geliyor, falso mu yapıyor bunlar acaba?" diye sormuşlar. Bizde 9'da 1 ses bile kullanılır. Batı müziğinde ise tam ses, yarım ses var. Ağabeyim izah etmek zorunda kalmış hocalara. O şekilde dinlemişler yani.

▼Hâlâ bir şeyler çalıyor musunuz?

Bazen ut bazen keman... Esas keman çalarım ben. Çalmak için de çevreye gerek var. Eskiden eşimiz, dostumuzla birlikte toplanıp çalar, söyledik.

▼Özellikle ut ya da kemanla çalmayı sevdiğiniz bir parça var mı?

Ben makam severim. Mesela segâh, hüzzam. Bu ikisi kardeş makam. Ayırt etmek ancak şarkının seyrinde olur. Rast, mahur makamı. Bunlar da ağabey kardeş gibi. Ana makamlar çok içlidir. Bende de etki yapmış. Biri hareketlidir, biri daha duygusaldır bu makamların.

▼Çocuklarınız ya da torunlarınızdan müzikle ilgilenen var mı?

Maalesef yok. Evimiz müzikhol gibiydi. Çocuklar böyle bir ortamda büyüdüler ama hiç duygulanmadılar herhalde. İki de Avrupa'nın o rock müziğini dinlediler. Torunlar da aynı. Benim kardeşim var benden on beş, ağabeyimden on sekiz yaş küçük. O bize göre daha şanslıydı. Çünkü onun çocukluğunda babam emekli olduğundan artık evdeydi. Ama onun da müzik kulağı yok. Türk müziğini anlamaz. Bir şarkıyı baştan sona bilmez.

▼Eşiniz enstrüman çalıyor mu?

Hayır. Ama benim bildiğim bütün eserleri bilir. Hatta hataları da hemen söyler.

Fotoğraf: N.Dilek ALTAY

▼Sporcu kimliğinizden bahseder misiniz?

Futbol oynadığım zaman Trakya'nın en büyük futbolcusuydum. Edirne Lisesine 1944'te geldim. Leyli talebeler hâkimdi. Edirne'nin nüfusu harpten dolayı azalmıştı. Büyükannemler de Antakya'ya gelmişlerdi harp nedeniyle. Harpten sonra Edirne'ye döndüler. Büyükbabam öldüğü için yalnız kalmışlardı. Babama mektup yazıp beni yanlarına göndermesini istedi. Varlıklılıydılar ve başlarında erkek olmadığı için korkuyorlardı. Edirne Lisesinde kuvvetli bir takımımız vardı. Benim de ilk gençlik yıllarım... Liseler arası futbol şampiyonası vardı. Lise ikide okuyorum o zaman. Bir de Canpolat adında bir arkadaşım vardı. Benden büyüktü. Liseler Arası Türkiye Şampiyonası'na gittik. Fenerbahçe Stad'ında maç yaptık. İdareciler, Canpolat'la beni seyretmiş. Canpolat kaptandı. Kaptanlık sonra bana geçti. Haydarpaşa Lisesiyle maç yapıyoruz. Onların takımın dört beş tanesi Fenerbahçe'de oynuyor. 6-4 yenildik. Canpolat'ı idareciler çağırıp, "Santrforla seni transfer edelim, Haydarpaşa Lisesine alalım." demişler. Sonra Tekirdağ'da babam Jandarma Komutanı iken Fenerbahçeli yönetici beni tavsiye etmiş başkana. Fenerbahçe takımıyla yaptığımız maçta 1-1 berabere kaldık. Beni 1949'da İstanbul'a götürdüler. Lisansım olmadığı hâlde İstanbul'da hususi maçlarda oynadım. Ben Galatasaraylı olduğum için üniversiteye gidince Galatasaray'da oynadım. (1951-1952) Bir buçuk sene orada oynadım. Adalet Battaniyeleri'nin fabrikası futbol takımı kurmuştu. Bir arkadaşımın oraya geçtik. Bir iki sene oynadım. Okul bitince Edirne'ye geldim. Burada amatöre oynamaya, takım yetiştirmeye başladım. Kırk yaşına kadar futbola devam edeceğimi düşünürken sakatlık geçirdim. Dizim parçalandı. Daha sonra yöneticiliğe başladım. Kulüp yöneticiliği yaptım. Ama müzik, her zaman oldu hayatımda.

▼Bize zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

Ben de teşekkür ediyorum.

BİLİNÇLİ BİR SANAT EĞİTİMİ İLE ÇOCUKTAKİ YARATICILIĞIN GELİŞTİRİLMESİ

Yrd. Doç. Dr. Ayfer UZ
Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Resim-İş Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Başkanlığı

Sanat eğitimi, bireyin bütüncül gelişimi için eğitimin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Değişimin çok hızlı yaşandığı günümüzde çağa ayak uyduran yapıcı ve yaratıcı bireyin yetiştirilebilmesi için bilinçli bir sanat eğitiminin ve sanat eğitimcisinin önemi büyüktür.

Yaratıcı düşünme, tasarlama sanat eğitiminin önemli hedefleri arasında olmakla birlikte sanat eğitiminde özellikle eleştirilen önemli bir yönü yaratıcılık eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitimin kalıplara dayandırılması yaratıcılığın geliştirilmesini engelleyen en büyük sıkıntılardan biridir. Her bireyde yaratıcıdır ve yaratıcılık eğitimle geliştirilebilir. Amaç; estetik duyguları gelişmiş, duyarlı, sorgulayan, olumsuzluklara tepki gösteren, kendini tanıyan ve geliştirebilen üretken, sorunlara çözüm üretebilen yaratıcı insanın yetiştirilmesidir. Bu da özellikle yaratıcılığı ön plana çıkartılmış gelişmiş bir sanat eğitimiyle ve bilinçli sanat eğitimcileriyle gerçekleştirilebilir.

SANAT EĞİTİMİ

Sanat eğitimi, genellikle bugün okullarda "Görsel Sanatlar" dersi karşılığı olarak kullanılır. Önceki yıllarda dersin adı "Resim-İş" dersi olarak adlandırılmış, günümüzde ise, bu ismin dar bir anlamı kapsamı nedeniyle "Görsel Sanatlar" dersi olarak değiştirilmiştir.

Nimet Keser sanat eğitimi; "bireyin zihinsel, duygusal, bedensel eğitim bütünlüğü içinde estetik duygularının geliştirilmesi, yeteneğinin olgunlaştırılması ve yaratıcılığın artırılması için yapılan eğitim çabası" olarak tanımlar (Keser, 2005, s.295). Bir başka ifadeyle Galip Türkoğlan sanat eğitimi; bireyin duyu, düşünce ve izlenimlerini anlatabilmede yeteneklerini ve yaratıcılık gücünü estetik bir düzeye ulaştırmak amacı ile yapılan tüm eğitim çabası olarak değerlendirir (Türkoğlan, 1984, s.14). Sanat Eğitimi Nevide Gökaydın'ın ifadesi ise "yaratıcılığı hedef alan sanat eğitimi asla (yaygın bir biçimde uygulanan) taklitçilik değildir. Aksine; sezmenin, düşünmenin, araştırmanın, denemenin, çözümlemenin ve sonuçlandırmanın ortak çabasıdır"(Gökaydın, 2010, s.24).

ABD'li eğitim felsefecilerinden Harry S. Broudy sanat eğitiminin genel eğitim içindeki yerine vurguyu şöyle yapar. "Amacımız sadece her öğrenciyi sanatçı yapmak değildir. Ancak her öğrencinin var olan yaratıcılığını geliştirmek için eşsiz bir araç olarak sanatı kullanmaktır" (Özsoy ve Alakuş, 2009, s.41). Gerçek ilerleme sadece bilim ve teknikte gelişme değil, aynı zamanda yaratıcı gücün gelişmişliğidir. Biçim duyarlılığı gelişmemiş, estetikten yoksun düşünce dünyası ve eğitim boştur, sığdır, tekdüzedir. Plastik sanatlar eğitimi ders olmanın ötesinde daha başka anlam taşımaktadır. Eğitimden sorumlu herkesin, gençlerimizin sanat yoluyla eğitilmelerini, "geleceğimizin eğitimi" sorunu olarak görebilmeleri gereklidir. (Gencaydın, 1993, s.9).

Resim dersleri en genel algıyla; gözü ve eli eğittiğine inanılır. Gözü eğitmek görmeyi öğrenmek ve görsel düşünceyi geliştirmek demektir. Görmeyi öğrenmenin en iyi yolu ise sanatla uğraşmak, resim yapmak, ürün ortaya koymak, kısaca sanat etkinliğinde bulunmaktır. Bununla birlikte sanat eğitiminin hedefi çok daha geniştir; "öğrencilerin algısal ayımsama yetilerini (melekelerini) geliştirmek, düşüncelerini görsel biçimlere dönüştürmelerine yardım etmek, onlara sanatın dilini öğretmek, kendi kültürleri ile sanat yapıtları arasındaki ilişkileri değerlendirmelerini sağlamaktır.

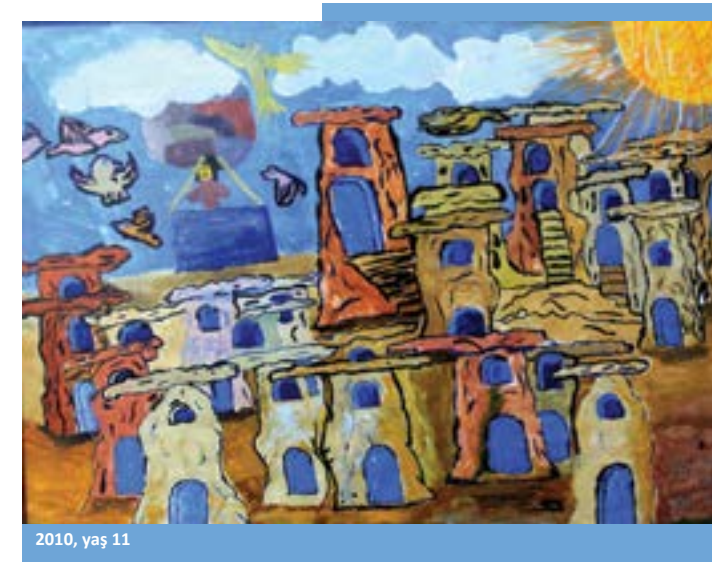
2010, yaş 12

Bugün sanat eğitiminde ağırlıklı özgürce sanat yapmaktan çok, sanatı öğretmeye verilmiştir. Bu bağlamda hedef yalnızca sanat yapan uygulayıcılar değil, sanattan tat alan, sanatı çözümleyebilen, kültürü özümseyebilen bireyler yetiştirmektir" (Özsoy ve Alakuş, 2009, s.47).

YARATICILIK VE SANAT EĞİTİMİNDE ÇOCUKTA YARATICILIĞIN GELİŞTİRİLMESİNİN ÖNEMİ

Yaratıcılık : Sadece sanatsal süreçlerde ya da sanat eğitimi ve öğretimine ilişkin etkinliklerde rol oynayan bir yeti olmayıp, insan yaşamının tüm yönlerinde yer alan temel bir yetenektir (San, 1985, s.9). Yaratıcı düşünme, tasarlama sanat eğitiminin önemli hedefleri arasında olmakla birlikte, sanat eğitiminde özellikle eleştirilen önemli bir yön yaratıcılık eksikliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağımızda özellikle her alanda önemle üzerinde durulan Yaratıcılık nedir? Sorusunu Nuray Sungur'un tanımıyla "sorunlara; bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma; güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma, ya da eksikliklere ilişkin denenceler geliştirme, bu denenceleri değiştirme ya da yeniden sınama, daha sonrada sonucu ortaya koymadır" (Sungur, 1992, s.20). Yaratıcılık çağımızın en önemli kavramlarından biri olmuş ve her alanda ön plana geçmiştir. Çağa yön veren, geleceği şekillendiren yaratıcılığı gelişmiş insanlardır.

Sanat eğitimi, tutucu, bağımlı, kalıplaşmış, yaratıcı ve özgür olmaktan uzak olmamalıdır. Bağımsız düşünen, düşüncelerini özgürce ifade edebilme olanağı ve imkanı bulabilen öğrencilerin sanat verimi artacaktır. "Bilgi depolanmasına yönelik öğretmen merkezli eğitim yerini, öğrencilerin soru sorduğu, araştırma, deneme- yanılma yöntemlerini kullandığı yaşayarak öğrenmeye bırakmalıdır. Eğitim öğrenci merkezli olmalı, öğretmen, yönlendirme, ortam hazırlama, gerektiğinde bilgilendirme konularında aktif olmalıdır... çocuklarımız çoğunlukla hata yapmaktan, yanlış cevap vermekten korkan, çekingen, sürekli ezberlediği için okumaktan sıkılan, kendine güvensiz yetişmektedirler" (Buyurgan ve Buyurgan, 2007, s. 29).

2010, yaş 11

Yaratıcılık, gelişimci eğitim yaklaşımında öğrenmenin değişme ve değiştirmenin, uyumun ilk koşulu olarak görülür. Öğrenme ve gelişme diğer bir ifadeyle deneyimi yaşantıya çevirme ve çevreye uyum çevreye doğrudan ilişkiye bağlıdır. Bu da ancak özgür davranış ve yaratıcı düşünme yoluyla gerçekleşir. Bunun için çocuğun önündeki engelleri ortadan kaldırmak ve davranışlarında, düşüncesinde, akıl yürütmesinde özgür bırakmak gerekir (Dewey, 1938). Eğitimdeki kalıplar yaratıcılığı engellere, özgür ve yaratıcı düşünmenin önündeki engelleri bir başka ifadeyle kalıpları, kaldırmak önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğun kendisini resimle ifade ederken, düşüncesini korkusuzca resimleyebilme cesareti verilmelidir. Düşüncesi, ifade biçimi engellendiğinde çocuk daha bağımlı hale gelecek ve her yapmak istediğini danışmaya başlayacaktır. Çocukları kötü yapma korkusu, yeteneksizim sonucuna çok kolay götürebilmektedir. Yine bu durum; çocukların sanata karşı ilgisini azalttığı gibi yeteneğini ve cesaretini de kolayca kırabilmektedir. Çocuğun naif bozulmamış duyu dünyasının resimsel yansımalarını coşkuyla yaratıcılığa ve sanatsal sevgiye dönüştürülebilir. Çocuğun dünyasını, çizgisel gelişimini bilen, duyarlı ve bilinçli bir öğretmen çocuk resimlerinin uyum, estetik, doğallık içinde özgünlüğün bir bütün içinde tadına varacak, hatta o anlatım dünyasındaki zenginlikten beslenecektir. Çocukların düşünmeye, araştırmaya, buluşa sevk edilmesi ve düşüncelerini özgürce ifade edebilme olanağı ve imkanı verilmesi yaratıcılığın geliştirilmesi için son derece önemli olmaktadır.

Sanatsal yaratıcılığın öğrenmeyle gelişmeyeceği görüşü yaratıcılığı engelleyen etmenler arasında görülebilir. Bu yaklaşımda iki yönlü engel vardır. Birincisi; her çocuk yaratıcıdır dışardan bir etkiyle bunun geliştirilmesine gerek yoktur. İkincisi; yaratıcılık doğuştandır, dışardan her hangi bir çaba bunu etkilemez düşüncesidir (Kırışoğlu, 2002, s.179). Sanat eğitimi yalnızca yeteneklilerin eğitimini kapsamaz, bu yanılgıyı kaldırmak eğitimin görevidir. Bu yanlış anlaşılma nedeniyle çocuklar veya yetişkinler; resim çizmeyi sevmediği ya da yeteneksiz olduğunu düşündüğü için plastik sanatların bütün güzelliklerinden kendini yoksun bırakmakta, sanata karşı ilgisiz kalmaktadırlar. Bu düşünceye göre, yetenek insanda adeta doğuştan var olan bir ödüldür. Halbuki sanat öğretilebilir yeteneklerde geliştirilebilir. Pestalozzi'nin eğitim anlayışına göre "yeteneklerin geliştirilmesi, bilgiyle doldurulmaktan daha önemlidir" (Gencaydın, 1993, s.5). Sanatın doğuştan gelen bir yetenekle ve yeteneklilerin eğitimi olarak düşünmek çocukta yaratıcılığın geliştirilmesine engel oluşturmaktadır. "Günümüzde sanatın salt sezgi ya da duyu alanla ilgili olmadığı ve öğretilebilirliği görüşü bilimsel araştırmalarla kanıtlanmıştır. Sanatsal düşünce ve davranış biçimlerinin geliştirilmesinde, yönlendirilmesinde eğitimin gerekliliği tartışılmaz bir gerçek olmuştur (Ünver, 2002, s. 6). Her insan doğuştan yaratıcıdır, ama gelişimi için çevresel faktörler önemli rol oynar. Günümüzde yaratıcılık kavramı salt sanatın değil bilimin de gerekli ve de önemli bir dinamiğidir. Yine yaratıcılığın eğitimle geliştirilebileceği kabul edilmiş bir görüştür (Balci, 2004, s379).

Sanat eğitiminde olumsuz eleştirilerle olumsuz davranışlar pekiştirileceği unutulmamalı en önemlisi çocuk yeteneksizim, olmuyor, yapamıyorum duygusuna kapılıp öğretmene bağımlı hale getirilmemelidir. Bu durumda sanatın yetenek işi sonucuna varan çocuk resim yapmaktan kaçınacak ve ilerde sanatı sevgisi

ve ilgisi kazandırılmamış yetişkinlerin giderek artan gurubuna katılacaktır.

Sanat kendine özgü amaçlarla gerçekleştirilmesine rağmen farklı disiplinlerden beslenen çoğulcu bir alandır. Ayrıca bütün sanat dalları birbirini etkiler. Bu nedenle yaratıcılığımızı olumlu yönde etkileyen bir diğer husus bütüncül bir sanat eğitimidir. Eğitim sistemi çocuğun bütün sanat dalları ile tanışmasına, bilgilenmesine ve kendini farklı sanat dallarıyla ifade edebilmesine yeterince imkan ve olanak vermelidir. Sanat eğitimi, bütün sanat dallarını içine alacak şekilde çocuğun hayatında yer aldığı anda bütüncül ve sağlıklı bir gelişmede sağlanmış olacaktır.

Öğrencinin hayal gücünü harekete geçirecek konu ve tema, öğrenciye tanınan araştırma, düşünme ve tasarım süresi, öğrenciye sunulan sanata ilişkin bilgi ve deneyim imkanları, eğitimcinin alan, meslek bilgisi ve deneyimi yaratıcılığı etkileyen etmenler arasında sayılabilir. Eğitim, öğretim sürecinde öğrencilerin içten, anlamlı buluşlarının, çalışmalarındaki özgün ipuçların değerlendirilmesi de yaratıcılığı geliştiren olumlu adımlar olarak düşünülebilir (Kırıçoğlu, 2014, s.17). Görsel sanatlar eğitiminde; uygulama, deneme, ürün ortaya koyma son derece önemlidir. Ayrıca hayal kurabilme, farklı düşünebilme ve düşüncelerini özgürce ve kendi doğallığı içinde resimle ifade edebilme rahatlığı ve özgüveni öğrenciye verildiğinde yaratıcı olma yolunda ilerlemeye devam edilecektir. Bununla birlikte çocuğun kendine özgü doğasını koruyarak sanat eğitimi verilirken, diğer taraftan bu eğitimde dersler plansız, örgütlenilmemiş, araştırma yapılmamış, amaç ve hedefler belirlenmemiş serbest dersler olarak düşünülmemelidir. Özellikle eğitimde ne, niçin, nasıl öğretilecek sorularına yanıt aranmalı, yöntemler bulunmalı, amaçlar belirlenmelidir.

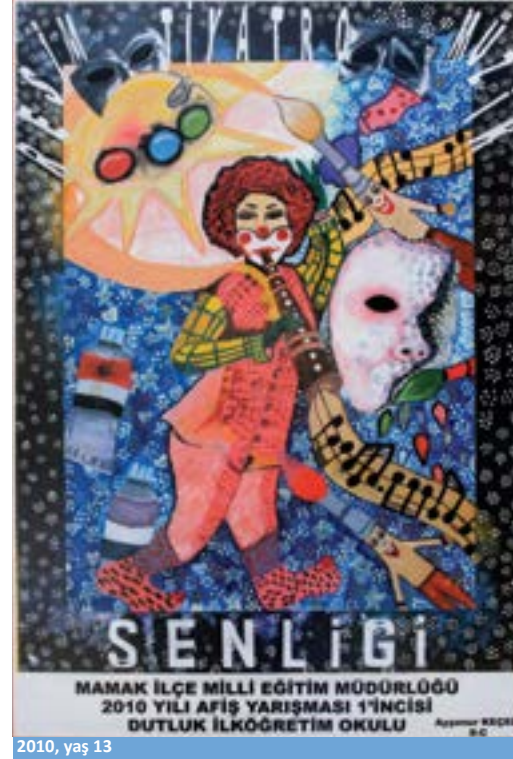
Değişen ve gelişen dünya düzenine, çağa göre sanat eğitimi de yeniden şekillenmiştir. "Sanat eğitimindeki değişimler, toplumdaki bilimsel, teknolojik, kültürel, siyasal değişimlere de bağlıdır. Aynı biçimde bir toplumsal kurum olarak 'okul' da, bir toplumsal bilim ve düşünce olarak 'eğitim' de değişime uğrayacaktır ve uğramaktadır.

Bu sürekli değişimler karşısında sanat eğitimcisinin kendini yetiştirmesi gerekmektedir. Öğrenimi sırasında öğrendiklerini, düzenlenin temeli kabul edip, bu temeli sürekli denetlemek ve sürekli yenilikler eklemek zorunda olduğunun bilincinde olmalıdır.... Sanat eğitimcisi belli konuları, içerikleri ve belli yöntemleri niçin seçtiğini temellendirebilmeli, hangi kuramlara dayandığını bilmelidir" (San, 2010, s. 201-202).

SONUÇ OLARAK:

Ahmet Cemal iyi bir sanat eğitimi, o eğitimi başarıyla tamamlayan ama sanatçı olmayanlara ne verebilir? Sorusunu şu şekilde yanıtlamıştır: "Düşüncede ve uygulamada bundan böyle yola estetiğin rehberliğinde çıkmayı; sanatın boyutlarıyla da düşünebilmeyi; insanoğlunun sanatla da eğitilebileceği bilincini" (Cemal, 2002, 52). Herkes için sanat eğitimi işte bu nedenle önemlidir. Eğitim her evresinde sanat eğitimi olmalı ve sanat eğitiminin genel eğitim içindeki önemini aileler, okul, öğretmenler, yöneticiler çok iyi bilmelidirler ve bu bilinçle eğitim yapılandırılmalıdır. İşte o zaman insanlar hayatlarına bilinçli bir şekilde sanatı katarlar ve bundan büyük bir haz duyarlar.

"Sürekli deneyim, derin düşünme, yaratıcı eylem süreci içinde sanat bireyin düşünme alanını genişletir, yaşamını anlamlaştırır ve kişiyi daha değerli ve yaşanılır bir dünya kurmaya yöneltir" (Kırıçoğlu, 2014, s.9). Yaratıcılık yaşamın her alanında olması gereken çağın en büyük değerlerindedir. Üretken, yaratıcı bireyi yetiştirebilmek için eğitim bütünlüğü içinde sanat eğitiminin payı oldukça belirgindir. Bireyin tüm yönlerini geliştirmeyi hedefleyen bir eğitimle bilgiyle aydınlanan öğrenciler, sanatla estetik yönlerini ve duygusal yönlerini geliştirerek, hayata daha esnek bakmasını öğrenecekler ve dana nitelikli insan olma yolunda ilerleyeceklerdir. Bu gelişmişlik düzeyine ancak, bilinçli, doğru, yeterli ve yaratıcılığa önem veren gelişmiş bir programla ve mesleğinde uzman bilinçli nitelikli eğitimcilerle ulaşılabilir.

KAYNAKLAR

- BALCI Sibel. (2004). Temel bir Yaklaşım Olarak Sanat Eğitimi. Resim-İş Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar. 28-29-30 Nisan. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi II. Sanat Eğitimi Sempozyumu. Ankara.
- BUYURGA Serap ve Ufuk. (2007). Sanat Eğitimi ve Öğretimi. İkinci baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- ÇEMAL Ahmet. (2002). Sanat Eğitimi Üzerine Notlar. Anadolu Sanat. Sayı: 13. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- GENCEYDİN Zafer. (1993). Sanat Eğitimi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- GÖKAYDIN Nevide. (2010). Temel Sanat Eğitimi. İstanbul: BTYM. Yayınları.
- KESER Nimet. (2005). Sanat Sözlüğü. Ankara: Ütopya Yayınları.
- DEWEY, J., (1938). Experience and Education. New York: The Macmillan Co.
- KIRIŞOĞLU Olcay Tekin. (2002). Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak. Ankara: Pegem Yayınları. s. 168'deki alıntı.
- KIRIŞOĞLU Olcay Tekin. (2014). Sanat Bir Serüven. Birinci Baskı, Ankara: Pegem Yayınları.
- KIRIŞOĞLU Olcay Tekin. (2002). Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak. Ankara: Pegem Yayınları.
- ÖZSOY Vedat ve ALAKUŞ Osman. (2009). Görsel Sanatlar Eğitiminde Özel Öğretim Yöntemleri. Birinci Baskı. Ankara: Pegem Yayınları.
- ÜNVER Erdem. (2002). Sanat Eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- SAN İnci. (1985). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- SAN İnci. (2010). Sanat Eğitimi Kuramları. 3. Baskı, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- SUNGUR Nuray. (1992). Yaratıcı Düşünce, Ankara: Özgür Yayıncılık.
- TÜRKDOĞAN Galip. (1984). Sanat Eğitimi Yöntemleri. (2. Basım). Ankara: Kadioğlu Matbaası.

SINIRLARI AŞMAK

Fotoğraf: Enver ŞENGÜL

Hasbiye Şükran ÇATIK KARADAĞ
Edirne Yusuf Hoca Ortaokulu
Türkçe Öğretmeni

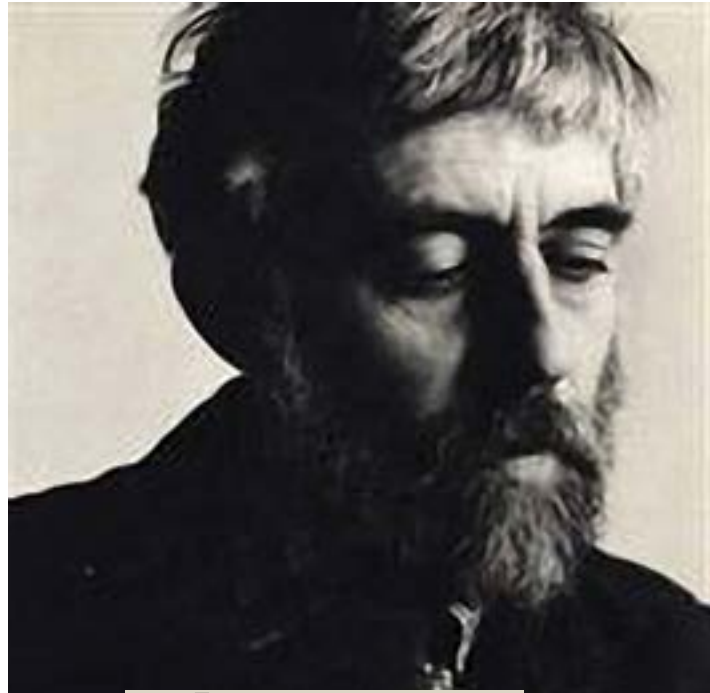
Bu sınır kapılarında ne Pomakçanın pasaporta ihtiyacı vardır ne de Arnavut böreğinin. Edirne'nin sokaklarında dolaşırken bir sinagog çıkabilir önünüze yıkılmaya yüz tutmuş olsa bile, bir Bulgar kilisesinin çanı kulaklarınızı doldurabilir.

Sınırları vardır ülkelerin, şehirlerin, köylerin... Bazısını sarp bir dağ çizer, bazısını nazlı nazlı akan bir nehir veya engin bir deniz. Sınırlar çizilir çizilmesine ama bu sadece toprağın aidiyetidir. Ne oynanan oyun bilir sınırları ne türküler ne lezzetler ne de inançlar. Sınır tanımaz onlar, sınırlar set çekemez önlerine. Onlar sınırları aşar. İşte bu yüzden ki aynı coğrafyada diz vururken zeybek, sirtakinin ayak sesleri de vardır aynı yerde. Anadolu türküsünün yanında bir Ermeni türküsü de duyulur dumanlı dağ başlarında. İki kültürün de bir 'Sarı Gelin' i vardır. Bir başkası kemençenin eşlik ettiği bir Laz ezgisisidir Karadeniz'de.

Her parçası bir kültür mozaigidir Türkiye'nin. Bu mozaigin bir parçası da Edirne'dir ve kendi içinde o da bir mozaiktir. Edirne'nin tarihine, coğrafyasına baktığımızda Balkanlara yakınlığıdır ilk dikkat çeken. Tuna'nın, Arda'nın, Meriç'in suları; farklı farklı kültürlerin ezgisini taşır köpüren sularında. Uzun süre Türk hâkimiyetinde kaldığı için her ne kadar Türk kültürünün ağırlığı hissedilse de bu serhat şehrinde, adı üstünde serhat şehridir işte, farklı kültürlere de kucak açar sınır kapıları.

Bu sınır kapılarında ne Pomakçanın pasaporta ihtiyacı vardır ne de Arnavut böreğinin. Edirne'nin sokaklarında dolaşırken bir sinagog çıkabilir önünüze yıkılmaya yüz tutmuş olsa bile, bir Bulgar kilisesinin çanı kulaklarınızı doldurabilir. Kakava şenliğindeki ezgiler, oyunlar ısıtabilir içinizi sıcacık, Roman kültürünün rengine, bohemiğine hayran kalırsınız oracıkta.

Bir gökkuşağıdır Edirne'de yaşam, renk renk uyum içinde. Peki, nedir bu rengârenkliğün, bu uyumun sırrı? Sanırım sihirli kelime: hoşgörü... Aynı coğrafyada renk renk çiçekler, farklı dinler, farklı kültürler... Hepsinin can suyu da yine hoşgörü... Bu kültürleri, farklı ezgileri, inançları, lezzetleri bir arada harmanlayan; barış ortamı içinde bir arada tutan yine hoşgördür. Eee, ne de olsa Mevlana'nın torunlarıyız biz! Hoş görmek erdemini gösterebildiysek bir parça bile olsa Mevlana'nın ve daha nice atalarımızın öğütlerinin payı vardır bu mozaikte. Hoşgörünün şemsiyesi altında bir arada yaşayabilmek dileğiyle...

KİM BU İLHAN KOMAN ?

“Aslında sanat, insanın bilinmeyene doğru çıktığı bir serüvendir. Sanatçı, devamlı kendisini yenileyebilmelidir.”

Prof. Dr. Hasan Berke DİLAN
Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Ana Bilim Dalı Başkanı

İlhan Koman'ın Hayat Serüveni

1921'de Edirne'de doğan İlhan Koman, 1946 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun oldu. 1947-50 yılları arasında Fransa'da, Académie Julian ve l'École du Louvre'da çalışmalar yaptı. İlk sergisini Paris'te açtı. 1951-1958 yılına kadar İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretim üyeliği yapan Koman, daha sonra İsveç'e gitti ve hayatının sonuna kadar orada yaşadı. 1986 yılında öldü.

İlhan Koman'ın Sanat Serüveni

1951-1958 yılları arasında Akademi'de öğretim üyeliği yıllarında İlhan Koman'ın demir heykel çalışmalarına ağırlık verdiği görülür. 1959 yılında İsveç'e yerleşti. Bu ikinci dönemde, demir heykellerin ayrıştırma-sentez dönemi öne çıkar. Üçüncü dönemde ise yeni geometrik türevler ve yel değirmenleri gibi bilimsel buluşlar üzerine çalıştığını görmekteyiz.

İlhan Koman'a göre sanat nedir?

“Bir nesnenin sanat olması için has, öz, gerçek olması gerekir. Sanatta tek ölçü budur. Sanatın kopya, özentî, taklit olmayan, kendi kendine bir olay olması gerekir. Bu, küçük veya büyük de olur, obje de eşya da olur, figüratif veya non-figüratif de olur. Bütün sorun tek ve gerçek olmasıdır... Bir de Racine'in sanatı tarifi vardır: 'Sanat, hiçbir şeyden bir şey yapmaktır.' Ben bazen çalışmamdan memnun olmayınca kendi kendime küfür ve alayla Racine'in lafını tersyüz edip, 'Şimdi bir şeyden hiçbir şey yaptın be mübarek adam!' derim. Aslında sanat, insanın bilinmeyene doğru çıktığı bir serüvendir. Sanatçı, devamlı kendisini yenileyebilmelidir.”

İlhan Koman için Söylenenler

- Maddenin iç yapısını araştırır, bulgularını dışsallaştırır.
  - Yerçekimi yasası ile kıyasıya çekişir.
  - Yontularında basınç ve baskının daima karşısındadır.
  - Doğa-insan, insan-insan ilişkisinde yeni bir yaklaşımın peşindedir.
  - Dikey biçimlerin dirilik gücüne dayanarak, ölümün yataylık eğilimine meydan okur sürekli.”
- Abidin Dino (Milliyet Sanat, 1981)

“Sanatçının kendisiyle, ustalığı, inceliği, eğitimi ve kültürüyle tanıştığınızda, sesinin sıcaklığını işittiğinizde, yaptlarındaki şiddet kıpırtılarına şaşmamak mümkün değildir.”

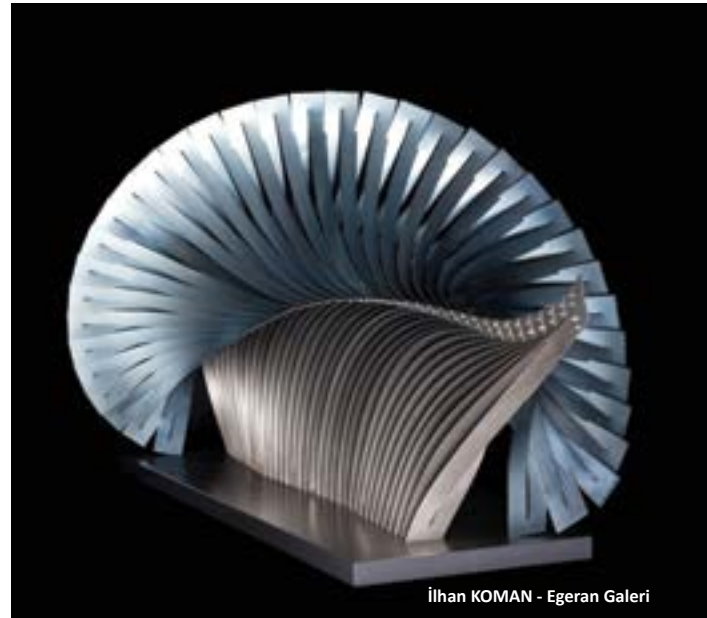
Pierre Guéguen (Aujourd'hui, 1961)

“İlhan Koman'ın eserleri İsveç heykeline şiir ve mizah duyguları ile kaynaşmış el maharetleri ve keşifler akımı getirmiştir.”

Louise O'Konor ve Beate Sydhoff (Dagens Nyheter ve Svenska Dagbladet, 1987)

Eserlerinin Yer Aldığı Müzeler

- Resim ve Heykel Müzesi, İstanbul
- Moderna Museet, Stockholm
- Museum of Modern Art (MoMA), New York
- Palais des Beaux-Arts de Bruxelles
- Seattle Art Museum, Seattle, Washington
- Museo J. Battle, Montevideo, Uruguay

İlhan KOMAN - Egeran Galeri

BAŞTAN BAŞA EDİRNE

Dolaştım baştan başa Edirne'yi
İçime çektim şanlı tarihini
Karşımda heybetiyle bir sanat eseri
Mimar Koca Sinan'ın Selimiye'si.

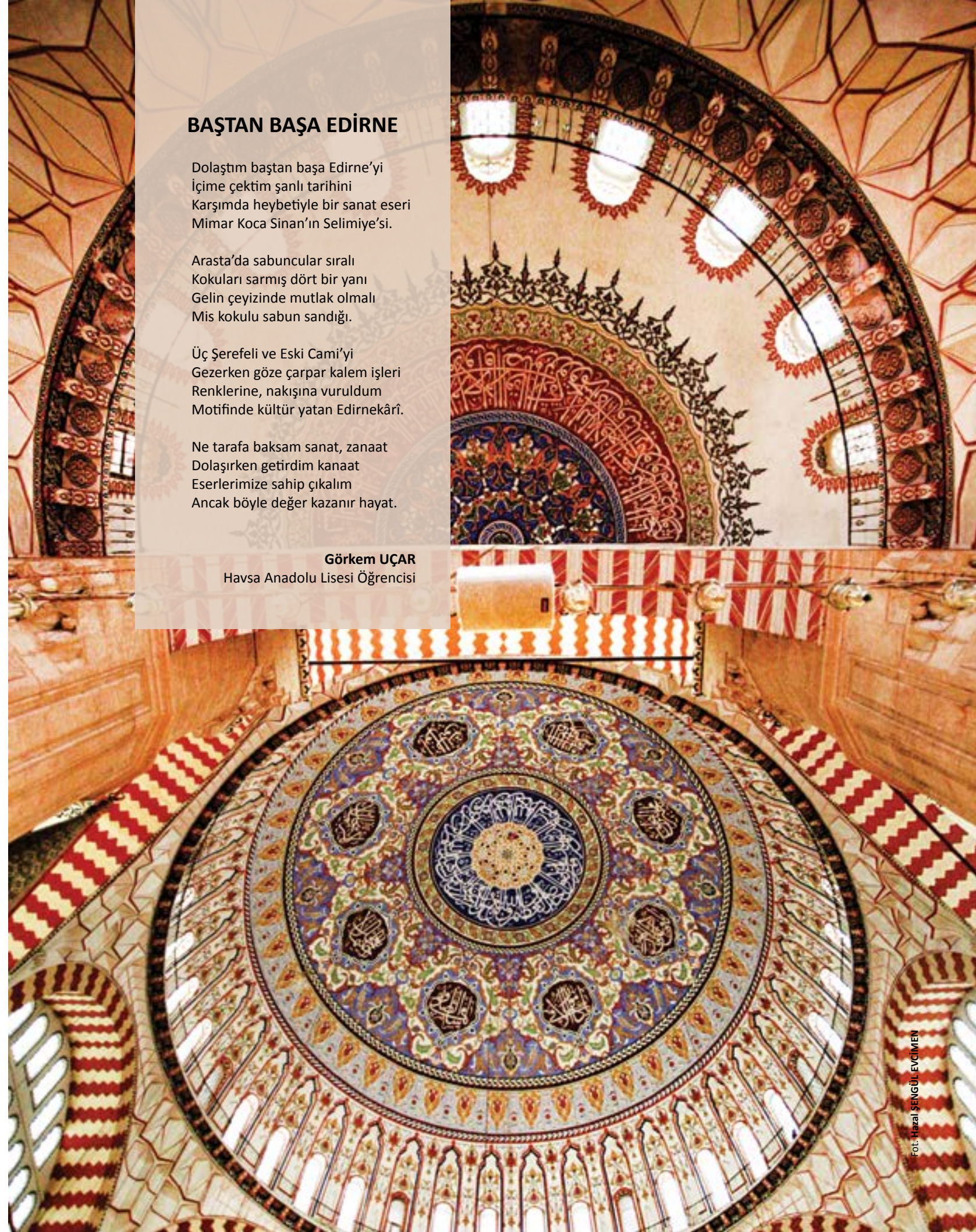
Arasta'da sabuncular sıralı
Kokuları sarmış dört bir yanı
Gelin çeyizinde mutlak olmalı
Mis kokulu sabun sandığı.

Üç Şerefeli ve Eski Cami'yi
Gezerken göze çarpar kalem işleri
Renklerine, nakışına vuruldum
Motifinde kültür yatan Edirnekârî.

Ne tarafa baksam sanat, zanaat
Dolaşırken getirdim kanaat
Eserlerimize sahip çıkalım
Ancak böyle değer kazanır hayat.

Görkem UÇAR

Havsa Anadolu Lisesi Öğrencisi

TARİHTEN İZLER

Serkan SUGÖZLEYEN

Edirne Anadolu İmam-Hatip Lisesi Sosyal Bilgiler Öğretmeni

1 Ocak 2005

Türk lirasından 6 sıfır atıldı. Yeni Türk lirası (YTL) tedavüle girdi.

1 Nisan 1564

İlk "1 Nisan" şakaları Fransa'da yapılmaya başlandı. Bu yıl değiştirilen takvime göre eski yılbaşı sayılan 1 Nisan, yerini yeni yılbaşı 1 Ocak'a bırakmaktaydı. Nisan'ın ilk günü yeni yıl kutlamaya alışmış olan halk ve yeni takvim uygulamasını beğenmeyenler, çeşitli şakalar yapmaya başladı. Fransızlar, bu şakalara "Poisson D'avril" (Nisan balığı) adını verdi.

6 Ocak 1926

İstanbul'un nüfusunun 1.022.495 olduğu açıklandı.

12 Nisan 1993

Türkiye İnternet'e bağlandı.

20 Ocak 1942

Askerlik süresi üç yıla çıkarıldı.

23 Nisan 1979

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ilk kez kutlandı.

1 Şubat 1989

Milli futbolcu Tanju Çolak, Monte Carlo'da düzenlenen törende Altın Ayakkabı ödülünü aldı.

5 Mayıs 1955

Türk Kadınlar Birliği'nin girişimiyle her yıl mayıs ayının ikinci pazar gününün Anneler Günü olarak kutlanmasına karar verildi. TKB, Nene Hatun'u yılın annesi seçti.

4 Şubat 2004

Facebook kuruldu.

11 Mayıs 1811

Siyam ikizleri diye anılacak Chang Bunker ve Eng Bunker kardeşler doğdu. Karınlarından yapışık olan ikizler, yüz binde bir görülen bu doğumun isim babası oldular. 63 yaşında öldüler ve 18 çocukları oldu.

27 Şubat 1863

Türkiye'de bilinen ilk resim sergisi İstanbul Atmeydanı'nda açıldı. Serginin açılmasına Sultan Abdülaziz destek verdi.

13 Mayıs 1277

Karamanoğlu Mehmet Bey, Konya şehrini Karamanoğulları topraklarına kattı ve Türkçeyi resmi dil ilan etti.

24 Mart 1923

Mustafa Kemal Paşa, Tıme dergisine kapak oldu.

4 Haziran 1898

Pehlivan Koca Yusuf, ABD dönüşünde, 'La Bourgogne' adlı geminin Atlas Okyanusu'nda batması sonucu yaşamını yitirdi.

28 Mart 1930

Türkiye hükümeti yabancı ülkelere Türkiye'deki şehirleri için Türkçe adlarını kullanmalarını resmen talep etti. Bu tarihten sonra Posta İdaresi, Angora veya Constatinople olarak adreslenmiş mektupları Ankara ve İstanbul'a ulaştırmadı.

23 Haziran 1939

Hatay'ın Türkiye'ye katılmasına ilişkin antlaşma, Ankara'da imzalandı.

29 Mart 1968

Türkiye'de ilk böbrek nakli, İstanbul'da Doktor Atıf Taykurt ve ekibi tarafından gerçekleştirildi.

25 Haziran 1993

Tansu Çiller, Türkiye'nin ilk kadın başbakanı oldu.

Şenay ÖZKAN

Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi

Dil ve Anlatım / Türk Edebiyatı Öğretmeni

NEME

LAZIM

Bir kolunu veya bacağını kırdı diye bırakıp gittiğimiz ya da öldürdüğümüz bir insan olabilir mi hiç? Şimdi yıkılıyorlar diye bu eski, buram buram tarih kokan, hayat kokan, yaşanmışlık kokan evleri yıkmalarına nasıl razı olabiliriz ki?

Ben yapamam; o kibrit kutuları gibi üst üste dizilmiş, samimiysiz apartmanlar; sınırları o çirkin binaları dikenler tarafından çizilmiş bahçelerde, birbirini görse selam vermeyi bırakın birbirini tanımayan komşular arasında yaşayamam ben. Benim yaşayacağım yerin adı mahalle olmalı. Bakkalını, manavını, fırınını, kasabını, berberini, kuaförünü, imamını, mahalledeki ilkokulun öğretmenini, postacısını, çöpçüsünü, kahvede aylak aylak oturan işsizini, simitçisini, sebze meyve satan satıcısını, sokaklarda koşturan çocukları, karşı komşu Ayşe Tezveyi, arka sokaktaki Ahmet Beyleri tanımalıyım ben.

Gece gece insanın aklına nereden gelir bu düşünceler? Böyle düşünceler günlük koşturma sırasında gelmez ki elbette gece gelir. Benimki de laf... İşim gücüm bitmiş, kafamı dinlemek için çekilmiş köşeme, elimde sıcaklığıyla içimi ısıtan çayım, pencereden köhnemiş mahalleli izlerken ve gecenin sesini dinlerken gelmeyecek de aklıma ne zaman gelecek mahalle?

Endişeliyim aslında, sebepsiz değil kafamın karışıklığı. Kentsel dönüşümün bu kadar gündemde olduğu bir zamanda şehrin en eski mahallesinde yaşıyorum. Al işte... Arka pencereden görünen eski evden bir parça daha koptu büyük bir gürültüyle. Kentsel dönüşümün gereğine tam inanacağım zamanda dönüp kendime, geçmişime, mahalleme bakıyorum. Bir kolunu veya bacağını kırdı diye bırakıp gittiğimiz ya da öldürdüğümüz bir insan olabilir mi hiç? Şimdi yıkılıyorlar diye bu eski, buram buram tarih kokan, hayat kokan, yaşanmışlık kokan evleri yıkmalarına nasıl razı olabiliriz ki? Kafam iyice karışıyor.

Kendimi gecenin seslerine bırakıyorum. Günün en sevdiğim saatleri. Gündüzün şerri gecenin hayrından iyidir, derler; yalan bence. Gece güzeldir. Bir parça örtüdür, her şey için. Kötülükler için, iyilikler için... Bir parça da gerçekliktir aslında. İnsanların en doğal oldukları saatlerdir. İçinde ne varsa ortaya koyduğun, kendinle yüzleştiğin, insanların gerçek yüzlerini gördüğün saatler...

Yatsı ezanı az önce okundu. Birazdan mahallenin camisi boşalacak ve camiden çıkan erkekler evlerine döndükten sonra mahallem gerçek seslerine ve yaşantısına kavuşacak.

Hacı Amca en son geçiyor yine her zamanki gibi. Biraz geri çekileyim. Beni burada görürse tövbelerle başlayan bir cümle mırıldanarak başını sallayıp tespini şaklatır yoksa şimdi. Mahallenin bütün karısına kızına beçlilik eder Hacı Amca'mız. Bütün mahallenin namusu çok şükür sayesinde yerindedir. O olmasa hepimiz kendimizi dağıtmış, gitmiştik şimdiye kadar. Hacı Amca bu kadar herkesi korur kollar, görür bilir de kızı Hasibe'yi nasıl hiç görmez, ona hep şaşırırım doğrusu. Hasibe'nin de yeteneğini takdir etmek gerekir aslında. Koca bir mahallenin kızları bir Hasibe etmeyiz. Hepimiz en ufak suçlarında Hacı Amca'ya yakalanırız da bunca yıldır o bir kez yakalanmadı. Bekliyorum. Birazdan Hacı Amca pijamalarını giyip yatağına girdikten on dakika sonra Hasibe de geceliğinin üzerine aldığı ince bir şalla bahçeye çıkacak. Elbette bir de misafiri olacak. Aşağıdaki mahallede yeni bir market işletmeye başladılar, adı Hüseyin. Haftada iki üç gece Hasibe'nin bahçeye misafir gelir. Günahları boyunlarına. Ben karışmam. Her şeyi bilir, görürüm. Neme lazım. Benden çıkmasın da... Gerçi çıkacağı mı kaldı? Bütün mahalle çalkalanıyor. Hacı Amca'm uyuyor bu saatlerde.

Mahallede elin eteğin çekildiğini gören bakkalımız da kepenkleri indirip içerideki ışıkları biraz kıstı. Dışarıdan görünsün istemiyor galiba. Bir bakkal gecenin bu saatinde, kapıları kapalı, ışıkları kısık ne yapar acaba içeride? Ben bilmem. Artık pirinci mi islatır, mercimeğe taş mı katar, tartının ayarıyla mı oynar... Öyle şeyler söylüyor mahalleli ama ben bilemem. Artık günahı boynuna. Aman, benden çıkmasın da...

Memur İhsan Bey mi o? Ay bu adam da iyice iki kat oldu. Ne yapsın garibim, maaşı yetmeyince iş çıkışı ikinci bir işe gidiyor işte. Ancak bu saatte gelebiliyor evine, yazık adama ya... Zavallı bu kadar çalışıyor da kıymet bilen mi var ki? Nerdeeee... Oğlan sözde eve katkısı olsun diye sanayide bir işe başladı demişlerdi geçende ama kaçıyor, gitmiyordu. Futbola merak salmış diyorlar. Bütün gün top peşinde eskittiği ayakkabılara yetişmiyor adamcağızın maaşı. "Ustam haftalığı bu hafta da vermedi baba." diyor inandırıyor garibi. Kızının haline hiç girmemek gerek. Sözüm ona liseye gidiyor. O nasıl okula gitmek! Makyajı başka, saç başka... Maşallah her gün bir başka arabalı genç getiriyor okuldan. Seviyorlar tabi arkadaşlarını, yardımsever çocuklar (!) Gerçi mahalleli öyle demiyor ama aman amannn... Bana ne?

İşte mahallemize gecenin geldiğinin, saatin gece yarısını geçtiğinin habercisi: Köşedeki iki katlı, eski, yıkılmaya yüz tutmuş, sarı boyalı ahşap evin kapısı hızlı hızlı vurulurken yanına bir de sarhoş narası eklendi mi -Heytttt!!! Aç ulan kapıyı!- saat on ikiyi çoktan vurmuş demektir. Maşallah saat gibi adam, hiç şaşmaz. Titrek bir kadıncağz olan, kendi gölgesinden bile korkan Selma kapıyı açacak, kocasını içeri soktukten sonra iki basamaklı merdivenlerin en üstünde durup başını sokağa uzatacak, sağa sola bakacak bir gören, duyan var mı diye. Yok, hiç kimse duymadı. Bununki de akıl. Adam bir saattir kapıyı yıkıyor, mümkün mü duymamak. Değil elbette ama yarın sabah hepimiz duymamış gibi yapacağız. Hatta ardından evden bağırış sesleri yükselecek, dövmesin diye yalvaran bir kadın sesi duyulacak, buna ağlayan çocuklar da eklenecek ama biz yine hiçbir şey duymayacağız. Mahallemizde herkes huzur içinde uykusunda... Yarın sabah herhangi bir komşuda sabah kahvesini içerken Selma'nın yüzündeki morlukları da görmeyeceğiz biz ama o açıklama gereği duyacak. Dün akşam kapıya çarptı yaa... Geçmiş olsun, diyeceğiz içtenlikle. İnalarak... Bana kayacak Selma'nın gözleri. Bilir gece uyuyamadığımı. Duydum mu, gördüm mü diye içi içini yer ama utanır soramaz. Ben de demem bir şey neme lazım, karı koca arasına girilmez. Bugün kavga ederler, yarın barıştılar mı senden kötüsü olmaz.

Bu mahallenin gece kuşlarından biri benim. Perdenin arkasından sabahlara kadar mahalleyi dinlediğim geceler olur. Bilirler, bilirim. Bir de mahalleye yeni taşınan şu öğrenci oğlan. Kime, kimseye bulaşmaz. Sessiz, sakin bir şey. Saygılı da. Sabahlara kadar ne yapar bilmem. Ders çalışır herhalde diyorum. Bakıyorum, dinliyorum, çözmiyorum. Bir insanın hiç mi sesi olmaz. Bu yaşıma geldim bu mahallede böylesini ilk defa görüyorum.

Mahallemizin bir başka renkli siması da karakolun başkomiseri Ayhan Bey. Gerçi o gündüzleri pek renkli değil. Esnafıyla, sakiniyle, çoluğuyla, çocuğuyla bütün mahallenin saydığı ama bir o kadar da korktuğu bir isimdir Başkomiser Ayhan. Hepimiz aman yanlış bir yapar da karşısına çıkar mıyız diye korkudan ölçerek atıyoruz

adılarımızı. O kadar sert ki anlayın işte. Eğer karşısına suçlu olduğuna inandığı biri geldiye bağırması yola taşar ve o an oradan geçiyorsanız suçluymuşçasına bacaklarının titrediğini hissedersiniz. Oysaki akşam olup da Başkomiser Ayhan evine gelince hele bir de üniformasını üzerinden çıkardıktan sonra dünyanın en sakin, en mülayim, en neşeli, en sevecen, en babacan adamı olur çıkar. Çocuklarıyla ilgilenirken, eşiyile mutfakta birlikte akşam yemeklerini yaparken ettikleri sohbetleri gören ertesi gün bu adamın mesai başlamasıyla birlikte canavara dönüşeceğine hayatta inanmaz. İşte gecenin en güzel sesleri de Başkomiser Ayhan Bey'in evinden gelir. O evden aile sesleri gelir. Neşeli çocuk sesleri, mutlu insan kahkahaları... İşte o zaman içim cız eder. İmrenirim bu mutlu aileye. Allah mutluluklarını daim eyler inşallah. Aman nazar falan değer neme lazım...

Hah, bak işte Hasibe eve dönüyor. Babası birazdan sabah namazına kalkacak.

Sessizlik... Mahallenin en sessiz saatleri bunlar. Çocukları, eşimi uyutup elime çayımı aldıktan sonra mahallelinin gerçek yüzünün oynatıldığı hayat filmi de bittikten sonra en sevdiğim saatler bunlar. Son fincan çayımı da bu sessizlikte içtikten sonra huzurla yatağıma gitme zamanı gelmiş demektir. Hacı Amca da geçer birazdan, görmesin beni burada.

Eskiden bu pencerenin önünden ayrılırken içimde tarifsiz bir huzur olurdu. Geceleri severim ben. Gerçeklerin, yeni bir hayatın başlangıcıdır geceler. Kimse bilmez boş sokaklar neler gizler. Kimlerin, hangi yüzleri sergilenir gecelerde ben bilirim.

Şimdi bana "Gel senin evini yıkalım, yerine kibrit kutularını sana ev diye yutturalım, sen orada yan tarafta kim kavga etti, kim birbirine âşık, gelen geçen kim bilmeden, sabah kahvelerinden mahrum, yol iz görmeyen küçük bir bahçeye mahkûm küçük balkonunda yaşa." diyorlar. Hiç olur mu böyle şey? Olmaz tabi, olmaz bilirim ama neme lazım benden çıkmasın. Öyle asilik yapar gibi... Büyüklerimiz bilir elbet, onlar ne derse biz de kabul edeceğiz artk. Hacı Amca evini verimkârmiş. Bakkala bir market, Hacı Amca'ya da sitedeki Kuran Kursunun işletmeciliğini vaat etmişler. Öyle diyorlar, günahları boyunlarına. Aman benden çıkmasın da... Neme lazım...

BİR GÜN

Özlem GÜZELHARCAN

80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi / İngilizce Öğretmeni

Burada insan gittikçe yalnızlaşıyor. Ne içimize derin derin çekebileceğimiz temiz bir havamız ne de çocukken oynayabileceğimiz alanlarımız var. Çocukken de gençken de yaşlıyken de mutsuz burada.

Anneannem, güne kahvaltısız başlamanın iyi olmadığını söyler dururdu hep. Gün içinde yapacağımız her şeyin gücünü bu ana yemekten almışız. Direncimiz artar, çabuk yorulmazmışız. Midemiz bulanmaz, başımız ağrımazmış. Sanırsınız ki bu kadın; gençlik yıllarını tıp fakültesi amfilerinde geçirmiş, anatomi kitapları okuyup ezberlemiş, sağlıklı beslenme ve sağlıklı yaşam alanında uzmanlık sınavı vermiş, önce kendi bedenini, sonra da ülkesinin ulaşabildiği diğer güzide insanlarını ve ruhunu refaha kavuşturmuş, ama hayır, anneannemi hiç okula göndermemişler aslında. Hiç kitap yüzü görmemiş anneannem. Akranları okula gidip sırasıyla Ali'ye, Veli'ye, Emel'e ve Işıl'a emirler verirken o; köyünde ekmek yapmış, hayvanlara bakmış, bahçeyi süpürmüş, evin duvarlarına kireç sürmüş, bütün bunları yaparken de arada hasta annesine ve iki küçük kardeşine bakmış. Bir iki defa doktora götürebilmişler annesini, o zaman da doktor ona,

"Annene iyi bak Ayşe, yemesine dikkat etmeli." demiş. Anneannem de çocuk ya, soruvermiş:

"Nasıl dikkat edelim Doktor Bey?"

"Yani iyi beslenmeli annen. Ne bileyim, pekmez, bal yesin kahvaltıda, süt için bolca, peyniri, yumurtayı eksik etmeyin sofranızda." demiş.

Ayşe, erken kalk. Ayşe ılık süt iç.

Anneannem iki sene içinde annesini kaybetmiş ama sabahın ilk ışıklarıyla birlikte kardeşlerinin önüne ne yapıp edip ballı pekmezli kahvaltıyı koymayı yıllar boyunca hiç ihmal etmemiş. Ne zamandır seni dinlemiyorum anneanne. Bilmem, beni oralardan izliyor musun? Eğer izleyebiliyorsan kim bilir neler diyorsun? Ne zaman güne kahvaltısız başlasam tiz sesin kulaklarımı çınlatıyor ve ben birkaç yıldır tıpkı bugün olduğu gibi evden dışarı kulaklarımı kaşıyarak çıkıyorum. Hiç kızıp da daha çok bağırma kalkışma sakın. Sen bıraktın bırakalı bu dünya çok değişti. Her gün değişiyor. Artık insanlar çok aceleci. Herkesin işi başından aşkın, o kadar aşkın ki kendimize ayıracak vaktimiz yok. Öyle senin dediğin gibi eş dost toplantıları da yapamıyoruz artık, olsa olsa iş yemekleriyle gönlümüzü şenlendiriyoruz. Yemekten sonra tatlı niyetine sigara içeriyoruz. Merak etme, sigarayı azalttım. Artık eskisi kadar çok içmiyorum. Belki beni biraz daha geç karşılayabilirsin orada. Ortalama seksen yıl yaşayacağımı varsayarsam geriye kalan elli beş yılımı günde sadece iki sigara içerek geçirdiğimde, günde bir pakete yakın sigara içen "eski ben"den daha uzun yaşayabileceğimi fark ettim. Kişisel gelişim çağındayız anneanne, sağlık kurallarımızı kendimiz belirliyoruz ve bu konuda oldukça başarısızız!

Günümün aksiliklerle geçeceğinin ilk işareti bana artık binmekten usandığım halk otobüsünde geldi. Evden biraz daha erken çıkabilme marifeti göstermiş, hızla otobüs durağına koşmuş, birkaç kişinin sırasını -maalesef- çalmış, aceleyle otobüsün önüne atmıştim kendimi. Kırmızı, gürültüyle açılan bir kapı: Binilir. Şoför yine suratsızdı. Olsun, uykusuz olmasından iyidir. Baktım, hemen arkasındaki koltuk boş, şehirlerarasında çalışsa bir numara ile onurlandırılacak bir koltuk. Oturdum, yerleştim, çantamı önüme aldım ve bakışımı hemen sola yönlendirip yorgun şehri seyretmeye başladım. Sisli sokakların, aceleci, suratsız insanların o sokaklardaki koşturmacasının içinde tam zevkime göre bir hüznün bulmuştuym ki sarı siyah çizgili, kafasında antenleri olan sevimsiz bir cüsse

yanıma geliverdi, bütün keyfimi kaçırdı, hüznlerimi kovaladı, beni şehirden çekip hayatın gerçeklerine, halk otobüsünün içine çekti yeniden. Yanımdaki kadın bana bir bakış fırlatarak "Ay, bu mevsimde ne işi var arının burada böyle?" dedi, sorudan çok sitem tonlamasıyla ve sağ olsun, ekledi de "Dikkat et kızım."

Nedense çok sık başıma gelir böyle olaylar. Ne zaman cam kenarına geçip uzaklara dalmak istesem bir şekilde bir yerlerden uçabilen ve tehlikeli bir yaratık çıkar ve gözümün yanına konumlanır. O; orada kendi halinde dolaşır durur, sesler çıkarır, cama konar, camda gezinir ama benim keyfimi de iyiden iyiye kaçıırır. Çünkü ben onu görmezden gelmeyi beceremem. O kadar tedirgin olurum ki kendi kendime yaptığım el, kol, göz hareketlerini önce yanımda oturan kişinin sonra diğer otobüs halkının görmesi ve fark etmesi olasılığından tedirginlik duyar; rezil olacağımı düşünüp bir güzel hayıflanırım. Alın size muhteşem bir güne başlangıç! (Kahvaltı etmeliydim!)

Annemi ve babamı üç yaşımdayken kaybetmişim. Bir de ablam varmış, dünyaya benden yedi yıl önce gelmiş, onu da aynı zamanda yitirmişim. Ben hiçbir şey hatırlamıyorum, o yüzden böyle -miş'li konuşuyorum. Mayıs ayının on sekizi, güneşli bir pazar gününe denk gelmiş ben üç yaşımdayken. Annem ve babam, hafta içi yorgunluğunu ailece evimize bir saat uzaklıktaki piknik alanına giderek atmaya karar vermişler. O hafta sonu annem de babam da çok neşeliymiş. Ablam da piknikleri çok severmiş, o da tereddütsüz kabul etmiş.

Ben biraz mızızlanmışım. O sıralar nedense huysuzmuşum biraz. Pek iyi yemek yemiyordum, her şeye ağlıyor, bağırıyorum, huzursuzluk çıkarıyordum. (Anneanneme göre bana malum oluyormuş o sıralarda.)

Ne dikkatli bir sürücü olan babam kemerini bağlamış o gün ne de hayatı titizlikle yaşayan ve dolayısıyla risk almayı sevmeyen annem... Benim arkada güvenle yerleştiğim bir bebek koltuğum varmış. Ablam da can sıkıntısından arkada kıpırdar dururmuş. Neşeyle başlayan kısa yolculuğumuz, bir trajedi ile sonuçlanmış -gazetelerin yazdığına göre-. Saat 13.30 sularında, varacağımız yere az kala arkamıza bir kamyon yaklaşmış, şiddetli bir şekilde bize çarpmış. Babam aniden fren yapınca kamyon üzerimize çıkmış. Babam arabadan dışarı fırlamış. Annem ve ablam da ezilerek can vermişler. Bir tek ben küçücük bir alanda sıkışıp kalmışım ve hiç yara almadan kazadan kurtulmuşum. Kazaya tanıklık edenler benim hayatta kalmama çok şaşırılmışlar.

Anneannem her defasında daha çok ağlayarak anlatırdı bana geçmişi. "Kadersiz yavrum benim!" der, başımı göğsüne yaslardı. Beraber ağlardık. Ben daha çok anneannem için ağlardım çünkü benim için anne-baba, yalnızca eski fotoğraflarla özdeşleşmiş bir kavramdı. Onlara dair hatırladığım en ufak bir anı bile yoktu ama anneannemi tanıyordum. Bana kol kanat veren o olmuştu, onunla anılarım vardı. Onu seviyordum ve hayatının trajedilerle geçiyor olması beni çok üzüyordu. İşte bu yüzden ben de onunla birlikte ağlardım. Bazen anneannem evimize gelen komşuların yanında da ağlardı. O zaman ben de anneannemin ağladığı şeye ağlıyordum gibi yapardım. Başımı öne eğer, ses çıkarmaz ama gözlerimi ovuşturarak ağlardım. (Karşımda ağlayan biri olunca hiç dayanmam.)

Kimse bana ne düşündüğümü, ne hissettiğimi sormazdı; o yüzden ben de ne için ağladığımı söylemezdim. Bu, böyle ben büyüyene kadar devam etti. Şimdilerde ne zaman başı önde sessizce ağlayan bir çocuk görsem yanına gidesim ve “Ben seni anlıyorum, merak etme.” diyebilirim. Çocukların gerçekten yalnız büyüdüklerini düşünüyorum.

Arı bir süre sonra gitti. Acaba camdan dışarı mı çıktı diye düşündüm. Yoksa başka birini mi rahatsız etmeye çalışıyor şimdi? Neyse ne! Şehre geri döndüm. Herkes ne kadar normal görünüyordu. Keşke herkesin içinde bir çip olsa diye hayal ettim. O çip insanların benliği olacak, özgeçmişlerimiz orada tutulacak, bütün yaşadıklarımız ve yaptıklarımız kaydedilecek. Bütün yargılar ve duygular, siyasi görüş, aşklar, trajediler, yetenekler ve iş hayatı orada yatıyor olacak ve bir insana dokunduğumuzda bütün bu yazılanları görebilecek ya da okuyabileceğiz. İleride yaparlar mı böyle bir şey? Keşke bilim insanı olabilseydim... Daha mutlu olur muydum?

İşim sabah sekizde başlıyor. Cumartesi dâhil. Bütün gün masa başında saçma sapan şeylerle uğraşıyorum. Belgeleri düzenliyorum, bilgileri bilgisayara giriyorum, işlem yapıyorum, faks çekiyorum, insanlarla görüşüyorum. Kısacası çok canım sıkılıyor.

Ofise gittiğimde saat 08.30 olmuştu. Patron kızacak diye korktum. “Yine trafik bahanesi!” diye gürlmesini istemiyordum. İnsanların bana bağırmasına katlanamıyorum. Neyse ki patron görmedi geç geldiğimi. Kendisi kırklı yaşlarında, göbekli bir adam. Yüzü genelde asık ve solgundur.

Sanırım o da benim gibi zamanla kahvaltı etmeyi unutmuş ve kendini hayatın akışına teslim etmiş. Kimseye zararı yok aslında adamcağızın, haklı olarak bazen sinirlenebiliyor. Yine de tıpkı bugün otobüste yanıma yanaşan arı gibi varlığı beni tedirgin ediyor. O yakınımda bir yerlerdeyken kendimi rahat hissetmiyorum. Arıyı öldürebilirim ama Hasan Bey’i asla!.. Ama ikisini de öldürmeyi düşünme ve düşünme özgürlüğüne sahip zihnim, ne güzel!

Anneannem son yıllarında yaşlı ruhunu hayatın anlamını keşfetmeye adanmıştı. Bunu kendisi bana söylemedi tabii, bilinçli bir çaba da değildi onunkisi ama ben anlıyordum. Yılların yorgunluğu, acısı ve hayal kırıklığı üstüne çökmüştü. Hayat denilen şey onun için artık, “Ah yavrum, benim yarına çıkacağım ne malum! Allah size gösterecek inşallah!”a dönüşmüştü. Büyük bir ölüm korkusu vardı anneannemin içinde. Nihayetinde yaşlıydı, ölüm kapısında, ölümün zamanı yoktu, biliyorduk ama o yaşlıydı ya, o daha öncelikliydi ölme konusunda. Doğanın eski bir kanunuydu bu. Bu yüzden ikimiz de önce onun öleceğini biliyorduk. Ben korkmuyordum, o korkuyordu. O cehenneme inanıyordu, ben inanmıyordum. O öldü, ben ölmedim. Anneannem öldüğünde çok ağladım. O öldüğü için ağladım ve hiçbir gözü yaşlı, trajedi seven komşuyu evime kabul etmedim.

Dalmış dururken telefon çaldı. Bir an anneannem arıyor sandım. İrkildim. Anneannem değil, müşteriyim. İki dakika konuştuk. Sahte memnuniyetlerimizi birbirimize ilettik, konuşmayı bitirdik. Böylece akşam oldu ve işten çıktım. Akşam olunca bu şehirde nefes almak daha da zorlaşıyor. Görüntü ve ses kirliliğine bir de hava kirliliği eklenince insanın (benim) şehirden kaçması geliyor.

Annem, babam, ablam ölünce anneannem beni alıp köyüne götürmüştü. Anneannem, “Büyük şehirde çocuk büyütülmez.” derdi herkese. Gerçekten de haklıymış. Burada insan gittikçe yalnızlaşıyor. Ne içimize derin derin çekebileceğimiz temiz bir havamız ne de çocukken oynayabileceğimiz alanlarımız var. Çocukken de gençken de yaşlıyken de mutsuzuz burada. Hep bir yerlere koşmak zorundayız. İşimizi halletmek için sıraya girmek zorundayız. Her şeyden korkarız; teröristlerden, arabalardan, meydanlardan, tecavüzcülerden, gaspçılardan, tinercilerden, dilencilerden, kenar mahallelerden, gece geç saatlerden, hırsızlardan, gaz kaçaklarından, düdüklü tencerelerden, şofbenden, depremden, yağmurun yağmasından, dışarıda yemek yemekten, bütün insanlardan... Metropolde hayvanlar da yoktur. Var olanları hayvanat bahçelerine hapsederler. Biz de hafta sonları onları görmeye gideriz. Onlar bize, biz onlara acınacak halde görünürüz. Ben köydeyken bizim tavuklarımız, köpeklerimiz, kedimiz, hindilerimiz, ineklerimiz, koyunlarımız vardı. Ben onları çok severdim. Ben bütün hayvanları çok severdim. Mavi gözlü, kıvrık kahverengi saçları olan çok sevdiğim bir arkadaşım vardı: Selin. Bazen onla oturur hayvanların gözünden dünyaya bakmaya çalışır, insanların dedikodusunu yapardık. Selin benim ruh ikizimdi, biliyordum. İnsanın durup dururken çocukluğunu anımsaması ne garip! Çocukluğumu anımsamak, kendimi, bir zamanlar olduğum başka birini anımsamak, kendimi düşünmek, kendimi özlemek gibi sanki.

Ofisten çıkışta birkaç işimi halletmem gerekiyordu ama birden canım hiçbir şey yapmak istemedi. Sadece eve gidip yemek yapmak, sonra da biraz kitap okuyup uyumak istediğimi fark ettim. Eve giderken yine caddelerde yürüyen insanları seyrettim. Sabahki arıyı da düşündüm. Öldü mü acaba, nerelerde şimdi? Kim bilir ben nerelerdeyim!

Apartman kapısında belki iki dakika çantada anahtar aramakla uğraştım. Bu arada sinirlendim tabii. Sinirlenince elim ayağım birbirine dolaştı. Kapıyı hızla açınca ayağımı çarptım. Canım yandı, yüzüm buruştu. Hemen şu merdivenleri çıkayım da evime gireyim artık derken sağ ayakkabımın topuğu günün yorgunluğuna dayanmamış olacak ki kopuverdi. Daha da sinirlendim. Topuğu elime alıp topallaya topallaya ikinci kata çıktım. Beni evde bekleyen hiç kimse yok. Kapıyı kimse açmayacak, biliyorum. Yarın yine güneş doğacak ve ben yine hayaller kurarak geçmiş, şimdi, gelecek ne varsa onları harmanlayıp bir arada, kardeşçe yaşatmaya çalışacağım. Bir ara şu mezarlığa gidip anneannemi de ziyaret etsem iyi olacak.

BİLİR MİSİN

gözlerimi her kaçırımda senden daha kaç kere susacak dilim daha kaç kere inkâr edecek bakışlarım gözlerime tercüman aramak ne kadar da zor bilir misin rüyalarım her girişinde güneşin doğmasını ertelemek nedir bilir misin

bir cümlemin esiri olmaktan kurtulamayan ben bakışlarına, evet, o derin derin bakan içinde kaybolduğum bakışlarına sürgünüm

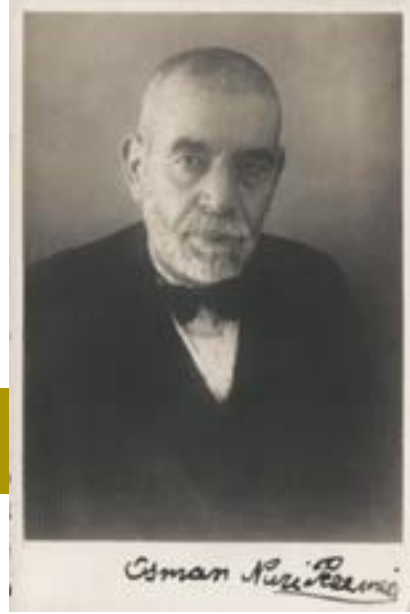
her gece bir hayalle yatar bir düşünle kalkarım ta ki bakışlarında kaybolana dek

Mücahit YAZ

80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi Öğrencisi

TARİHÇİ OSMAN NURİ PEREMECİ

Cengiz BULUT
Araştırmacı-Yazar

“Edirne ve Tuna Boyu Tarihleri”ni yazan Tarihçi Osman Nuri Peremeci’yi eski kayıtlarda en iyi anlatan, onu en iyi tanıyanlardan rahmetli öğretmenimiz, Edirne sevdalısı İsmail Hakkı Soyman’dır. Bu tanıtıma ek olarak bu sayfalarda ilk defa yayımlanacak olan bir belgeyi, sizlerle paylaşacağız. Yine Edirneli olan fakat Balkan Savaşı’nda Kastamonu’ya göç eden, daha sonra Edirne Lisesinde ve Edirne Muallim Mektebinde eğitim görüp öğretmen olarak çeşitli illerde görev alan, daha sonra köy enstitülerinin kuruluşunda görev alan, 1952’de tekrar Edirne’imize Millî Eğitim müfettişi olarak gelen ve Edirne’imizde birçok yararlı iş yapan Şerif Tekben’in torunu Çağla Ormanlar Ok tarafından bana iletilen Osman Nuri Peremeci’nin öğretmenlik sürelerini gösteren görev çizelgesidir.

Osman Nuri Peremeci 1874 yılında, Bulgaristan’ın Şumnu şehrinde doğdu. Babası Hacı İsmail, annesi Emine Hanım’dır. Şumnu Rüştiyesi’nde Müftü Raşit Efendi’den Arapça ve Farsça lisanlarını öğrenmekle kalmayıp kûfi, tâlik, sülüs gibi eski yazı türlerini de öğrenmiştir. 17 yaşında iken öğretmen olmuştur. İstanbul’da da gelip Maarif Nezareti’nde Meclis-i Kebir-i Maarif önünde sınava girip tarih öğretmeni olmuştur. Sonra da Osmanlı hükümeti tarafından Varna Rüştiyesi tarih öğretmenliğine atanıp Osmanpazarı, Eskicuma, Pravadi, Niğbolu, Rusçuk ve Tirnova’da da görev yapmıştır. Tarih öğretmenliği ile birlikte camilerde vaazlar verip halkı bilinçlendirmeştir. 1900 yılında başlayıp Bosna’da yayımlanan “Vatan”, Kırım’da yayımlanan “Tercüman”, Paris’te yayımlanan “Meşveret”, Kahire’de yayımlanan “Mizan” gazetelerine sürekli yazılar yazarak Balkan Türklerinin seslerini, iki yüz kadar makale yazarak duyurmuştur. İmparatorluğun bölücü fikirlerine karşı çıkıp İstibdat idaresi’ne çatmıştır. Meşrutiyet fikirleri ortaya atılınca da 1906 yılında “Bulgaristan Muallimler Birliği” ismi altında bir cemiyet kurmuştur. Türk cemaatine yaptığı kongreler ile de Türklere pek çok hak kazandırmıştır.

1927 yılında gizli faaliyetlerde bulunduğu anlaşılıp Edirne’ye gelince kendisi Bulgarca bildiği için Millî Eğitim Müdürlüğü Osman Nuri Peremeci’yi hiç Türkçe konuşmayı Pomakça konuşan, Meriç’in Subaşı köyüne verilmiştir. Bir yıl sonra da Edirne’de Yangınlık yöresinde bulunan Bulgar Mektebi’ne nakli yapılmıştır. Edirne’ye gelince de ortaokul ve lisede Türkçe ve tarih öğretmenliğine atanmıştır.

1938 ve 1942 yılları arasında benim de tarih öğretmenim oldu. Hiçbir zaman bir öğrenciyi derse kaldırıp imtihan ettiğine, yazılı yoklama yaptığına tanık olmadım. Derse girer girmez dersten çıkış ziline kadar konuşur, öğrencilerine millî duygular aşılar. Okul ders saatleri dolunca da Halkevi ile Edirne Müzesi’ne gider, Müze Müdürü Necmi İge ile konuşur, dönüşünde de Lokal’imize uğrar, Sandıkçı ile ayaküstü konuşup kaçak gelen Bulgaristan göçmenleri hakkında bilgi alır, doksan dokuzluk sedef namaz tespihi elinde vakit namazını kılmaya giderdi. Eğer Sandıklı’nın yanında Kâzım Dirik varsa “Buyur otur!” deyince oturmak zorunda kalır. Çok tecrübeli ve çok zeki olan Kâzım Dirik, bir konu açıp Peremeci’nin bir Kulak Tarihçisi olmadığını anlardı.

Radio ve televizyonun olmadığı o yıllarda, bilgileri kulaktan dolma öğrenip konuşarak satan resmî kayıt tarih ve belge belirtmeden konuşan, tahsilli kulak tarihçileri vardı. Osman Nuri Peremeci’nin hakiki bir tarihçi oluşunu Trakya Genel Müfettişi Kor. Gn. Kâzım Dirik anlamış, gazete ve dergilerde çıkan yazılarını okumuştur. Geniş çapta bir Edirne tarihi yazması için teklifte bulununca “Sana arabamı da veririm, dilediğin yerleri gezip araştır.” diye de söz verince Osman Nuri Peremeci teklifi kabul edip araştırmalarına başladı. En büyük yardımı, hem cami arkadaşı ve hem de meslektaşı olan Hafız Rakım Ertür’den gördü. Edirne ve Yöresi Eski Eserleri Araştırma Kurumu’nda ve Hafız Rakım Ertür’ün sürekli bulunduğu Koza Kooperatif Odası’nda araştırmalarını sürdürdü.

Sonuçta Eski Eserleri Sevenler Kurumu tarafından yayımlanan 456 büyük sayfalık yazı ve 127 resimden oluşan 82 resimli ek sayfalık “Edirne Tarihi” kitabı ile 220 sayfalık Tuna Boyu Tarihi ve 304 sayfalık “Atasözleri” kitabını bizlere armağan etmiş oldu.

17 Mart 1945 Cumartesi sabahı vefat edince 18 Mart 1945 Pazar günü başta Trakya Genel Müfettişi Abidin Özmen ve Edirne Valisi, Belediye Reisi, polis ve askerî erkân ile tüm okullar ve Edirne halkının da katılımı ile Edirne Buçuktepe Mezarlığı’na defnedildi. Sonradan evinin bulunduğu sokağa “Osman Nuri Peremeci Sokağı” diye isim verilerek hatırlanması sağlandı. Aziz ruhu şâd olsun.

Bulunduğu Vazifeler

Vazifesinin ismi maaşı	Maaşı	Başladığı Tarih	Ayrıldığı Tarih	Ayrılmaya Sebep	Gün	Ay	Sene	Vazifesinin ismi maaşı	Maaşı	Başladığı Tarih	Ayrıldığı Tarih	Ayrılmaya Sebep	Gün	Ay	Sene
Osmanpazarı Rüştiyesi Muallimliği	300 Krş.	01.10.1890	31.8.1891	idareten	-	11	-	Pravadi Rüştiyesi Müdürlüğü	550 Krş.	01/09/1905	31/08/1910	idareten	-	-	5
Eskicuma Rüştiyesi Muallimliği	330 Krş.	01.09.1891	31.08.1891	idareten	-	-	1	Varna Rüştiyesi Müdürlüğü	750 Krş.	01/09/1910	10/03/1911	-	10	6	-
Osmanpazarı Rüştiyesi Muallimliği	330 Krş.	01.09.1892	17.02.1895	idareten	17	5	2	Varna Rüştiyesi Müdürlüğü	840 Krş.	11/03/1911	01/03/1924	-	20	11	13
Pravadi Rüştiyesi Muallimliği	425 Krş.	01.09.1895	31.08.1896	idareten	-	-	1	Varna Rüştiyesi Müdürlüğü	M.asli 3.000 leva	01/03/1924	01/09/1927	-	-	9	3
Nihbolu Rüştiyesi Muallimliği	400 Krş.	01.05.1897	31.08.1897	idareten	-	4	-	Kavaklı Subaşı Köyü Muallimliği	1.500 Krş.	01/02/1928	30/09/1928	idareten	-	8	-
Pravadi Rüştiyesi Muallimliği	540 Krş.	01.09.1897	31/08/1900	idareten	-	-	3	Edirne Bulgar Mektebi Türk Muallimliği	72.Lira	07/11/1928	17/03/1945	-	24	4	17
Rusçuk İlk Mektep Müdürlüğü	400 Krş.	01/09/1900	18/11/1900	Hastalık Sebebiyle	18	2	-								
Tirnova Rüştiyesi Müdürlüğü	550 Krş.	01/09/1901	31/08/1905	idareten	-	-	4								

22 11

54 38 38

Resmi veya gayri resmi başka cihetten maaşı var mıdır? Ve bu maaşı ne gibi bir hizmet mukabilidir. Hariçte almakta olduğu maaşın veya kendi şahsi varidatının takribi olarak aylık miktarı. Elimdeki Vesikalara muvafık olduğunu tasdik ederim. (Bu belge Osman Nuri Peremeci tarafından kendi el yazısı ile doldurulmuştur.)

31.X.1930

Sicil Memuru	Osmanlıca Edirne Lisesi	Tasdik Kılınır
		Edirne Bulgar İlk Mektebi Müdürü
		Bulgarca bir isim

Edirne Bulgar Mektebi Türkçe Tarih ve Coğrafya Muallimi Osman Nuri		
Fotoğraf kadın ve erkek için mecburi	Muallimin ilmi hüviyeti	
	Doğduğu Tarih	1290-1874
	Doğduğu memleket	Şumnu - Bulgaristan
	Babasının ismi	Hacı İslâm
Muallimin ecnebi lisanından hangileri ile tetetbuatta bulunduğu.	Evli midir? Tarihi teehhülü	Evli idim (Refikam vefat etti.)
	Kaç çocuğu vardır?	Üç çocuğum var.
Bulgarca Rusça ve Bulgarca	Şahsına ait emlak ve akarı var mıdır?	Bir evim var.
	Oturduğu ev kendisinin midir?	Evet kendimindir.
Telif veya tercüme ettiği matbu asarı	Bulgarca - Rusça-Fransızca 25 kadar eserim vardır	

Muallimin İçtimai Hüviyeti	
İlk tahsilini nerede yapmıştır?	Bulgaristanda Şumnu rüştiyesini bitirdim.
Orta tahsilini nerede yapmıştır ikmal etmedi ise hangi sınıfa kadar okumuştur? Haiz olduğu şehadetnamenin tarih ve derecesi	Orta Tahsilini Hususi olarak kendi kendime yaptım.
Yüksek tahsilini hangi mektep te yapmıştır? İkmal etmedi ise hangi sınıfa kadar veya kaç sömestr okumuştur? Şehadet namenin tarih ve derecesi.	Osmanlıca yazı ile.. (Edirne Lisesini bitirdim. Diploma tarihim : 07.11.1937
İkmal tahsil için hangi müesseselere devam etmiştir? Haiz olduğu vesika nedir.	
Kendisini Muallimlik etmeğe salahiyettar eden vesika hangisidir?	

İstanbul’da Maarif Nazaretinde Meclisi Kebiri Maarif huzurunda imtihan vererek Türkiye Hükümeti tarafından Varna Rüştiyesi muallimliğine tayin olundum.

Kendisini Muallimlik etmeğe salahiyettar eden vesika hangisidir?
Musikiye vakıf mıdır? Hangi aleti çalar?
Resim yapmağa muktedir midir?
Hangi el işlerinde mahareti kamile sahibidir?

SOĞUK KIŞ GÜNLERİNİN VAZGEÇİLMEZ LEZZETİ: TARHANA

Gülsüm ERKIRAN

Dr. Sadık Ahmet Mesleki ve Teknik Lisesi
Yiyecek İçecek Alanı Şefi

Devrin sultanı Yavuz Sultan Selim, sırdaşı Hasan Can'la ayında bir Ramazan günü tebdil-i kıyafetle şehri dolaşmaya çıkar. Sultan, "Akşam ezanı kimin kapısının önünde okunursa o evde iftar edelim." der. İftar vakti yaklaşmıştır. Ara sokaklara girerler. Her evin kapısının önünde bir misafir bulup evlerine iftara davet etmek için bir kişi beklemektedir. Başkalarına iftar vermenin zevkini tadacaklar ve sevabını alacaklardır.

Sultan ve veziri kendilerini tanıtmadan herkese selam vererek giderler. İftar topu atılıp akşam ezanı okunmaya başladığında fakir ama gönlü zengin bir Müslüman'ın evinin önündedirler. Zaten ev sahibi de iftara birilerini çağırabilmek için orada beklemektedir. Sofra hazırlanmıştır.

Sofrada sıcakık taze ekmek, tuz ve mis gibi tüten bir çorba vardır. Tuzla iftarlarını açarlar, ekmek ve çorba ile karınlarını doyururlar. Çorba, Sultan'ın çok hoşuna gitmiştir. Ev sahibine, "Bu çorba çok hoşuma gitti. Ne çorbasıdır bu?" diye sorar. Çok zeki ve ferasetli olan ev sahibi, "Darhane çorbasıdır, efendim." diye cevap verir. Zamanla "darhane" sözü, Türk kültüründe "tarhana" olarak yerini alır. Bazı yerlerde ise daha da kısaltılarak "tarana" olarak kullanılır.

Tarih kitaplarında yazılanlara göre tarhana, ilk kez Orta Asya Türkleri tarafından özellikle yoğurdun uzun süre saklanabilmesi için yapılmış ve daha sonra Anadolu, Orta Doğu, Balkanlar ve diğer Avrupa ülkelerine geçmiştir. Ülkemizde özellikle kış aylarında günlük beslenmenin önemli bir parçasını oluşturan tarhana, yoğurt ve tahıl karışımından elde edilen değerli bir besindir. Türkiye'nin batı bölgelerinde, özellikle Rumeli geleneğinde kese yoğurdu, un, domates, kuru soğan, tarhana otu, tuz ve istenildiği kadar acı biber kullanılarak hazırlanan tarhana; protein, vitamin ve mineraller açısından besin değeri son derece yüksek olan bir çorbadır.

Tarhananın kurutulmasında dikkat edilmesi gereken nokta, doğrudan güneş ışınlarına maruz bırakılmamasıdır. Çünkü güneş ışınları tarhanadaki C vitamini ve bazı B grubu vitaminlerinin kaybına neden olur.

Evde Tarhana Yapımı

İlk Aşama:

2 kg domates (bardak domatesi)
1 kg kuru soğan
1 kg kırmızı biber
2 yemek kaşığı tuz

İkinci Aşama:

6 kg tam buğday unu
2 kg yoğurt
3 yemek kaşığı tuz
1 paket yaş maya (42 gr) (Maya miktarı kadar fırından aldığınız ekmek hamuru da olabilir.)

Tarhanada sevdiğiniz baharat (pul biber, kekik, nane, maydanoz gibi)

TARİF

Soğan, domates, biber küp şeklinde doğranır. Bunlar ocakta suyunu hafif çekene kadar yaklaşık 25-30 dakika pişirir ve ılımaya bırakılır. Pişirilen sebzeler, ılıyınca kevgirden geçirilir ve posası atılır. Bunlar büyükçe bir yoğurma kabına dökülür. Yoğurt ve baharatlar katılır. Unun yarısı ilave edilip ortası çukur yapılır ve maya ufalanarak hamura eklenir. Eğer ekmek hamuru kullanılacaksa domatesli karışımın içinde ufalanıp inceltir ve hamurun yoğurma işlemine geçilir. Kalan un yavaş yavaş ilave edilerek katı bir hamur yoğurulur. Hamur, ekmek hamuru gibi sert olmalıdır. Üzeri örtülen hamur, kabarması için bekletilir. Hamur kabarıncaya evin serin bir köşesinde bekletilir ve hamur yumuşadıkça üzerine un serpilir.

Ekmek hamuruyla mayalanan tarhana uzun sürede kabarıp, yaş maya ise mayalanma sürecini daha hızlandırır. Hamur kabardıkça tahta kaşık yardımıyla tekrar yoğrulur, hava kabarcıklarının çıkması sağlanır. Hamur kabardıkça ekşi kokarsa endişe edilmemelidir. Ekşi olması istenirse dokuz gün, daha az ekşili olmasını istenirse yedi gün bekletilir. Hamurun örtüye serilmesi için iki kaşık alınır. Kaşıklardan biriyle hamur kopartılır, diğeriyle ise kopartılan hamuru kaşıktan örtüye bırakılır. Tarhanayı sereceğiniz örtü, pamuklu olmalıdır. Böylece hamurdaki nemi çekmesi sağlanır. Serin, nemli olmayan, güneş almayan bir yerde kurumaya bırakılır. Üst yüzeyi kuruyunca hamur altüst edilir. Hamur, avuçta yuvarladığında parçalanıyorsa kurumuş demektir. Hamurun iki tarafı kuruyunca kevgirden geçirilir. Sonrasında pamuklu bir bez üzerine ince tabaka halinde serilerek ara sıra karıştırılır. Tarhana, gölge bir yerde iyice kurutulur. Kavanoza veya bez torbalara konur.

Tarhana Çorbasının Pişirilmesi

4 yemek kaşığı tarhana
1 litre (4 su bardağı) su ya da et suyu
1 yemek kaşığı domates salçası
4 yemek kaşığı zeytinyağı
1 diş sarımsak
Tuz

YAPILIŞI

Tarhanayı 1 su bardağı su ile iyice karıştırın. Salça, dövülmüş 1 diş sarımsak ve yağı çorbayı pişireceğiniz tencereye alın, sarımsak kokusu çıkıncaya kadar kavurun. Tencereye su ilave edin ve kaynatın. Erittiğiniz tarhanayı içine ilave edip kısık ateşte koyulaşınca kadar karıştırarak pişirin.

KELEBEĞİN RÜYASI

Ayşegül DEĞİRMENCİOĞLU
80. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi
Tarih Öğretmeni

Yolcu vedalaşmayı bilecek
Ne kısa tutacak
Ne lüzumundan fazla uzatacak
Onu başka bir kanaatle aldatmaktan geçer, bir fikirle vedalaşma
Yolcu vazgeçmeyi bilecek, kendisinden bile
Yoksa gölgesi boyunu aşar.

Madenci kenti Zonguldak, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Dönemi'nde ekonomik açıdan önemli bir yere sahipti. II. Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği yaşam zorluklarına bir süre sonra gıda maddelerinin karneye bağlanması, karaborsa ve yokluk da eklenir. Hükümetin çıkardığı Mükellefiyet Yasası gereği, köylüler maden ocaklarında çalışmak zorunda kalır.

Yılların çarmıhında vücudumu günler,
Taşa tuttu.
Çivilenip kaldı ufkumda,
Mevsimler var, yağmur bulutu.
Kapalı kaynar tencerem bilinmez,
Et mi pişer, dert mi pişer.

“Rüştü ölmüş... Ve ben daha şimdiden insanları yorulmadan sokakları yorulan bu küçük şehirde yalnızlığımı hissetmeye başladım.”

Kelebeğin Rüyası filmi; 1941 yılı Zonguldak'ında yoksulluk, hastalık atmosferine rağmen şiir, umut ve dostlukla hayata tutunan Rüştü Onur ve Muzaffer Tayyip Uslu'nun genç yaşta son bulan yaşamlarının son yıllarını anlatan etkileyici bir film. Edebiyat dünyasının kelebek ömürlü şairleriydi onlar. Yaşamları boyunca yoksullukla ve hastalıkla mücadele ettiler. Rüştü'nün lise, Muzaffer'in üniversite öğrenimi yarım kaldı. Rüştü, kömür işletmesinde; Muzaffer, telgraf idaresinde memurdu. Tüm arzuları şiirlerini Varlık dergisinde yayımlatabilmek, bir şiir dergisi çıkarabilmektir. Genç şairler, önce öğretmenleri sonrasında dostları olan Behçet Hoca (Necatigil) tarafından desteklenmektedir.

Filmde modernleşme çabasındaki Cumhuriyet'in tek parti döneminde Milli Şef İnönü'nün posterleri önünde vals yapan kent burjuvazisi ile mükellefiyet mağdurlarının yaşamları arasındaki tezatlığa tanık oluyoruz.

1940'lı yılların Türkiye atmosferi, filmde o kadar başarılı bir şekilde yansıtılmış ki filmi izlerken adeta o dönemi yaşıyoruz. Aşk bahanesidir hayatın...

Şairliğe ve sanata bakışın daha oluşmadığı toplumda şiir ile uğraşan bu iki verimli genç, toplumun her kesimine şiiri sevdirmeye çalışırlar. Belediye Başkanı Zikri Bey'in güzel kızı Suzan, şehre dönerek farkında olmadan şairlerin ilham kaynağı olur. Onlara göre en güzelinin bir şiirlik canı vardır. Suzan için iddiaya girerler. Rüştü ve Muzaffer birer şiir yazacak, Suzan hangisini beğenirse o kazanacaktır. Filmde Behçet Hoca'nın bu iddiayla ilgili yorumunu belirtmeden geçmek istemem: “Bir kızın şiirini beğenmesi, şairini de beğeneceği anlamına gelir mi?”

Henüz lise öğrencisi olan Suzan, babası ve arkadaşlarının karşı çıkmasına rağmen iki gençle yakın arkadaş olur. Bir yandan da Halkevi'nde tiyatro çalışması yaparlar. Senaryoyu Rüştü yazar. Rüştü'nün hastalığı ilerlediği için işe gidemez. Muzaffer de senaryoyu yazabilmek için iş yerinden yürüttüğü daktiloyu kazara kırınca işinden olur. Ama moralleri bozulmaz, tiyatroya daha fazla zaman ayırabileceklerdir. Oyunda başrolü Suzan'a verip provalara başlarlar. Bir süre Suzan'ın aşkı için tatlı bir rekabet yaşarlar. Veremin Rüştü'yü yiyip bitirmesinden ötürü Heybeliada Sanatoryumu'na tedaviye gitmesiyle yaşanan ayrılık, hayatlarında başka kapılar açar. Rüştü'nün Zonguldak'tan ayrılmasından

sonra Suzan ve Muzaffer'in arkadaşlığı ilerler. Fakat Muzaffer de veremdir. Hastalığının artması üzerine Behçet Hoca, Muzaffer'i Heybeliada'ya götürür.

Filmin en güzel repliklerinden birini Zonguldak'tan İstanbul'a giden vapurda, Japonya'nın ABD'ye saldırı haberinin ajanslardan yayılmasıyla duyururuz. Behçet Hoca, veremle savaşan Muzaffer'e şöyle der: “Sen takma kafana Muzaffer/ Senin savaşın, sana yeter...”

Dönemin vebasısıdır verem, çok sayıda hasta olduğu için hastalar sırayla hastaneye kabul edilmektedir. Muzaffer henüz sırası gelmediği için hastaneye alınmaz. Tam kapıdan geri dönerlerken baştabibe tesadüf ederler. Behçet Hoca baştabibe derdini anlatır, baştabibe ikna olmaz. Bunun üzerine Behçet Hoca baştabibe, “Muzaffer çok iyi bir şairdir. Size bir şiirini okusun.” der.

Diyecekler ki arkamdan
Ben öldükten sonra
O, yalnız şiir yazardı
Ve yağmurlu gecelerde
Elleri cebinde gezerdi
Yazık diyecek
Hatıra defterimi okuyan
Ne talihsiz adammış
İmanı gevremiş parasızlıktan

Bu şiir üzerine hastaneye kabul edilir. İki genç, hasta şair aynı hastanededirler artık. Rüştü gördüğü tedaviyle biraz toparlamış ve hastalardan biri olan Mediha'ya âşık olmuştur. Mediha ile evlenmek ister. Mediha'nın verem olmadığı anlaşılınca taburcu edilir. Rüştü âşık olduğu kızla evlenebilmek için ölümü göze alarak hastaneden ayrılır. Suzan'a yazdığı mektuplara cevap alamadığından endişelenen Muzaffer de Rüştü'ye katılır.

Şiir bahanesidir hayatın...

Mediha ve Rüştü evlenirler. Mediha çok hastadır, onlarınca ilaç ve doktor için paraları yoktur. Mediha karın zarı iltihabı geçirir ve yaşamını yitirir. Bu ölüm, Rüştü'ye çok ağır gelir. Eşinin ardından adeta canına kıyarcasına yaşamına boş verir. Çok zaman geçmez, birkaç ay sonra 1942 yılında Rüştü veremden vefat eder.

"Rüştü ölmüş... Ve ben şimdiden insanları yorulmadan sokakları yorulan bu küçük şehirde yalnızlığımı hissetmeye başladım." (Muzaffer Uslu)

Muzaffer ile Suzan için de mutlu son mümkün değildir. Çünkü ayrı dünyaların insanlarıdır onlar. Suzan, Muzaffer'i ne kadar sevse de kendi yaşamına geri döner. Muzaffer dostuna özlemlerle geçen iki yılın ardından hayata veda eder.

Muzaffer ve Rüştü'nün kısa yaşamları şiirle, aşkla, dostlukla dolu dolu geçer. Onlar umutlarını asla kaybetmezler ve genç şairler Varlık dergisinde şiirlerinin yayımlandığını görmenin bahtiyarlığını yaşarlar.

"Güzel olan yaşadığımızdır, bir gün öleceğimiz değil."

Kelebeğin Rüyası, filmi izleyene kadar çoğumuzun adlarını dahi duymadığımız şairler Rüştü Onur ve Muzaffer Uslu'nun yüreğimize dokunan hayatlarını anlatarak bir vefa örneği sergilemektedir. Sinemanın edebiyat ve felsefeden beslendiği, hüzünlü mısraları arasında dolaştığınız güzel bir film izliyoruz. Rüyasından memnun olan ve uykusundan uyanmak istemeyen kelebeğin filmi bu...

GEÇEN ZAMAN

Hiç olmazsa unutmamak isterdim.
Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar...
Yalnız bırakmayın beni hatıralar.
Az yanımda kal çocukluğum,
Temiz yürekli uysal çocukluğum...
Ah, ümit dolu gençliğim,
İlk şiirim, ilk arkadaşım, ilk sevgilim...
-Doğduğum ev. Rahatlıyacak içim duysam
Bir tek kapının sesini.
Ariyorum aklımda bir ninni bestesini...
Böyle uzaklaşmayın benden, yaşadığım günler.
Güneş, getir bir bayram sabahını.
Açılın, açılın tekrar
Çocuk dizlerimdeki yaralar.
Hepiniz benimsiniz:
Mektebim, sınıflarım, oturduğum sıralar...
Yalnız hatırlamak, hatırlamak istiyorum
Nerde kaldı sevgilim, seni ilk öptüğüm gün,
Rengine doymadığım o sema,
Ahengine kanmadığım ırmak?
Bırakıp her şeyi nereye gidiyorum?
Neler geçmişti aklımdan,
Nedendi ağladığım, nedendi güldüğüm?
Ah, nasıldı yaşamak?

Ziya Osman SABA

Fotograf: BEHİÇ GÜNALAN

edirne eğitim

<http://edirne.meb.gov.tr>